

e-ISSN: 2149-5939

IJ§ER

Volume: 10 Issue:4
Year: 2024

*International Journal of Social Sciences and
Education Research*

*International Journal of Social Sciences and
Education Research*

IJ§ER

e-ISSN: 2149-5939

Volume:10 Issue:4
Year: 2024

Editor-in-Chief

Prof. Dr. Mahmut DEMİR
Isparta University of Applied Sciences, Isparta, Türkiye

Editor

Prof. Dr. Şirvan Şen DEMİR
Süleyman Demirel University, Isparta, Türkiye

Editor-in-Chief/Baş Editör

Prof. Dr. Mahmut Demir
Isparta University of Applied Sciences, Isparta, Türkiye

Editors/Editörler

Prof. Dr. Şirvan Şen Demir
Subjects: Social Sciences & Humanities
Institution: Süleyman Demirel University, Isparta, Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Yusuf Günaydın
Subjects: Economics & Management
Institution: The Final University, TRNC

Assoc. Prof. Dr. Gulzar Ahmed
Subjects: Educational Sciences
Institution: University of Sofism and Modern Sciences, Bhitshah, Sindh, Pakistan

Assistant Editors

Dr. Onur Şen
Subjects: Social Sciences & Humanities
Institution: Georgia State University, Atlanta, USA

Cristina S. Clarke
Subjects: Linguistics (English)
Institution: The University of Manchester, UK

Anna L. Purdee, MSc.
Subjects: Educational Sciences & Linguistics (English)
Institution: Bruges University, Belgium

Contact / İletişim

Address/Adres: Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Eğirdir, Isparta - Türkiye

Tel: +90 (246) 2147100

E-mail: ijsser.contact@gmail.com

Web: <https://dergipark.org.tr/en/pub/ijsser>

Unless otherwise indicated, all materials on these pages are copyrighted by the IJSSER. All rights reserved. No part of these pages, either text or image may be used for any purpose. Therefore, reproduction, modification, storage in a retrieval system or retransmission, in any form or by any means, electronic, mechanical or otherwise, for reasons other than academic and scientific use, is strictly prohibited without prior written permission. IJSSER is context of TÜBİTAK Journal Park Project.

Legal Responsibility: The authors and translators are responsible for the contents of their paper.

Dergide yayımlanan makalelerin tüm yayın hakları IJSSER'e aittir. Yayımlanan makaleler yayın kurulunun yazılı izni olmadan herhangi bir amaçla kısmen veya tamamen hiçbir şekilde elektronik, ya da basılı olarak kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz. Bilimsel ve akademik araştırmalar için kurallara uygun alıntı ve atıf yapılabilir. IJSSER TÜBİTAK DergiPark Projesi kapsamındadır.

Yasal Sorumluluk: Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına ve çevirmenlerine aittir.

SCIENTIFIC AND ADVISORY BOARD / BİLİM VE DANIŞMA KURULU

- Dr. Adi FAHRUDIN-Center for Social Welfare Research and Development, INDONESIA
Dr. Alessandro DANОВI - University of Bergamo, ITALY
Dr. Catarina do Vale BRANDÃO - The University of Porto, PORTUGAL
Dr. Celina MANITA - University of Porto, PORTUGAL
Dr. Ekant VEER -University of Canterbury, NEW ZEALAND
Dr. Ekaterina GALIMOVA - American University of Central Asia, KIRGHIZISTAN
Dr. Eleni SELLA - National and Kapodistrian University of Athens, GREECE
Dr. Elmira MƏMMƏDOVA-KEKEÇ - Khazar University, AZERBAIJAN
Dr. Ermira QOSJA - Universiteti Europian i Tiranes, ALBANIA
Dr. Erzsébet CSEREKLYE - Eötvös Loránd University, HUNGARY
Dr. Ewa OZIEWICZ - University of Gdańsk, POLAND
Dr. Fred DERVIN - University of Helsinki, FINLAND
Dr. Gözde YİRMİBEŞOĞLU - Akdeniz University, TURKEY
Dr. Gueorgui PEEV - New Bulgarian University, BULGARIA
Dr. Ilze IVANOVA - University of Latvia, LATVIA
Dr. Indra ODİNA - University of Latvia, LATVIA
Dr. İsmail SEVINÇ - N. Erbakan University, TURKEY
Dr. Joanna BŁASZCZAK - University of Wrocław, POLAND
Dr. Juan José Padiel BENTICUAGA - University of Málaga, SPAIN
Dr. Kevin NIELD - Sheffield Hallam University, ENGLAND
Dr. Ksenofon KRISAFI - Universiteti Europian i Tiranes, ALBANIA
Dr. Lejla SMAJLOVIĆ - University of Sarajevo, BOSNIA AND HERZEGOVINA
Dr. Lilia HALIM - Universiti Kebangsaan Malaysia, MALAYSIA
Dr. Ljudmil GEORGIEV - New Bulgarian University, BULGARIA
Dr. Muammer TUNA - Muğla S. Koçman University, TURKEY
Dr. Nesrin ŞALVARCI TÜRELİ – S. Demirel University, TURKEY
Dr. Oktay EMİR - Anadolu University, TURKEY
Dr. Olga DEBICKA - University of Gdańsk, POLAND
Dr. Ozan BAHAR - Muğla S. Koçman University, TURKEY
Dr. Phatima MAMARDASHVILI - Tbilisi State University, GEORGIA
Dr. Puiu NISTOREANU - Academia de Studii Economice din Bucureşti, ROMANIA
Dr. Qızılgül ABBASOVA - Baku State University, AZERBAIJAN
Dr. Tamar DOLBAIA -Tbilisi State University, GEORGIA
Dr. Yusuf GÜNAYDIN – International Final University, TRNC

Focus and Scope: *International Journal of Social Sciences and Education Research* is a peer-reviewed online journal which publishes original research papers. *IJSSER* welcomes submissions related to academic and scientific practices, approaches, applied research studies, critical reviews on major issues, development of new technologies and tools in social science and education research in English or Turkish.

Peer Review Process: All submitted manuscripts by author(s) are subject to initial appraisal by the section editors to peer review as a double-blind by at least two independent and expert referees. For the article to be published, at least two referees agree on the publication of the work.

Indexes & Databases:

- ISI - International Scientific Indexing
- ESJI - Eurasian Scientific Journal Index
- OAJI- Open Academic Journals Index
- CiteFactor
- Google Scholar
- IPIndexing
- ResearchBib-Academic Research Index
- DRJI - Directory of Research Journals Indexing
- SIS - Scientific Indexing Services
- JournalSeek
- SOBIAD
- Türk Eğitim İndeksi
- Türkiye Turizm Dizini
- ASOS Index

Odak ve Kapsam: Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Araştırmaları Dergisi orijinal araştırma makalelerini yayınlayan hakemli online bir dergidir. *IJSSER* Sosyal Bilimler ve Eğitim Araştırmaları ile ilgili uygulamalar, yaklaşımlar, araştırma çalışmaları, önemli konularda kritik yorumlar, yeni teknolojilerin ve araçların geliştirilmesini içeren akademik ve bilimsel içeriğe sahip İngilizce veya Türkçe hazırlanmış her türlü makaleyi kabul etmektedir.

Değerlendirme süreci: Yazar(lar) tarafından gönderilen çalışmalar öncelikle bölüm editörleri tarafından değerlendirilerek alanından uzman ve birbirinden bağımsız, yazarlarla akademik olarak eş düzeydeki en az iki hakeme gönderilmektedir. Makalenin yayımlanması için en az iki hakemin olumlu görüş bildirmesi şarttır.

İndeks ve Veri tabanları:

- ISI - International Scientific Indexing
- ESJI - Eurasian Scientific Journal Index
- OAJI- Open Academic Journals Index
- CiteFactor
- Google Scholar
- IPIndexing
- ResearchBib-Academic Research Index
- DRJI - Directory of Research Journals Indexing
- SIS - Scientific Indexing Services
- JournalSeek
- SOBIAD
- Türk Eğitim İndeksi
- Türkiye Turizm Dizini
- ASOS Index

Table of Contents / İçindekiler

Cover-Contents / Kapak-İçindekiler	<i>i-v</i>
★ Research Articles / Ampirik Araştırma Makaleleri	
Resmi okullarda görev yapan bilişim teknolojileri öğretmenlerinin mesleki zorluklarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi	
<i>Engin İş</i>	<i>188-203</i>
Yöneticilerin mizah davranışları ile öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişki	
<i>Nüket Duran, Salih Paşa Memişoğlu, Ceren Mutluer</i>	<i>204-217</i>
PEST analizi perspektifinden Yalova turizminin değerlendirilmesi	
<i>Övgü Açıksözlü, Nur Neşe Şahin, İlber Varol</i>	<i>218-235</i>
Impact of the coronavirus pandemic on the aquaculture industry in Sunyani Municipality, Ghana	
<i>Berchie Asiedu, Samuel Henneh, Andrews Apraku, Samuel Amponsah</i>	<i>236-247</i>
Düzeltilme: Öğretmen adaylarının etkili öğretmen özellikleri açısından kendilerine ve öğretim elemanlarına ilişkin algılarının belirlenmesi	
<i>Mehmet Arif Özerbaş, Zarifa Salmanova</i>	<i>248-266</i>

International Journal of Social Sciences
and Education Research
Volume:10 Issue:4, 2024

Research article/Araştırma makalesi

Resmi okullarda görev yapan bilişim teknolojileri öğretmenlerinin mesleki
zorluklarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi

Engin İř

Resmi okullarda görev yapan bilişim teknolojileri öğretmenlerinin mesleki zorluklarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi

Investigation of the opinions of information technologies teachers working in public schools on professional challenges

Engin İş

Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin/Türkiye, Email: enginis@artuklu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4304-0662>

Makale Bilgisi	Öz
<p>Araştırma Makalesi</p> <p>Gönderilme: 16 Ağustos 2024 Düzeltilme: 19 Aralık 2024 Kabul: 21 Aralık 2024</p> <p>Anahtar kelimeler: Bilişim teknolojileri öğretmeni, Mesleki zorluklar, Okul, Bilişim teknolojileri</p>	<p>Bu araştırma, Bilişim Teknolojileri öğretmenlerinin karşılaştıkları güncel sorunları ve bu sorunların mesleki pratiklerini nasıl etkilediğini incelemeyi amaçlamaktadır. Örnek olay deseniyle yürütülen çalışma, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında görev yapan ve maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemiyle seçilen 15 öğretmenle gerçekleştirilmiştir. Veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla toplanmış ve içerik analiziyle değerlendirilmiştir. Bulgular, öğretmenlerin yalnızca ders anlatmakla kalmayıp bilgisayar tamiri, kamera sistemi yönetimi, web sayfası tasarımı, fotoğrafçılık, ses sistemleri bakımı gibi pek çok görevi üstlendiğini ortaya koymuştur. Ayrıca, bilişim dersinin seçmeli olması, öğretmenlerin zorunlu olarak Bilgisayar Rehber Öğretmenliği (BTR) görevini kabul etmesi, dersin sınavlarda yer almaması gibi sorunlar tespit edilmiştir. Çözüm önerileri arasında, bilişim teknolojileri dersinin zorunlu hale getirilmesi, formatör öğretmenlerin kadrolu istihdam edilmesi ve genel sınavlarda dersle ilgili sorular sorulması yer almaktadır.</p>
Article Info	Abstract
<p>Research Article</p> <p>Received: 16 August 2024 Revised: 19 December 2024 Accepted: 21 December 2024</p> <p>Keywords: Information technologies teacher, Professional challenges, School, Information technologies</p>	<p>This study explores the current challenges that Information Technology (IT) teachers face and how these issues impact their professional practices. The research was conducted using a case study design and involved 15 teachers selected through maximum variation sampling during the 2023-2024 academic year. Data were collected using semi-structured interview forms and analyzed through content analysis. The findings reveal that IT teachers not only teach but also undertake various additional roles such as computer repair, camera system management, web page design, photography, and sound system maintenance. Furthermore, issues such as the elective status of IT courses, the mandatory acceptance of Computer Guidance Teacher (BTR) roles, and the exclusion of IT subjects in exams were identified. Proposed solutions include making IT courses compulsory, employing permanent BTR teachers, and including IT-related questions in national exams to address these challenges.</p>

1. Giriş

Eğitim, toplumun ihtiyaçlarına göre bireyler yetiştirmeyi amaçlar, bu nedenle bilgi çağının gerekliliklerine uygun olarak, bilgi toplumlarının özelliklerini dikkate alarak öğrenciler yetiştirmek zorunludur. Eğitim sistemleri, bu gereksinimi karşılamak amacıyla müfredatlarını ve öğretim yöntemlerini sürekli güncellemeli ve bilişim teknolojilerini etkin bir şekilde entegre etmelidir. Bu entegrasyon, sadece teknik beceriler değil, aynı zamanda eleştirel düşünme, problem çözme ve dijital etik gibi becerilerin kazandırılmasını da içermelidir (Benkler, 2006; Castells, 2000). Günümüzde bilişim teknolojileri, eğitimde önemli bir yer tutmakta ve bilişim teknolojileri öğretmenleri, hızla gelişen ve değişen teknoloji dünyasında kritik bir rol oynamaktadır. Ancak, bu öğretmenler mesleklerinde bir dizi zorlukla karşı karşıyadır. Teknolojinin hızla ilerlemesi, öğretmenlerin kendilerini sürekli güncellemelerini

* Bu çalışmanın Etik Kurul Onayı 06/06/2024 tarih ve 145771/6 sayılı karar ile Mardin Artuklu Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'dan alınmıştır. Bu çalışmada tüm sorumluluk yazara aittir.

Kaynak göster: İş, E. (2024). Resmi okullarda görev yapan bilişim teknolojileri öğretmenlerinin mesleki zorluklarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 10 (4), 188-203. DOI: <https://doi.org/10.24289/ijsser.1534563>

ve yeni teknolojilere uyum sağlamalarını gerektirirken, aynı zamanda teknolojiyi etkili kullanma becerisi de önemlidir. Bu durum, öğretmenlerin hem teknik hem de pedagojik yeterliliklerini sürekli olarak geliştirmelerini zorunlu kılmaktadır. Son yirmi yılda yaşanan teknolojik ilerleme, insanlık tarihindeki en hızlı gelişimlerden biri olarak değerlendirilebilir. Bu hızlı gelişim, bireylerin kendilerini sürekli güncellemelerini gerektiren bir süreç doğurmuş ve teknolojiyle uyumlu bir yaşam tarzı benimsemelerini zorunlu hale getirmiştir. Özellikle bilişim teknolojilerindeki yenilikler; internet kullanımının yaygınlaşması, bilgiye erişimin kolaylaşması ve bu bilginin günlük yaşamı derinden etkiler hale gelmesi gibi unsurlarla bireyler ve toplumlar üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkiler yaratmaktadır. Brynjolfsson ve McAfee (2014), bu süreçte teknolojik ilerlemenin toplumlar ve bireyler arasında bir uçurum oluşturma riski taşıdığına dikkat çekmiştir. Bu tür riskler, devlet politikalarının bilişim teknolojilerine yönelik yeni düzenlemeler ve güncellemeler yapmasını kaçınılmaz hale getirmektedir.

Bilgi toplumu, akıl, düşünce ve bilginin gücüne dayanmaktadır. Bilişim teknolojilerinin hayatın her alanına entegrasyonu, iletişim süreçlerini hızlandırmış ve modern yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline getirmiştir. İnternet ve mobil teknolojilerin yaygınlaşması, bireylerin ve kurumların bilgiye erişim ve paylaşım yöntemlerini köklü bir şekilde değiştirmiştir. Castells (2000), bu teknolojilerin sadece bilgiye erişim hızını artırmakla kalmadığını, aynı zamanda işbirliği, inovasyon ve yaratıcılık için yeni fırsatlar sunduğunu vurgulamıştır. Dijitalleşen dünyada bireylerin bu sürece dahil olmaları artık zorunluluk haline gelmiştir. Dijital okuryazarlık, sadece teknolojik araçları kullanma becerisini değil, aynı zamanda bu araçları eleştirel bir şekilde değerlendirme ve etkin bir şekilde uygulama yetisini de içermektedir. Benkler (2006), bilişim teknolojilerinin etkin kullanımının sadece mesleki gelişim için değil, sosyal katılım ve kişisel gelişim için de kritik olduğunu belirtmiştir. Teknolojiyi etkili kullanabilen bireyler, modern dünyada rekabet avantajı elde etmekle kalmayıp toplumsal ve bireysel düzeyde daha aktif bir rol üstlenmektedir.

Bilişim teknolojilerindeki hızlı değişim, sadece bireyleri değil, devletleri de etkilemektedir. Dijital uçurumun kapanması, devletlerin bilişim teknolojileri politikalarını gözden geçirmesini ve dijitalleşmeyi destekleyen projeler geliştirmesini zorunlu kılmaktadır. Eğitimde dijital okuryazarlık becerilerinin erken yaşlardan itibaren kazandırılması, bilişim teknolojilerinin daha etkin ve eşitlikçi kullanımını sağlayacak ve toplumun tüm kesimlerinin dijital dönüşümden faydalanmasına olanak tanıyacaktır. Eğitim sistemlerinde teknoloji kullanımının artırılması, öğrenme süreçlerini daha etkili ve sürdürülebilir kılmak açısından kritik öneme sahiptir. Modern eğitim yaklaşımları, dijital araçlar ve platformlar kullanarak öğrencilerin bilişim teknolojilerini etkili bir şekilde kullanmalarını desteklemekte, akıllı tahtalar, tabletler ve e-öğrenme platformları sayesinde öğrencilere teorik ve pratik beceriler kazandırılmaktadır. Teknolojinin eğitim sistemine entegrasyonu, öğretim ve öğrenme süreçlerini dönüştürerek daha etkili, verimli ve erişilebilir hale getirmiş, öğrenci motivasyonunu artırmış ve öğretmenlerin derslerini daha etkileşimli hale getirmelerine olanak tanımıştır. Dijital araçlar, aynı zamanda bireyselleştirilmiş öğrenme deneyimlerini destekleyerek öğrencilerin kendi hızlarında bilgiye erişmesini sağlamaktadır (Hattie, 2009; Johnson vd., 2015; Schmid vd., 2014). Bu durum, bilişim teknolojileri öğretmenlerinin önemli görev ve amaçlarını da vurgulamaktadır. Onlar, eğitimde teknolojinin gücünü kullanarak öğrencilerin geleceğe hazırlanmalarına yardımcı olurken, aynı zamanda teknolojinin potansiyelini en üst düzeye çıkarmak için sürekli olarak kendilerini geliştirmektedirler (U.S. Department of Education, Office of Educational Technology, 2017). Bu süreç, öğrencilerin sadece akademik başarılarını artırmakla kalmayıp, onları yaşam boyu öğrenme becerileriyle de donatmaktadır.

Eğitimde bilişim teknolojilerinin kullanımı, öğretmenlerin pedagojik yöntemlerini çeşitlendirmelerine ve derslerin daha dinamik olmasına katkı sağlamaktadır. İnteraktif beyaz tahtalar, çevrimiçi materyaller ve eğitim yazılımları, öğrenci katılımını artırırken, öğretmenlere eğitim süreçlerini zenginleştirme fırsatı sunmaktadır (Schmid vd., 2014). Bilişim teknolojilerinin önemi, özellikle COVID-19 pandemisiyle daha belirgin hale gelmiş, uzaktan eğitim uygulamaları eğitimde eşitlik ve kapsayıcılığı sağlamada kritik bir rol oynamıştır (Demir vd., 2024; Dhawan, 2020). Teknolojinin eğitimde etkin kullanımı, modern eğitim sistemlerinin temel gerekliliği haline gelmiş, dijital okuryazarlığın erken yaşlardan itibaren kazandırılması, bireylerin dijital çağın gerekliliklerine uyum sağlamalarını kolaylaştırmıştır (Benkler, 2006). Ayrıca, teknolojinin entegrasyonu, öğrenme süreçlerinin kalitesini artırmakla kalmayıp, bilgiye erişimde fırsat eşitliğini desteklemektedir (Brynjolfsson & McAfee, 2014).

Gelecekteki eğitim politikalarının, bilişim teknolojilerinin daha geniş kapsamlı bir şekilde kullanımını hedeflemesi gerekmektedir. Bu kapsamda, dijital altyapı yatırımlarının artırılması, öğretmenlerin dijital becerilerinin geliştirilmesi ve öğrencilerin bu süreçten en üst düzeyde faydalanmalarını sağlayacak uygulamaların hayata geçirilmesi büyük önem taşımaktadır (Castells, 2000). Eğitimde bilişim teknolojilerinin etkili kullanımı, toplumun bilgiye erişimi kolaylaştırarak ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimine önemli katkılar sağlayacaktır.

Bilişim Teknolojileri öğretmenleri, teknolojinin etkin kullanımını sağlamak ve dijital okuryazarlık becerilerini geliştirmek amacıyla eğitim verirler. Yazılım ve donanım bilgisine sahip olan bu öğretmenler, pedagojik yöntemlerle öğrencilere teknoloji kullanımını öğretir (Atal, 2019). FATİH Projesi ile birlikte öğretmenlerin görev tanımları değişmiş, "formatör öğretmen" ve daha sonra "Bilgisayar Rehber Öğretmeni" unvanlarıyla farklı sorumluluklar üstlenmişlerdir. Millî Eğitim Bakanlığı ve Ulaştırma Bakanlığı iş birliğiyle 2010 yılında başlatılan bu proje, eğitimde teknolojinin yaygınlaştırılmasını ve dijital araçların etkin kullanımını hedeflemiştir (MEB Faaliyet Raporu, 2012). Proje sonrası, bilişim teknolojileri öğretmenlerinin görevleri, bilgi aktarmanın ötesine geçerek teknoloji entegrasyonu, teknik destek sağlama ve dijital materyaller geliştirme gibi çok yönlü sorumluluklar içermeye başlamıştır. Bu durum, öğretmenlerin eğitim süreçlerine katkısını artırırken iş yüklerini de artırmıştır.

Bilişim teknolojileri öğretmenleri, bilgisayar destekli eğitim, ders planlaması, öğrenci davranışları raporlama, teknik sorun çözme ve rehberlik gibi görevler üstlenmektedir (Hew & Brush, 2007; Roblyer & Hughes, 2018). Ancak, kalabalık sınıflar, ek görevler, iş tanımı belirsizlikleri, yetersiz altyapı, teknik destek eksiklikleri ve idarecilerin tutumları gibi sorunlar, öğretmenlerin motivasyonunu ve eğitim süreçlerinin verimliliğini olumsuz etkilemektedir (Buğra & İpek, 2018; Eren & Uluuysal, 2012; Yıldırım, 2016). Bu sorunların çözülmesi için BT laboratuvarlarının altyapısının güçlendirilmesi, mesleki gelişim programlarının artırılması ve iş yükünün adil dağıtılması gerekmektedir. Bilişim öğretmenleri bilgi toplumunda eğitimde kritik bir rol oynamaktadır. Bu öğretmenler, bireylerin dijital dünyaya uyum sağlamalarını ve bu dünyada etkin bir şekilde yer almalarını sağlarlar. Bu bağlamda, eğitim kurumlarının bilişim teknolojilerini müfredatlarına entegre etmeleri ve öğrencilere bu teknolojileri etkin bir şekilde kullanma becerisi kazandırmaları gerekmektedir. Bu yaklaşım, bireylerin sadece bilgiye erişim hızını artırmakla kalmaz, aynı zamanda onları daha yaratıcı, işbirlikçi ve yenilikçi hale getirir (Schmid vd., 2014).

Teknolojinin sürekli gelişmesiyle birlikte, okullarda görev yapan bilişim teknolojileri öğretmenlerinin mesleki zorluklarına dikkat edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Aksu & Karaca, 2022; Çakır & Yıldız, 2021; Yılmaz & Şahin, 2023). Teknolojinin hızla evrildiği bu çağda, öğretmenlerin teknolojiyi etkili bir şekilde entegre etme ve öğrencilere öğretme konusunda karşılaştıkları zorluklar artmaktadır (Güner & Demir, 2020). Bu nedenle, bilişim teknolojileri öğretmenlerinin mesleki zorluklarını anlamak ve çözüm yolları geliştirmek önemlidir. Mevcut alanyazında bu öğretmenlerin yaşadığı sorunlara dair çeşitli araştırmalar bulunmaktadır (Bulut, 2018; Dursun & Saracaloğlu, 2016; Eren & Uluuysal, 2012; Jones & Brown, 2017; Lee & Kim, 2018; Smith, 2020; Wang & Chen, 2016), ancak çoğu nicel yöntemlerle genel sorunlara odaklanmıştır. Bu çalışmalar, belirli bir öğretmen grubuna odaklanarak zorlukları mikro düzeyde incelemekte ve mesleki gelişim programlarının daha hedefe yönelik hale gelmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca, Bilişim Teknolojileri öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar üzerine yeni bir bakış açısı sunmanın yolları arasında, öğretmenlerin mesleki zorluklarını daha geniş bir sosyo-kültürel veya teknolojik bağlamda ele almak yer almaktadır. Bu yeni bakış açıları, öğretmenlerin karşılaştıkları sorunların sadece bireysel değil, aynı zamanda sistemik olduğunu da ortaya koyması açısından önemlidir.

Literatürde yapılan çalışmaların çoğunda, özellikle öneri kısmında benzer çalışmaların nitel yöntemlerle yapılmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Bu bakımdan, nitel yöntemle Bilişim Teknolojileri öğretmenlerinin sıkça karşılaştığı belirli bir problemin neden hala çözülmediğini ve mevcut çalışmanın bu konuyu farklı bir perspektiften ele alarak nasıl yeni bir çözüm önerisi sunduğunu açıklamak önemlidir. Bu yaklaşım, çalışmanın sadece bir literatür taraması değil, aynı zamanda mevcut sorunlara yönelik özgün bir çözüm önerisi sunduğunu göstermeye hizmet edecektir. Böylelikle, bu çalışmanın sadece literatüre katkı sunmakla kalmayıp, aynı zamanda pratikte de öğretmenlerin karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik somut öneriler sunduğu vurgulanabilir.

Bu araştırma, Bilişim Teknolojileri dersinin ve öğretmenlerinin yaşadığı sorunları daha geniş bir açıdan ele almaya amaçlamıştır. Ayrıca, konuyu nitel yöntemlerle ele alarak daha derinlemesine incelemiştir. Farklı bir metodoloji kullanarak verilere farklı bir bakış açısı getirme önem verilmiştir. Ayrıca, mevcut araştırmalardan farklı olarak, sorunlara yeni ve yenilikçi çözüm önerileri sunmayı veya tartışmayı amaçlamıştır. Bu araştırma, Bilişim Teknolojileri öğretmenlerinin yaşadıkları mesleki sorunlara, alanında mevcut bilgiye katkı sağlayacak yeni bulgular ve bakış açıları sunmayı hedeflemektedir.

1.1. Araştırmanın amacı

Araştırmanın amacı, Bilişim Teknolojileri öğretmenlerinin mesleki zorluklarını belirlemek, bu zorlukların kaynaklarını anlamak ve çözüm önerileri sunmaktır. Ayrıca, Bilişim Teknolojileri öğretmenlerinin karşılaştığı güncel sorunları ve bu sorunların mesleki pratiklerini nasıl etkilediğini incelemektir. Bu doğrultuda;

- Bilişim Teknolojileri öğretmenlerinin karşılaştığı başlıca mesleki zorluklar nelerdir?

- Bilişim Teknolojileri Dersi Öğretim Alanına Yönelik Sorunlar nelerdir?
- Teknik Anlamda Bilişim Teknolojileri Kullanımında Yaşanan Sorunlar nelerdir?
- Bilişim Teknolojilerinin Öğretmenlerini Yönetim Alanında Yaşadığı Sorunlar nelerdir?
- Bilişim Teknolojilerinin Öğretmenlerinin Okul Kültürü ve Aileye ilişkin yaşadığı sorunlar nelerdir?

araştırma sorularına cevap aranmıştır.

1.2. Araştırmanın önemi

Araştırmanın önemi, Bilişim Teknolojileri öğretmenlerinin mesleki zorluklarına odaklanarak, eğitim sistemine katkı sağlamaktır. Bu araştırma, eğitim kurumlarında Bilişim Teknolojileri öğretmenlerinin daha etkin bir şekilde görev yapabilmeleri için gereken önlemleri ve çözüm yollarını belirleyerek, eğitim kalitesini artırmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, Bilişim Teknolojileri alanında çalışan öğretmenlerin mesleki deneyimlerini ve görüşlerini anlamak, eğitim politikalarının ve programlarının daha etkili bir şekilde geliştirilmesine katkı sağlayabilir. Bu araştırma, Bilişim Teknolojileri öğretmenlerinin mesleki memnuniyetini artırmak ve onların ihtiyaçlarını karşılamak için bir rehber olarak da hizmet edebilir. Araştırma sonucu elde edilen bilgilerin BT öğretmenlerine, okul yöneticilerine, konuyu ele almak isteyen araştırmacılara ve program geliştirme uzmanlarına yol göstereceği düşünülmektedir.

2. Yöntem

Bu çalışmanın Etik Kurul Onayı 06/06/2024 tarih ve 145771/6 sayılı karar ile Mardin Artuklu Üniver-sitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'dan alınmıştır. Bu çalışmada tüm sorumluluk yazara aittir.

2.1. Araştırmanın modeli

Bu çalışmada, bilişim teknolojileri öğretmenlerinin yaşadığı problemleri belirlemek amacıyla nitel araştırma desenlerinden örnek olay deseni kullanılmıştır. Örnek olay deseni, bir olgunun, olayın, durumun, kavramın, algının, yaşantının veya yönelimin deneyimlendiği katılımcıların ortak özelliklerini tanımlamaya odaklanır (Creswell, 2021). Nitel araştırmalar, genellikle derinlemesine bilgi edinmeyi amaçlar ve bu tür araştırmalarda veri toplama yöntemleri olarak görüşmeler, gözlemler ve doküman analizleri kullanılır. Bu yöntemler, elde edilen bilgilerin gerçekçi, ayrıntılı ve birbirini tamamlayacak şekilde sunulmasına olanak tanır, böylece katılımcıların deneyimlerini kapsamlı bir biçimde anlamayı sağlar.

Bilişim Teknolojileri öğretmenlerinin bireysel deneyimlerini, karşılaştıkları zorlukları ve bu zorluklara yönelik çözüm önerilerini derinlemesine anlamak amacıyla nitel araştırma modeli tercih edilmiştir. Bu model, öğretmenlerin yaşadıkları sorunları kendi bakış açılarıyla ifade etmelerine olanak tanır ve bu sayede, öğretmenlerin karşılaştıkları zorlukların ardındaki nedenlerin daha iyi anlaşılmasını sağlar. Nitel araştırma yaklaşımı, katılımcıların deneyimlerini, düşüncelerini ve duygularını derinlemesine inceleyerek, öğretmenlerin mesleki yaşamlarına dair daha zengin ve kapsamlı bir bakış açısı sunar. Bu yöntem, öğretmenlerin karşılaştıkları sorunların yalnızca yüzeysel bir tanımını değil, aynı zamanda bu sorunların kökenlerine dair içgörüler elde etmeyi de amaçlar. Böylelikle, araştırma bulguları, öğretmenlerin mesleki gelişim ihtiyaçlarına yönelik daha etkili ve hedefe yönelik çözüm önerileri sunulmasına katkı sağlar.

2.2. Çalışma grubu

Araştırma grubu, ilk ve orta öğretim okullarında görevli Bilişim Teknolojileri öğretmenlerinden oluşmaktadır. Katılımcıların seçimi için maksimum çeşitlilik yöntemi kullanılmış olup, 15 kişi belirlenmiştir. Nitel araştırmalarda 1-20 kişilik bir çalışma grubu tavsiye edilmektedir (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012). Bu grup büyüklüğü, elde edilecek bilgilerin doygunluğunu sağlamak amacıyla belirlenmiştir. Veri doygunluğu, araştırmacının analiz etmek istediği konuya ilişkin yeterli miktarda ve nitelikte veri toplamasıyla sağlanır. Verilerde tekrar oluştuğunda, doygunluğun sağlandığı söylenebilir. Bu, araştırmanın güvenilirliği ve geçerliliği açısından önemlidir. Bu çalışmada, katılımcı teyidi ve uzman incelemesi yöntemleri kullanılarak güvenilirlik sağlanmaya çalışılmıştır (Guba ve Lincoln, 1982). Katılımcılar için; BT1, BT2... BT14, BT15... şeklinde kodlar kullanılmıştır. Katılımcılarla ilgili detaylı bilgiler tablo 1'de sunulmuştur. Tablo 1 incelendiğinde, çalışma grubunu oluşturan katılımcıların toplam 15 kişiden oluştuğu görülmektedir. Bu katılımcıların 6'sı kadın, 9'u erkektir. Ayrıca, katılımcı öğretmenlerin 5'i bekâr, 10'u evlidir.

Tablo 1. Katılımcılara ait demografik bilgiler

Değişken	Alt Değişken	Frekans
Cinsiyet	Kadın	6
	Erkek	9
Mesleki Deneyim	1-5 yıl	3
	6-10 yıl	7
	11 ve Üstü yıl	5
Yaş	30 Yaş ve Altı	5
	31 ve 40 Yaş	6
	41 ve Üstü Yaş	4
Mezun Olunan Fakülte	Eğitim Fakültesi	12
	Teknik Eğitim Fakültesi	3
Medeni Durum	Evli	10
	Bekâr	5

2.3. Veri toplama araçları

Araştırmada veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Bu yöntemin tercih edilme sebebi, katılımcıların iç dünyalarını keşfetmek ve konuya dair bakış açılarını derinlemesine anlamaktır (Patton, 2014). Yarı yapılandırılmış görüşme formu, soruların esnekliği sayesinde farklı katılımcılardan özgün bilgiler edinmeyi mümkün kılar; önceden belirlenmiş kalıplar içermez (Merriam, 2013). Araştırma konusu doğrultusunda kapsamlı bir alan ve literatür taramasının ardından, ele alınacak ana temalar ve alt konular belirlenerek görüşme soruları hazırlanmış ve iki alan uzmanının değerlendirmesine sunulmuştur. Alan uzmanlarından alınan geri bildirimler doğrultusunda, soruların geçerliliği, anlaşılabilirliği ve kapsamlılığı açısından gerekli eklemeler ve düzenlemeler yapılmıştır. Düzenlenmiş sorularla küçük bir pilot görüşme gerçekleştirilmiş, pilot uygulamadan elde edilen geri bildirimler doğrultusunda son düzenlemeler yapılmıştır. Nihayetinde, sorular Türkçe dil ve imla kurallarına uygunluk açısından bir dil uzmanının incelemesine sunulmuş ve son şekli verilmiştir.

2.4. Veri toplama ve analizi

Bu araştırmada, veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmış ve içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Bu çalışma kapsamında, nitel araştırma tekniklerinden biri olarak görüşme yöntemi tercih edilmiştir. Görüşme, insanların deneyimlerini, tecrübelerini, duygularını ve algılarını anlamak ve yorumlamak için uygun bir yöntemdir (Karasar, 2022; Merriam & Grenier, 2019). İçerik analizi, verileri benzer olanları tema, alt tema ve kategorilere ayırarak okuyucuların kavrayabileceği bir şekilde düzenlemeyi ve açıklamayı amaçlar (Christensen et al., 2015). Verilerin toplanması sürecinde öğretmenlerle yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmıştır. Görüşmeler, katılımcıların rahat olmaları için istedikleri zamanda ve mekânda gerçekleştirilmiştir. Görüşme sırasında katılımcıların etkilenmemesi ve araştırmanın bilgi toplama sürecinin olumsuz etkilenmemesi için dikkat edilmiş; araştırmacının rolü, bilgi toplama süreciyle sınırlı tutulmuştur. Katılımcıların izinleri alınarak görüşmeler ses kaydına alınmış ve kayıtlar yazıya geçirilmiştir. Görüşme öncesinde katılımcılara, görüşmenin amacı, verilerin nasıl ve nerede kullanılacağı ve gizlilik konularında açıklamalar yapılmıştır. Katılımcılardan gönüllü katılımcı onam formu alınmıştır. Görüşmeler yazıya döküldükten sonra katılımcılara tekrar gönderilerek katılımcı teyidi sağlanmıştır (Christensen et al., 2015). Her bir öğretmene (Ö1, Ö2, Ö3, ... Ö14, Ö15) kodlar verilerek, verilerin analiz süreci tamamlanmıştır.

2.5. Verilerin geçerlik ve güvenilirliği

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik, araştırmacının topladığı verileri yorumlamada tarafsız davranmasına ve araştırmanın her aşamasının açık bir şekilde, adım adım açıklanmasına bağlıdır. Bu bağlamda, nitel araştırmada güvenilirlik, anlam oluşturma ile doğrudan ilişkilidir. Araştırmada pragmatist felsefe benimsenmiştir; bu felsefe, öncelikle eylemlere, durumlara ve araştırmanın sonuçlarına odaklanır (Creswell, 2021). Guba ve Lincoln (1994), nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik yerine inandırıcılığın (trustworthiness) önemini vurgulayarak bazı temel ölçütlerin gerekliliğini belirtmişlerdir. Önerilen ölçütler; inanılabilirlik, güvenilirlik, onaylanabilirlik ve aktarılabilirlik üzere dört ana başlık altında toplanmıştır. Bulguların inanılabilirliğini sağlamak için bu stratejilerden birinin veya daha fazlasının uygulanması gerektiği ifade edilmiştir (Creswell, 2021).

Araştırmanın geçerliliğini güçlendirmek ve güvenilirliği artırmak için katılımcı teyidi ve uzman incelemesi yöntemleri kullanılmıştır. Veri toplama sürecinde açık ve sade açıklamalarla güvenilirlik sağlanmış, ardından tema ve

kod listeleri oluşturulmuştur. Katılımcıların görüşlerinin doğru temsil edilip edilmediği kontrol edilerek gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Katılımcı teyidi, katılımcıların kendi görüşlerinin doğru bir şekilde temsil edildiğini görmek ve sonuçları değerlendirmek için önemlidir. Ayrıca, eğitim yönetimi ve denetimi alanında iki uzmana sunulan kod ve temalar, literatürdeki bilgilerle uyumu açısından değerlendirilmiştir. Kodlayıcılar arası güvenilirlik, nitel araştırmalarda, verilerin analizi sırasında birden fazla kodlayıcının aynı veri setini kodlarken benzer sonuçlara ulaşmasının sağlanmasıdır. Bu, araştırmanın güvenilirliğini artırır ve kodlamanın nesnellliğini temin eder. Kodlayıcılar arası güvenilirlik, benzer sonuçlar elde edilerek sağlanmış, iki kodlayıcı arasında %70'lik bir yüzdelik benzerlik elde edilmiştir. Bu durum, güçlü bir uyum olarak değerlendirilmiştir (Creswell, 2014; Stemler, 2001). Görüşmeler sırasında sessiz bir ortam sağlanmış ve katılımcıların etkilenmemesi için araştırmacı yalnızca bilgi toplama rolünü üstlenmiştir. Geçerliliği artırmak amacıyla bulgular bölümünde katılımcıların cevaplarından alıntılar yapılmıştır.

3. Bulgular

Katılımcıların; “*Bilişim Teknolojileri öğretmenlerinin karşılaştığı başlıca mesleki zorluklar nelerdir?*” Sorusuna ilişkin görüşleri tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Bilişim teknolojileri öğretmenlerinin yaşadığı sorunlar

Tema	Kodlar	Frekans
Öğretim alanına yönelik sorunlar	Bilişim dersi uygulanabilirliği	4
	BT dersi öğretim programına yönelik sorunlar	5
	Dersin uygulanabilirliği açısından ortam sorunları	7
	Uygulanabilirlik açısından ölçme ve değerlendirme süreci	2
Bilişim teknolojilerinin teknik kullanımında yaşanan sorunlar	Bilişim dersi işlemede yaşanan sorunlar	5
	Etkinlik ve materyal tasarlama ve kullanma	5
	Öğrenci açısından BT dersi	5
Bilişim teknolojileri öğretmenlerinin yönetim alanında yaşadığı sorunlar	BT formatörlük iş ve işlemleri	5
	BT öğretmenin kişisel gelişimi	3
	BT dersi ile birlikte yapılan iş ve işlemler	5
	Öğretmenlerin görev tanımı	3
	Kendini güncelleme gereksinimi	5
Okul kültürü ve aileyle ilgili sorunlar	Velilerin BT öğretmenlerini algılanma biçimleri	4
	Okul yönetiminin BT öğretmenlerini algılanma biçimleri	2
	Diğer branş öğretmenlerinin BT öğretmenlerini algılanma biçimleri	1
	Toplam	61

Tablo 2 incelendiğinde, katılımcıların görüşleri şu şekilde ifade edilmiştir: BT dersi öğretim alanına yönelik sorunlar (f=18), bilişim teknolojilerinin teknik kullanımında yaşanan sorunlar (f=15), bilişim teknolojileri öğretmenlerinin yönetim alanında yaşadığı sorunlar (f=21), okul kültürü ve aileyle ilgili sorunlar (f=7). Bilişim Teknolojileri öğretmenlerinin en çok yönetim alanında sorun yaşadığı, en az olarak ise okul kültürü ve aileye yönelik sorunlar yaşadığı gözlemlenmiştir.

Araştırmaya katılan Bilişim Teknolojileri öğretmenlerinin “BT dersi öğretim alanına yönelik sorunlar” teması altında 'bilişim dersi uygulanabilirliği' (f=4), “BT dersi öğretim programına yönelik sorunlar” (f=5), “dersin uygulanabilirliği açısından ortam sorunları” (f=7), “uygulanabilirlik açısından ölçme ve değerlendirme süreci” (f=2) yönünde görüş belirtmişlerdir. “Teknik anlamda bilişim teknolojileri kullanımında yaşanan sorunlar” teması altında “bilişim dersi uygulanabilirliği” (f=5), “BT dersi öğretim programına yönelik sorunlar” (f=5), “dersin uygulanabilirliği açısından ortam sorunları” (f=5) yönünde görüş bildirmişlerdir. “Bilişim teknolojilerinin öğretmenlerini yönetim alanında yaşadığı sorunlar” teması altında BT formatörlük iş ve işlemleri (f=5), BT öğretmenin kişisel gelişimi (f=3), BT dersi ile birlikte yapılan iş ve işlemler (f=5), öğretmenlerin görev tanımı (f=3), kendini güncelleme gereksiniminden kaynaklandığı (f=5) ile ilgili görüş bildirmiş olup, okul kültürü ve aileye yönelik sorunlar teması altında velilerin BT öğretmenlerini algılanma biçimleri (f=4), okul yönetiminin BT öğretmenlerini algılanma biçimleri (f=2), diğer branş öğretmenlerinin BT öğretmenlerini algılanma biçimleri (f=1), şeklinde görüş ifade edilmiştir. Tablo 2’de dikkat çeken hususlardan bazıları; görüşmeye katılan öğretmenlerden en fazla görüşün yoğunlaştığı başlığın dersin uygulanabilirliği açısından ortam sorunları olduğu, en az yoğunlaşılan başlığın ise diğer branş öğretmenlerinin BT Öğretmenlerini Algılanma Biçimleri olduğu görülmüştür.

Tablo 2 incelendiğinde, katılımcıların görüşleri çeşitli başlıklar altında sınıflandırılmıştır. Bu başlıklar arasında BT dersi öğretim alanına yönelik sorunlar, teknik anlamda bilişim teknolojileri kullanımında yaşanan sorunlar, bilişim teknolojilerinin öğretmenlerini yönetim alanında yaşadığı sorunlar, mesleki ve kişisel alana yönelik sorunlar ile okul kültürü ve aileye yönelik sorunlar bulunmaktadır. Bu sınıflandırma, araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerinin farklı konular etrafında toplandığını göstermektedir. Bu çeşitli başlıklar altında, Bilişim Teknolojileri öğretmenlerinin karşılaştığı zorluklar ve sorunlar detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu tür sınıflandırmalar, araştırma sonuçlarının analiz edilmesini ve özetlenmesini kolaylaştırması bakımından önemlidir.

Katılımcıların; "Bilişim Teknolojileri Dersi Öğretim Alanına Yönelik Sorunlar nelerdir?" Sorusuna ilişkin görüşleri tablo 3'de sunulmuştur

Tablo 3. BT dersi öğretim alanına yönelik sorunlar

Tema	Kodlar	Frekans
Öğretim alanına yönelik sorunlar	Bilişim dersi uygulanabilirliği	4
	BT dersi öğretim programına yönelik sorunlar	5
	Dersin uygulanabilirliği açısından ortam sorunları	7
	Uygulanabilirlik açısından ölçme ve değerlendirme süreci	2
Toplam		18

Tablo 3 incelendiğinde BT dersi öğretim alanına yönelik sorunlar teması çerçevesinde, katılımcılar şu alanlarda sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir: BT dersi uygulanabilirliği (f=4), bt dersi öğretim programına yönelik sorunlar (f=5), dersin uygulanabilirliği açısından ortam sorunları (f=7), uygulanabilirlik açısından ölçme ve değerlendirme süreci (f=2). Bu bulgulara göre, katılımcılar en çok dersin uygulanabilirliği açısından ortam sorunları yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 3 incelendiğinde; BT dersi öğretim alanına yönelik sorunlar teması kapsamında 'bilişim dersi uygulanabilirliği' (f=4), "BT dersi öğretim programına yönelik sorunlar" (f=5), "dersin uygulanabilirliği açısından ortam sorunları" (f=7), "uygulanabilirlik açısından ölçme ve değerlendirme süreci" (f=2) başlığı altında görüş bildirmişlerdir. Tabloya göre, görüşmeye katılan öğretmenlerin en fazla yoğunlaştığı konunun dersin uygulanabilirliği açısından ortam sorunları olduğu, en az yoğunlaşılan konunun ise uygulanabilirlik açısından ölçme ve değerlendirme süreci olduğu görülmüştür. BT dersi öğretim alanına yönelik sorunların başında dersin uygulanabilirliği açısından ortam sorunları olduğu sonucu çıkmıştır. Konu ile ilgili bazı katılımcıların görüşleri aşağıda sunulmuştur:

"Bilişim dersi 7. ve 8. sınıf kademesinde seçmeli olmasına rağmen ders seçtirilmiyor. Bu durumda ders zorunluluğu olan 15 saati doldurmadığımızdan norm fazlası duruma düşebiliyoruz." (BT1)

"Öğrenci derse ilgi göstermiyor. İdareciler, öğrenciler ve branş öğretmenleri, bu dersin sınav sisteminde yer bulmamasından kaynaklı derse çok ehemmiyet vermiyor." (BT4)

"Ders işlediğim esnada öğretmenlerin ve idarenin arayacağını düşünerek telefonumu sessize alırım. Bir gezi mi olacak, öğrenciler bir yere mi gidecekse 'bilgisayar dersi sonuçta... önemsiz, öğrenciler gidebilir' düşüncesi var maalesef." (BT2)

"Okula öğrenciler çok farklı şekilde geliyor çünkü bazılarının evinde yeterli teknolojik donanım yok. Bu da ders programının, yani branşın getirdiği bir farklılıktan kaynaklanıyor." (BT12)

"Müfredatı işleme konusunda ders saatlerinin 2 saate çıkarılması iyi olmasına rağmen, kapsamın dar olması bir eksi. Ders içeriği biraz daha zenginleştirilmeli ve biraz daha geliştirilmeli." (BT7)

"Öğrenci mevcuduna göre bir ayarlama yapamıyoruz. 40 kişilik sınıflarımız var ve 15 bilgisayarımız mevcut. Ortalama 2-3 öğrenci bir bilgisayara oturuyor. Uygulama yapmakta bire bir sıkıntı yaşıyoruz." (BT14)

"Ağ sistemi problemlerli, tüm bilgisayarlara aynı anda müdahale etme imkânımız yok maalesef. Ortamı iyileştirme konusunda en büyük problem maddiyat." (BT2)

"Uygulamadan öğrencinin konuyu anladığını anlıyoruz. Henüz notumuz yok. Notla öğrenciyi değerlendiremiyoruz çünkü inceleme olayı, sağlıklı yazma vs. yok." (BT14)

Öğrencilerin ders notlarının eksikliğine kayıtsız kalmaları ve verilen proje ödevlerine geri bildirim verilmemesi öğretmenlerin bu süreçte yaşadıkları en büyük sorun. Sınıf içi değerlendirme yaptıklarını söyleyen öğretmenler,

zorlandıklarını ifade ettiler. Aşırı kalabalık sınıflarda öğrenci başvurularını veya ek ödevleri incelemek ise program başarısızlıklarına neden olabilmektedir.

Katılımcıların; “*Teknik Anlamda Bilişim Teknolojileri Kullanımında Yaşanan Sorunlar nelerdir?*” Sorusuna ilişkin görüşleri tablo 4 sunulmuştur.

Tablo 4. Teknik anlamda bilişim teknolojileri kullanımında yaşanan sorunlar

Tema	Kodlar	Frekans
Bilişim teknolojilerinin teknik kullanımında yaşanan sorunlar	Bilişim dersi işlemede yaşanan sorunlar	5
	Etkinlik ve materyal tasarlama ve kullanma	5
	Öğrenci açısından BT dersi	5
Toplam		15

Tablo 4’de incelendiğinde katılımcıların teknik anlamda bilişim teknolojileri kullanımında yaşanan sorunlar (teması) çerçevesinde bilişim dersi işlemede yaşanan sorunlar(f=5), etkinlik ve materyal tasarlama ve kullanma(f=5), öğrenci kaynaklı sorunlar(f=5) şeklinde belirtilmiştir. Bu temalar, bilişim derslerinde karşılaşılan çeşitli zorlukları anlamak ve çözmek için önemli bir yol haritası sağlayabilir. İlgililer, öğrencilerin teknolojiyi daha etkin bir şekilde kullanmalarını sağlamak için bu sorunlara odaklanarak dersleri iyileştirebilirler.

Bu üç konu, Bilişim Teknolojileri öğretmenlerinin mesleki pratiklerinde karşılaştıkları teknik sorunları detaylandırmakta ve bu sorunların dersin uygulanabilirliği üzerindeki etkilerini göstermektedir. Bu sorunların sıklığı, yani her bir başlığın (f=5) belirtilmiş olması, öğretmenlerin bu konularda ortak ve ciddi zorluklar yaşadığını ortaya koymaktadır. Bu bulgular, bilişim teknolojileri derslerinin daha etkili bir şekilde yürütülebilmesi için, program içeriklerinin güncellenmesi, uygun ortamların sağlanması ve öğretmenlere yönelik teknik desteğin artırılması gerektiğini vurgulamaktadır. Konuya ilişkin bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir;

"Bazen Flash programında farklı aktiviteler hazırlıyorum. Sunumlar hazırlayıp derste ilk önce örnekler gösteriyorum ve örnek vermelerini bekliyorum. Çok fazla anlatım tekniği kullanmıyorum, genellikle gösterip yaptırma tekniğinden faydalanıyoruz." (BT11)

"Genellikle donanım alanımız bilgisayarlardır. Kendi derslerimizden yola çıkarak bunlarla ilgili etkinlikler yapıyoruz. Sunu vb. her etkinliği çalışıyoruz." (BT15)

"Genel olarak, sunumlar Sunu programı vasıtasıyla kullanılarak hazırlanır ve sunumu yapılır." (BT8)

"Öğrenciler bilgisayarı bir eğitim materyali değil, donanımsal bir oyun makinesi olarak görüyorlar. 'Oyunu yüklemesek bile yine de internete girip oyunu oynayabilir miyiz?' diye soruyorlar." (BT8)

"Bizim çocukların bildiği tek şey internette oyun oynamaktır maalesef." (BT9)

Görüşülen BT öğretmenlerine göre, öğrenciler bilişim teknolojileri okuryazarlığının işlevlerini yeterince bilmiyorlar. Çoğunlukla bilgisayarı oyun ve sosyal medya araçları için kullanıyorlar, ancak ödev yapmak, araştırma yapmak ve ders çalışmak gibi amaçlar için bilgisayarı yeterince kullanamıyorlar.

Katılımcıların; “*Bilişim teknolojilerinin öğretmenlerini yönetim alanında yaşadığı sorunlar nelerdir?*” Sorusuna ilişkin görüşleri tablo 5’de sunulmuştur

Tablo 5. Bilişim teknolojilerinin öğretmenlerini yönetim alanında yaşadığı sorunlar

Tema	Kodlar	Frekans
Bilişim teknolojileri öğretmenlerinin yönetim alanında yaşadığı sorunlar	BT formatörlük iş ve işlemleri	5
	BT öğretmenin kişisel gelişimi	3
	BT dersi ile birlikte yapılan iş ve işlemler	5
	Öğretmenlerin görev tanımı	3
	Kendini güncelleme gereksinimi	5
Toplam		21

Tablo 5 incelendiğinde, katılımcıların Bilişim teknolojilerinin öğretmenlerini yönetim alanında yaşadığı sorunlar şu şekilde belirlenmiştir: BT formatörlük iş ve işlemleri (f=5), BT öğretmenin kişisel gelişimi (f=3), BT dersi ile birlikte yapılan iş ve işlemler (f=5), öğretmenlerin görev tanımı (f=3) ve kendini güncelleme gereksinimi

(f=5). Buna göre, Bilişim teknolojilerinin öğretmenlerini yönetim alanında yaşadığı sorunlar içinde en sık formatörlük iş ve işlemleri, ders ile birlikte yapılan iş ve işlemler ile kendini güncelleme gereksinimi olduğu gözlenmiştir.

Tablo 5'te belirtilen verilere göre, "Bilişim Teknolojilerinin Öğretmenlerini Yönetim Alanında Yaşadığı Sorunlar" teması altında beş ana konu üzerinde durulmuştur. Bu bulgular, BT öğretmenlerinin yönetim alanında çeşitli sorunlarla karşılaştıklarını göstermektedir. Özellikle formatörlük iş ve işlemleri, ders dışı ek görevler ve kendini güncelleme gereksinimi gibi konular, öğretmenlerin iş yükünü artırarak mesleki pratiklerini olumsuz yönde etkilemektedir. Kişisel gelişim ve görev tanımı konusundaki sorunlar da, öğretmenlerin mesleki tatmin ve verimliliklerini azaltan önemli faktörler arasında yer almaktadır. Bu durumlar, BT öğretmenlerinin desteklenmesi ve görevlerinin netleştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bu bulgular, öğretmenlerin bilişim teknolojileriyle ilgili yönetim alanında yaşadıkları zorlukları anlamak için önemlidir. Bu sorunların çözümü için, öğretmenlerin kişisel gelişimlerine odaklanmaları ve teknolojiyi etkin bir şekilde entegre etmeleri için gerekli destek ve kaynaklar sağlanmalıdır. Katılımcıların bazı görüşleri aşağıda sunulmuştur:

"Öğretmen maaş karşılığı tam maaş alabilmek için okulda beş gün kalıp formatör öğretmenlik yapmam gerekiyor." (BT2)

"Sekiz beş çalışıyoruz. Bilişim mi? Bizimki kamu hizmeti, iş bile diyebilirim..." (BT11)

"Formatör öğretmen eşittir teknik servis. Yazılım, program bakarsınız. Hocalarımız bir şey yapmaya çalışıyorsa ödevlerinde onlara yardım ediyorum. Mutlaka hepsinin sorunları vardır. 'Müzik dosyasını açamadım, çocuklara bunu basit şeyler gibi gösterecektim' gibi şeyler olabilir." (BT6)

"Mesleki gelişim olsun, bilişim alanında olsun kendimi geliştirmeye çalışırım." (BT10)

"Okul bilgisayarı çokça arıza veriyor. Arızalar da çokça zaman alıyor... Her birini biçimlendirmek günün bitmesi için dahi yetiyor..." (BT7)

"Bilişim sınıfına öğrencileri aldığımızda ders değil de bilgisayar oyunu oynayacağımızı düşünmekte..." (BT8)

"Görev tanımım BTR. Biz memur, tamirci, her türlü mühendislik işlerini yapıyoruz, öğretmenlik değil. Arkadaşlarıma hayır diyemiyorum. Bize verilen bir şeye hayır diyemediğimiz için üzerimizde çok baskı kurdular. Sanırım kendimiz böyle bir algı ortaya çıkardık." (BT5)

"Okulda cep telefonlarından, klimalardan, okul güvenlik kameralarından anlamamız gerekiyor. Elektrik tesisatında kaçak bulmamız gerekiyor. Kısacası, öğretmen arkadaşlarımız teknik anlamda her şeyden anladığımızı düşünüyorlar." (BT12)

"Branş gereği körelmeyle en fazla karşı karşıya olduğumuzu düşündüğüm bir bölümdeyiz. Kendimizi güncellemezsek, bilgilerimizi tazelemezsek kaybolup gideceğiz." (BT13)

"Üniversiteden sonra kendimi geliştirdiğimi düşünüyorum. Orada yeterli eğitimi almadık. Sahadayken ister istemez kendini yeniliyorsun." (BT10)

Katılımcılar, görev tanımlarının net olmaması nedeniyle gerektiğinde beklentilerini karşılayan bir bilgisayar ve teknoloji danışmanı olarak algılandıklarını düşünmektedirler. Görüş bildiren öğretmenler, görevlerini yerine getirirken sürekli olarak kendilerini yenileme gereksinimi duyduklarını ifade etmişlerdir. Bilgilerin, programların ve yazılımların sürekli güncellendiği ve bu güncellemelere ayak uydurulması gerektiği fikrini dile getirdikleri söylenebilir. Ayrıca, öğretmenlerin üniversitede yeterli eğitimi alamadıkları, ancak sonradan çoğu bilgiyi edindikleri ifade edilmektedir.

Katılımcıların; "Bilişim teknolojilerinin öğretmenlerinin okul kültürü ve aileye ilişkin yaşadığı sorunlar nelerdir?" Soruna yönelik görüşleri tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Okul kültürü ve aileye yönelik sorunlar

Tema	Kodlar	Frekans
Okul kültürü ve aileyle ilgili sorunlar	Velilerin BT öğretmenlerini algılanma biçimleri	4
	Okul yönetiminin BT öğretmenlerini algılanma biçimleri	2
	Diğer branş öğretmenlerinin BT öğretmenlerini algılanma biçimleri	1
Toplam		7

Tablo 6'da belirtildiği üzere, "Okul kültürü ve aileyle ilgili sorunlar" teması altında görüşler şu şekildedir: velilerin BT öğretmenlerini algılanma biçimleri (f=4), okul yönetiminin BT öğretmenlerini algılanma biçimleri (f=2), diğer branş öğretmenlerinin BT öğretmenlerini algılanma biçimleri (f=1). Tablo 6'ya göre, öğretmenlerin en fazla yoğunlaştığı konu velilerin BT öğretmenlerini algılama biçimleridir. Bu bulgu, velilerin öğretmenlere yönelik tutumlarının ve beklentilerinin, BT öğretmenlerinin mesleki yaşamlarını önemli ölçüde etkilediğini ortaya koymaktadır. Velilerin algıları, öğretmenlerin motivasyonu, saygınlığı ve iş tatmini üzerinde belirleyici bir rol oynayabildiği ifade edilebilir.

En az yoğunlaşılan konu ise diğer branş öğretmenlerinin BT öğretmenlerini algılama biçimleridir. Bu durum, BT öğretmenlerinin meslektaşları tarafından nasıl algılandığının, onların mesleki yaşamlarını ve iş ilişkilerini daha az etkilediği veya bu konunun görüşmelerde daha az ön plana çıktığı anlamına geldiği söylenebilir. Konu ile ilgili öğretmenlerin görüşleri aşağıda belirtilmiştir;

"Veli toplantısında dersi dile getiren rehber öğretmen, çoğu velinin bu derse ilgisiz kaldığını söyledi. Hatta bazı öğretmenler, velilerin kendilerini tanımadığını bildirdiler. Veliler BT öğretmenini umursamıyor, ciddiye almıyorlar." (BT8)

"Bazen okul velilerinin beni burada öğretmen değil de teknik servis sorumlusu olarak gördüklerini düşünüyorum." (BT13)

"Anne babanın derse karşı geçerli bir izlenimleri yok. Bildiklerini bile sanmıyorum." (BT6)

"Genellikle yattıkları yerden kazanç sağlıyorlarmış fikriyle bakıyorlar bize... BT sınıflarını kapattılar. Okul yönetimi, 'Akşam beşe kadar buradaysan ve fazla mesai alıyorsan bize yardım et!' demeye başladı." (BT7)

Bu bulgular, okul kültürü ve aileye yönelik sorunların en önemli bileşenlerinden birinin velilerin BT öğretmenlerini algılama biçimleri olduğunu ortaya koymaktadır. Velilerin öğretmenleri nasıl algıladığı, öğretmenlerin işlerini nasıl yaptıkları ve öğrencilerin eğitiminde nasıl bir rol oynadıkları konusunda önemli ipuçları verebilir. Bu nedenle, bu algıları yönetmek ve olumlu bir işbirliği ortamı oluşturmak okul ve aile işbirliği için kritik öneme sahiptir. Bu bulgular, BT öğretmenlerinin desteklenmesi ve velilerin bilinçlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

4. Sonuç ve tartışma

Bu araştırma, Bilişim Teknolojileri öğretmenlerinin karşılaştığı güncel sorunları ve bu sorunların mesleki pratiklerini nasıl etkilediğini anlamak amacıyla yapılmıştır. Bu doğrultuda, çalışmada BT öğretmenlerinin mesleki sorunları tespit edilerek bu sorunların nedenleri ve olası çözümleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlar şu şekilde ifade edilebilir.

Katılımcılar; öğretim alanına yönelik sorunlar, bilişim teknolojilerinin teknik kullanımında yaşanan sorunlar, bilişim teknolojileri öğretmenlerinin yönetim alanında yaşadığı sorunlar, okul kültürü ve aileyle ilgili sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bilişim Teknolojileri öğretmenlerinin en çok yönetim alanında sorun yaşadığı, en az olarak ise okul kültürü ve aileye yönelik sorunlar yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu da öğretmenlerin bu alanda daha az zorluk yaşadığını düşündüğünü göstermektedir.

Bilişim Teknolojileri öğretmenlerinin en çok yönetim alanında sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu sonuç, yöneticilerin tutumlarının dersin etkinliği ve öğretim elemanlarının işleyişi üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Yöneticilerin tutumları, öğretmenlerin dersi nasıl planladıkları, uyguladıkları ve değerlendirdikleri konusunda önemli bir faktördür. Olumsuz bir tutum, öğretmenlerin motivasyonunu ve öğrencilerin dersi algılama biçimini etkileyebilir. Bu nedenle, yöneticilerin dersin önemini ve değerini anlamaları, öğretmenlere destek olmaları ve olumlu bir işbirliği ortamı sağlamaları önemlidir. Böylece, dersin etkinliği artar ve öğrencilerin fayda sağlaması sağlanır (Bryk & Schneider, 2002; Day & Sammons, 2016; Leithwood & Jantzi, 2006).

Araştırma bulguları bilişim teknolojileri öğretmenlerinin görev yaptıkları okullarda sadece öğretmenlik görevini ifa etmedikleri, aynı zamanda bilgisayar tamircisi, kamera kayıt sistemiyle ilgilenen, web sayfası tasarlayan ve yayınlayan, etkinliklerde fotoğrafçılık yapan, ses sistemleriyle ilgilenen, idare işlerinde koşturucu görevli, öğretmenlere öğretim noktasında teknik destek sağlayan personel gibi çok yönlü görevleri yerine getirdikleri de söylenebilir. Araştırmada elde edilen sonuçlar; Bilişim teknolojileri öğretmenlerinin, öğretmenlerin mesleki gelişimini yüz yüze değil de daha çok dijital ortamda sağladığı, planlama yapılırken eğitimde planlamaya çok önem verilmediği, bilişim dersinin idareci, öğrenci ve öğretmenler tarafından seçmeli bir ders olarak gördüklerinden

pek ehemmiyet gösterilmediği, ders saatini tamamlamama adına bir diğer ismi formatör öğretmenlik olan Bilgisayar Rehber Öğretmenliği (BTR) görevini kabul etmek zorunda bırakıldıkları, öğretmenler dersi işlerken dijital ortamlarda hazır buldukları hazır dokümanlarla, argümanlardan faydalandığı, bilgisayar okuryazarlığıyla öğrencilerin çok benimsemediği temel işlemleri dahi yeterli düzeyde yapamadıkları, başka branştaki öğretmenlerinin bu dersi kullanımı noktasında istekli olmadıkları, genel sınavlarda bu dersten soru sorulmadığından öğrenciler ve veliler tarafından bu derse gerekli ehemmiyetin verilmediği gibi sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuç öğretmenlerin teknoloji kullanımını ve bu süreçte karşılaştıkları zorlukları göstermesi açısından önemlidir. Bu araştırmanın sonuçları literatürde yapılan birçok çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir (Bayrak, 2018; Eren, & Uluuysal, 2012; Kuvan, 2009; Türk, 2008; Yeşiltepe, 2012; Yıldırım, 2016).

Görüşmeye katılan BT öğretmenlerinin görüşlerine göre, genellikle atandıkları pozisyonun, formatörlüğün ve bu bağlamda yapacakları çalışma saatlerinin ve yapacakları işin net olmadığı ve çoğu zaman bu rolü zorunlu olarak kabul etmek zorunda kaldıkları söylenebilir. Katılımcılar; eğitim kurumunun görev tanımının net bir şekilde belirtilmediği konusunda hemfikirdir. Bilişim öğretmenleri kendilerini gereksiz bir sınıf öğretmeni, işe yaramaz bir öğretmen, oyna odaklı bir öğretmen, rahat bir iş yapan öğretmen, bir teknik servis elemanı, bir tamirci ve bir memur olarak görüyorlar. Ayrıca, bir bilgisayar mühendisi, bir kurtarıcı, bir fotoğrafçı ve bir tasarımcı olarak da düşünüyorlar.

Araştırma bulguları, bilişim teknolojileri öğretmenlerinin okullarda sadece öğretmenlik yapmadıklarını, aynı zamanda bilgisayar tamiri, kamera sistemi yönetimi, web sayfası tasarımı, fotoğrafçılık, ses sistemleriyle ilgilenme ve idari işlerde koşturma gibi birçok farklı görevi de üstlendiklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca, bu öğretmenlerin mesleki gelişimlerini genellikle dijital ortamda sağladıkları ve bilişim dersinin idareciler, öğrenciler ve diğer öğretmenler tarafından pek ciddiye alınmadığı görülmektedir. Bu dersin seçmeli olması ve genel sınavlarda yer almaması nedeniyle öğrenci ve veliler tarafından yeterince önemsenmediği belirtilmektedir. Bu bulgular, öğretmenlerin teknoloji kullanımında karşılaştıkları zorlukları ve çok yönlü görevlerin yükünü göstermesi açısından önemlidir (Cuban, 2001; Ertmer & Ottenbreit-Leftwich, 2010; Mishra & Koehler, 2006).

Öğretmenler, ders müfredatının eski olduğunu, güncellenmesi ve haftalık ders saatlerinin artırılması gerektiğini belirtmektedirler. Ayrıca, müfredattaki konuların dağınık olduğunu ve bu nedenle yeniden düzenlenmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Öğretmenlerin bu görüşleri, mevcut seçmeli ders müfredatının ilgili kişilerin görüşleri dikkate alınarak güncellenmesi gerektiğini ve böylece öğrencilerin ihtiyaçlarına daha iyi yanıt verecek bir program oluşturulmasını desteklemektedir. Bilgisayar öğretmenlerinin mesleki yeterliliklerini kullanamamalarının başlıca nedeni ise okullardaki teknolojik altyapının yetersiz olmasıdır. Bu durum, müfredatın güncellenmesi ve iyileştirilmesi gerekliliğini bir kez daha ortaya koymaktadır (Ertmer ve Ottenbreit-Leftwich, 2010; Fullan, 2001; Türk, 2008).

Bu sorunlar, bilişim teknolojilerinin etkin bir şekilde kullanılmasını engelleyebilir ve öğretim sürecini de olumsuz etkileyebilmektedir. İnternet altyapısının ve öğrenme ortamlarının sorunlu olması, öğrencilerin ders içeriğine erişimini ve etkileşimini sınırlayabilir. Öğretmenlerin ortama müdahale edememesi ve yetersiz bilgisayar sayısı ise derslerin verimliliğini düşürebilir ve öğrenci katılımını olumsuz etkileyebilir (Cuban, 2001). Yapılan araştırmalarda, dersliklerin internet altyapısının ve kullanılan öğrenme ortamlarının sorunlu olması, öğretmenlerin ortama müdahale edememesi, ortamın sabit olması, eğitim kurumlarında genellikle yetersiz sayıda bilgisayarın olması ve ders için gerekli bilgisayarların eksikliği gibi sorunlar olduğu ifade edilmiştir (Dursun ve Saracaloğlu, 2016; Kır, 2012; Tazici, 2015).

Bu sorunların çözümü için, eğitim kurumlarının altyapılarının güncellenmesi, öğrenme ortamlarının daha esnek hale getirilmesi, daha fazla bilgisayarın temin edilmesi ve ders için gereken teknolojik ekipmanların sağlanması önemlidir. Ayrıca, öğretmenlerin teknolojik altyapıya erişim ve kullanım konusunda daha fazla desteklenmeleri gerekmektedir. Bu şekilde, öğretim süreci daha verimli hale getirilebilir ve öğrencilerin teknolojiyle entegrasyonu artırılabilir.

Bilgisayar teknolojisi dersi öğretiminde yaşanan sorunlar" başlığı altında, öğretmenlerin karşılaştığı başlıca zorluklar arasında, öğrencilerin ders notlarına kayıtsız kalmaları ve verilen proje ödevlerine yetersiz geri bildirim alınması öne çıkmaktadır. Öğretmenler, sınıf içi değerlendirme yapmalarına rağmen, aşırı kalabalık sınıflarda öğrenci başvurularını veya ek ödevleri inceleme konusunda zaman sıkıntısı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu durum, öğretmenlerin eğitim materyalleri, sınıf düzeni ve teknik sorunlar gibi konularda yaşadıkları zorluklara dikkat çekerken, ölçme ve değerlendirme sürecindeki sorunların daha az belirgin olduğunu göstermektedir. Bu tür sorunların çözümü için öğretmenlerin daha fazla desteklenmesi ve öğrenci-öğretmen etkileşiminin artırılması önem arz etmektedir.

Bu durum, öğretmenlerin öğrencilerin akademik ilerlemesini izlemekte ve onlara geri bildirim sağlamak zorlandığını göstermektedir. Ayrıca, aşırı kalabalık sınıfların, öğretmenlerin öğrenci başvurularını ve ek ödevleri değerlendirmesini zorlaştırdığı ve bu durumun program başarısızlıklarına yol açtığı belirtilmektedir (Fullan, 2001). Bu sorunların çözümü için, öğretmenlerin daha etkili ve verimli değerlendirme yöntemleri kullanmaları gerekebilir. Ayrıca, sınıf büyüklüğünün azaltılması veya öğrenci desteği sağlayacak ek kaynakların temin edilmesi de düşünülebilir. Bu şekilde, öğrencilerin akademik ilerlemesini takip etmek ve gerektiğinde destek sağlamak daha etkili bir şekilde mümkün olabilir.

Katılımcıların bilişim teknolojileri kullanımında yaşadıkları sorunlar üç temel başlık altında toplanmıştır. Bu başlıklar, bilişim dersi işlemede yaşanan sorunlar, etkinlik ve materyal tasarlama ve kullanma ile öğrenci kaynaklı sorunlar olarak belirtilmiştir. Bu üç konu, Bilişim Teknolojileri öğretmenlerinin mesleki pratiklerinde karşılaştıkları teknik sorunları detaylandırmakta ve bu sorunların dersin uygulanabilirliği üzerindeki etkilerini göstermektedir. Bu sorunların sıklığı, yani her bir başlığın ($f=5$) belirtilmiş olması, öğretmenlerin bu konularda ortak ve ciddi zorluklar yaşadığını ortaya koymaktadır. Bu bulgular, bilişim teknolojileri derslerinin daha etkili bir şekilde yürütülebilmesi için, program içeriklerinin güncellenmesi, uygun ortamların sağlanması ve öğretmenlere yönelik teknik desteğin artırılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Katılımcılar, okul kültürü ve aileyle ilgili sorunlara ilişkin velilerin BT öğretmenlerini algılama biçimleri, okul yönetiminin BT öğretmenlerini algılama biçimleri, diğer branş öğretmenlerinin BT öğretmenlerini algılama biçimleri olarak ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin en fazla yoğunlaştığı konunun velilerin BT öğretmenlerini algılama biçimleri olduğu, en az yoğunlaşılan konunun ise diğer branş öğretmenlerinin BT öğretmenlerini algılama biçimleri olduğu görülmüştür.

Bu sonuçlar, okul kültürü ve aileye yönelik sorunların en önemli bileşenlerinden birinin velilerin BT öğretmenlerini algılama biçimleri olduğunu ortaya koymaktadır. Velilerin öğretmenleri nasıl algıladığı, öğretmenlerin işlerini nasıl yaptıkları ve öğrencilerin eğitiminde nasıl bir rol oynadıkları konusunda önemli ipuçları verebilir. Bu nedenle, bu algıları yönetmek ve olumlu bir işbirliği ortamı oluşturmak okul ve aile işbirliği için kritik öneme sahiptir. Bu çalışmanın sonuçları, öğretmenlerin mesleki yeterliliklerinin artırılmasına yönelik programlar, destek mekanizmaları veya eğitim politikalarının geliştirilmesine gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Bu konuda yapılan birçok çalışmaya rağmen (Bulut, 2018; Dursun ve Saracaloğlu, 2016; Eren ve Uluuysal, 2012; Jones ve Brown, 2017; Lee ve Kim, 2018; Smith, 2020; Wang ve Chen, 2016). konunun önemi göz önüne alınarak yapılan bu çalışmada, diğer araştırmaların sonuçlarıyla benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Tekrar mahiyeti şeklinde yapılan araştırmalar olarak görülse de; farklı tarihlerde, yöntemlerle ve örneklem gruplarıyla yapılan bu çalışmaların ortak sonucu, BT öğretmenlerinin karşılaştığı sorunların halen devam ettiği. Genel olarak, bu konuda yapılan eğitim politikalarının sorunları ortadan kaldırmadığı ve sorunların kaynaklarından kaynaklanan problemlerin devam ettiği söylenebilir.

Araştırma sonuçlarına göre, bilişim teknolojileri öğretmenleri, mesleki yaşamlarında çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu zorlukların üstesinden gelmek için, sürekli eğitim programları, yeterli teknik destek ve esnek müfredat gibi çözümler önemlidir. Bu sonuçlar, bilişim derslerinde karşılaşılan çeşitli zorlukları anlamak ve çözmek için önemli bir yol haritası sağlayabilir. Eğitimciler, öğrencilerin teknolojiyi daha etkin bir şekilde kullanmalarını sağlamak için bu sorunlara odaklanarak dersleri iyileştirebilirler (Selwyn, 2016).

4.1. Öneriler

Araştırmanın sonucuna dayanarak, okullarda BT öğretmenlerinin karşılaştığı sorunlara yönelik öneriler geliştirilmiştir. Bu öneriler şu şekildedir:

- Bir BT sınıftaki araç ve gereç sayısı, sınıf mevcudu dikkate alınarak belirlenmelidir.
- Ailelerin bilişim teknolojileri dersine ilgi göstermemesi ve öğrencileri bu derse motive etmemesi, ailelerin yeterince bilgilendirilmemesinden kaynaklanabilir. Bu nedenle, aileler bilgilendirilme çalışmaları yapılmalıdır.
- Bilişim Teknolojileri dersi zorunlu hale getirilmeli ve ders saatleri artırılmalıdır.
- Bilişim Teknolojileri dersi, sınav sistemine dahil edilerek öğrenci performansı değerlendirilmelidir.
- Müfredat güncellenmeli ve hedefler/kazanımlar gözden geçirilmelidir.
- BT sınıflarının fiziki koşulları iyileştirilmeli ve bilgisayar sistemleri güncellenmelidir.
- BT öğretmenlerinin görev ve sorumlulukları açıkça tanımlanmalıdır.

- Okul yöneticileri ve diğer öğretmenler teknoloji kullanımı konusunda eğitilmelidir.
- BT öğretmenlerine sürekli eğitim ve destek sağlanmalı, teknolojik altyapılar iyileştirilmeli ve işbirliği teşvik edilmelidir.
- Ayrıca, araştırmanın sonuçlarının daha geniş bir katılımcı kitleyle test edilmesi veya farklı yöntemlerle derinlemesine incelenmesi gerektiği önerilmektedir.

Bu öneriler, literatürdeki mevcut boşlukları doldurmak ve eğitim alanında daha etkili ve kapsamlı stratejiler geliştirilmesine katkı sağlamak amacıyla yapılmıştır. Böylece, araştırmanın sonuçları hem teorik hem de pratik anlamda değer taşıyacak ve Bilişim Teknolojileri öğretmenlerinin karşılaştıkları zorluklara yönelik daha kapsamlı çözüm önerileri geliştirilmesine olanak tanıyacaktır. Bu öneriler, bilişim teknolojileri öğretmenlerinin mesleki zorluklarını azaltarak öğrencilere daha etkili bir eğitim sağlamayı amaçlamaktadır.

Kaynakça

- Aksu, M., & Karaca, M. (2022). Bilişim Teknolojileri öğretmenlerinin karşılaştığı güncel sorunlar ve mesleki pratikleri üzerine bir araştırma. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 17(2), 113-135.
- Atal, D. (2019). Öğretmen Eğitimi Sürecinin Bilişim Teknolojileri Öğretmen Adaylarının Mesleki Kimlikleri Üzerindeki Etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 435-467. <https://doi.org/10.30964/auebfd.509526>
- Bayrak, M. (2018). *Bilişim teknolojileri öğretmenlerinin iş doyumu ve mesleki bağlılıkları*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
- Benkler, Y. (2006). *The wealth of networks: how social production transforms markets and freedom*. Yale University Press.
- Bryk, A. S., & Schneider, B. (2002). *Trust in schools: A core resource for improvement*. Russell Sage Foundation.
- Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2014). *The second machine age: Work, progress, and prosperity in a time of brilliant technologies*. W.W. Norton & Company.
- Buğra, A. ve İpek, C. (2018). Öğretmen görüşlerine göre fatih projesi kapsamında yaşanan sorunlar: Bir durum çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(65), 141-154.
- Bulut, A. (2018). Ortaokul bilişim teknolojileri dersinin öğrenci görüşleri ve ders etkinlikleri bağlamında incelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sütçü İmam Üniversitesi.
- Castells, M. (2000). *The rise of the network society. In the information age: Economy, Society, and Culture*. Vol. 1. Blackwell Publishing.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. SAGE Publications.
- Creswell, J. W. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri* (S. B. Demir & M. Bütün, Çev.; 6. Baskı). Siyasal Kitabevi.
- Christensen, L. B., R. B. Johnson, & L. A. Turner. (2015). *Araştırma yöntemleri, desen ve analiz*. (2. Baskı). Anı Yayıncılık.
- Cuban, L. (2001). *Oversold and underused: Computers in the classroom*. Harvard University Press.
- Çakır, R., & Yıldız, M. (2021). Okullarda bilişim teknolojileri derslerinin zorunlu hale getirilmesinin önemi. *Eğitimde Teknoloji Kullanımı Dergisi*, 10(3), 45-58.
- Day, C., & Sammons, P. (2016). *Successful school leadership*. Education Development Trust.
- Demir, M., Demir, Ş. Ş., & Aktürk, O. (2024). The effects of distance education capabilities and competencies on learning outcomes during COVID-19 in higher education institutions. *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 36(4), 371-382.
- Dhawan, S. (2020). Online learning: A panacea in the time of COVID-19 crisis. *Journal of Educational Technology Systems*, 49(1), 5-22.
- Dursun, F., & Saracaloğlu, A. S. (2016). Bilişim teknolojileri öğretmenlerinin kendi yeterlikleri ve uygulamadaki sorunlar hakkındaki görüşlerinin değerlendirilmesi. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 2(2), 40-58.
- Eren, E., & Uluuysal, B. (2012). Bilişim teknolojileri (bt) öğretmenlerinin mesleki sorunları ve çözüm önerileri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3), 152-171.
- Ertmer, P. A., & Ottenbreit-Leftwich, A. T. (2010). Teacher technology change: How knowledge, confidence, beliefs, and culture intersect. *Journal of Research on Technology in Education*, 42(3), 255-284.
- Fraenkel, J., Wallen, N., & Hyun, H. (2012). *How to design and evaluate research in education 10th ed*. McGraw-Hill Education.
- Fullan, M. (2001). *The new meaning of educational change*. Teachers College Press.
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1982). Epistemological and methodological bases of naturalistic inquiry. *Educational Communication and Technology Journal*, 30 (4), 233-252. <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:A1982QA67400002> sayfasından erişilmiştir.

- Güner, T., & Demir, S. (2020). Eğitimde bilişim teknolojileri öğretmenlerinin rolü ve karşılaştıkları sorunlar. *Teknoloji ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 75-92.
- Hattie, J. (2009). *Visible learning: A Synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. Routledge.
- Hew, K. F., & Brush, T. (2007). Integrating technology into k-12 teaching and learning: current knowledge gaps and recommendations for future research. *Educational Technology Research and Development*, 55(3), 223-252.
- Johnson, L., Adams Becker, S., Estrada, V., & Freeman, A. (2015). *NMC horizon report: 2015 Higher education edition*. The New Media Consortium.
- Jones, R., & Brown, L. (2017). Challenges and solutions: A case study of information technology teachers' experiences. *Journal of Computer Assisted Learning*, 33(5), 420-431.
- Kır, H. (2012). *İlköğretim okullarında görev yapan bilişim teknolojileri öğretmenlerinin bilişim teknolojileri eğitiminin sorunlarına yaklaşımları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi.
- Kuvan, Ö. (2009). *Bilişim teknolojileri öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar ve tükenmişlik düzeyleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi.
- Lee, S., & Kim, H. (2018). Problems encountered by information technology teachers in secondary schools: a qualitative study. *International Journal of Information and Education Technology*, 8(4), 279-285.
- Leithwood, K., & Jantzi, D. (2006). Transformational school leadership for large-scale reform: effects on students, teachers, and their classroom practices. *School Effectiveness and School Improvement*, 17(2), 201-227.
- MEB Faaliyet Raporu. (2012). Millî Eğitim Bakanlığı. [Online] Erişim: <https://meb.gov.tr/> Accessed on 13 Mayıs 2024.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber* (S.Turan, Çev.). Nobel Yayıncılık.
- Merriam, S. B., & Grenier, R. S. (Eds.). (2019). *Qualitative research in practice: Examples for discussion and analysis*. John Wiley & Sons.
- Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. *Teachers College Record*, 108(6), 1017-1054.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (Çev Edt: Bütün, M. ve Demir, S. B). Pegem Akademi Yayınları.
- Roblyer, M. D., & Hughes, J. E. (2018). *Integrating educational technology into teaching*. Pearson.
- Schmid, R. F., Bernard, R. M., Borokhovski, E., Tamim, R. M., Abrami, P. C., & Surkes, M. A. (2014). The effects of technology use in postsecondary education: A meta-analysis of classroom applications. *Computers & Education*, 72, 271-291.
- Selwyn, N. (2016). *Is technology good for education?* John Wiley & Sons
- Smith, J. (2020). Challenges faced by information technology teachers in implementing the curriculum. *Journal of Educational Technology*, 35(2), 145-160.
- Stemler, S. (2001). *An overview of content analysis: Practical Assessment, Research & Evaluation*. A Peer Reviewed Electronic Journal. Yale University. Retrieved from <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/75/153>.
- Tazici, K. (2015). *Bilişim teknolojileri ve yazılım dersine ilişkin öğretmen görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi.
- Türk, Ö. (2008). *Bilgisayar öğretmenlerinin mesleki yeterliliklerini çalışma ortamlarında kullanabilirliklerinin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi.
- U.S. Department of Education, Office of Educational Technology. (2017). Reimagining the role of technology in education: 2017 national education technology plan update. Retrieved from <https://tech.ed.gov/files/2017/01/NETP17.pdf>
- Wang, Y., & Chen, C. (2016). Difficulties confronting information technology teachers: perspectives from middle school settings. *Educational Technology & Society*, 19(2), 224-235.
- Yeşiltepe, M. (2012). *İlköğretim Bilişim teknolojileri öğretmenlerinin mesleğe yönelik sorunları, bu sorunların nedenleri ve çözüm önerileri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi.
- Yıldırım, Ö. (2016). FATİH Projesi ve Türkiye'deki eğitim ortamlarında yaşanan sorunlar. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 93-103.
- Yılmaz, E., & Şahin, H. (2023). Bilişim teknolojileri öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeyleri ve eğitimdeki rolleri. *Dijital Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 12(2), 89-110.

Extended Abstract

Introduction

The technological progress of the last twenty years can be considered the fastest development of the century. This rapid development brings the need for people to update themselves constantly. Along with the rapid progress in technology, factors such as the widespread use of the internet and access to information that affects our daily lives also bring the risk of a gap between societies and even between individuals within the same society (Brynjolfsson & McAfee, 2014). Such risks create the need for an update in state policies toward information technologies.

The information society is fueled by the power of reason and thought. Today, with the integration of information technologies into everyday life, communication processes have accelerated and become indispensable. The widespread use of the Internet and mobile technologies has radically changed how individuals and organizations access and share information. These technologies have increased the speed of information access and created new opportunities for cooperation, innovation, and creativity (Castells, 2000). Information technologies provide students with fast access to information and learning materials independent of time and space. This supports individualized learning experiences, enabling students to acquire knowledge at their own pace and learning styles (Johnson et al., 2015). The use of information technologies in education helps teachers diversify their pedagogical methods. Tools such as interactive whiteboards, online course materials, and educational software make lessons more dynamic and encourage student participation (Schmid et al., 2014).

This research aims to address the problems experienced in the Information Technologies course and by its teachers from a broader perspective. It also analyzes the subject more deeply using qualitative methods. By employing a different methodology, the research emphasizes bringing a fresh perspective to the data. Furthermore, unlike existing studies, it aims to present or discuss new and innovative solutions to the problems. This research aims to provide new findings and perspectives that will contribute to the existing knowledge of the professional challenges experienced by Information Technologies teachers.

Methodology

This study used phenomenology, a qualitative research design, to identify the problems experienced by information technology teachers. Phenomenology defines the common characteristics of all participants who experience a phenomenon, such as facts, events, situations, concepts, perceptions, experiences, and orientations (Creswell, 2021).

Findings

The research findings reveal that ICT teachers teach in schools and undertake many different tasks, such as computer repair, camera system management, web page design, photography, sound systems, and administrative work. In addition, these teachers generally pursue their professional development in the digital environment and do not take the IT course seriously by administrators, students, and other teachers. Since this course is elective and not included in general exams, it is noted that students and parents do not attach.

Results

Participants stated that they experienced problems in teaching, technical use of information technologies, management, school culture, and family. It was concluded that Information Technologies teachers faced the most difficulties in management and the least in school culture and family. This suggests that teachers perceive fewer difficulties in this area. Information Technologies teachers stated that they had the most problems in administration. This result indicates that administrators' attitudes affect the course's effectiveness and the instructors' functioning. Administrators' attitudes are essential in how teachers plan, implement, and evaluate their lessons. A negative attitude can affect teachers' motivation and students' perception of the course. Therefore, administrators must understand the importance and value of the course, support teachers, and foster a positive cooperation environment. This, in turn, increases the effectiveness of the course and benefits students (Bryk & Schneider, 2002; Day & Sammons, 2016; Leithwood & Jantzi, 2006).

Conclusion

The problems the participants experienced in using information technologies were categorized under three main headings. These categories are problems in teaching ICT lessons, designing and using activities and materials, and

student-related problems. These three areas detail the technical problems encountered by ICT teachers in their professional practice and show the effects of these problems on the applicability of the course. The frequency of these problems, i.e., that each topic (f=5) was mentioned, reveals that teachers face common and severe difficulties in these areas. These findings emphasize the need to update the curriculum content, provide appropriate environments, and increase technical support for teachers to conduct ICT courses more effectively.

Regarding the problems related to school culture and family, parents' perceptions of ICT teachers, the school administration's perceptions of ICT teachers, and other subject teachers' perceptions of ICT teachers were the most common issues. It was observed that the most concentrated topic for the teachers was the way parents perceived ICT teachers, while the least concentrated topic was the way other subject teachers perceived ICT teachers. These findings reveal that one of the most critical components of problems related to school culture and family is how parents perceive ICT teachers. How parents perceive teachers can provide essential clues about how teachers do their jobs and their role in students' education. Therefore, managing these perceptions and creating a positive collaboration environment is critical for school and family cooperation.

According to the research results, ICT teachers face various challenges in their professional lives. Solutions such as continuing education programs, adequate technical support, and flexible curricula are essential for overcoming these challenges. These results can provide an important roadmap for understanding and solving the challenges in ICT courses. By focusing on these issues, educators can improve lessons and enable students to use technology more effectively (Selwyn, 2016).

Based on the research results, suggestions were developed for the problems ICT teachers face in schools. These suggestions are as follows:

- The number of tools and equipment in an ICT class should be determined by considering the class size.
- The fact that families do not show interest in the ICT course and do not motivate students to this course may be because families are not sufficiently informed. Therefore, efforts should be made to notify the families.
- Information Technologies course should be made compulsory and course hours should be increased.
- Information Technologies courses should be included in the examination system, and student performance should be evaluated.
- Curriculum should be updated, and objectives/gains should be revised.
- Physical conditions of ICT classrooms should be improved, and computer systems should be updated.
- The duties and responsibilities of ICT teachers should be clearly defined.
- School administrators and other teachers should be trained in the use of technology.
- ICT teachers should be provided with continuous training and support, technological infrastructures should be improved, and cooperation should be encouraged.

These recommendations aim to provide a more practical education to students by reducing the professional difficulties of ICT teachers.

Yazarın katkı oranı beyanı

Bu çalışma tek yazarlı olup tüm sorumluluk yazara aittir.

Çıkar çatışması

Bu çalışmada yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması belirtilmemiştir.

Etik kurul onayı

Bu çalışmanın Etik Kurul Onayı 06/06/2024 tarih ve 145771/6 sayılı karar ile Mardin Artuklu Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'dan alınmıştır. Bu çalışmada tüm sorumluluk yazara aittir.

International Journal of Social Sciences
and Education Research
Volume:10 Issue:4, 2024

Research article/Araştırma makalesi

Yöneticilerin mizah davranışları ile öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları
arasındaki ilişki

Nüket Duran, Salih Paşa Memişoğlu, Ceren Mutluer

Yöneticilerin mizah davranışları ile öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişki

Investigation of the opinions of information technologies teachers working in public schools on professional challenges

Nüket Duran¹, Salih Paşa Memişoğlu² ve Ceren Mutluer³

¹Sorumlu Yazar, MEB, Yaylımlı Abuzer Yıldırım Ortaokulu, Tut-Adıyaman, Türkiye, Email: nuket.duran14@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6497-0493>

²Eğitim Fakültesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu, Türkiye, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8258-3822>

³Eğitim Fakültesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu, Türkiye, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3935-336X>

Makale Bilgisi	Öz
<p>Araştırma Makalesi</p> <p>Gönderilme: 22 Ağustos 2024 Düzeltilme: 21 Aralık 2024 Kabul: 22 Aralık 2024</p> <p>Anahtar kelimeler: Yönetici, Öğretmen, Mizah davranışları, Örgütsel bağlılık</p>	<p>Bu araştırmanın amacı yöneticilerin mizah davranışları ile öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma, 2020/2021 eğitim-öğretim yılında Bolu ilindeki kamu ortaokullarında çalışan 312 öğretmeni kapsamaktadır. Veriler, kişisel bilgi formu, Cemaloğlu vd. (2012) tarafından geliştirilen "Mizah Davranışları Ölçeği" ve Üstüner (2009) tarafından geliştirilen "Öğretmenler İçin Örgütsel Bağlılık Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır. Bulgular, yöneticilerin en az üretken sosyal mizah stilini, en çok ise alaycı-reddeden mizah stilini kullandığını, öğretmenlerin örgütsel bağlılık algılarının ise yüksek olduğunu göstermektedir. Öğretmenlerin mizah davranışları ve örgütsel bağlılık algıları demografik faktörlere göre değişmektedir. Öğretmen algılarına göre, yöneticilerin mizah davranışları ile öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları arasında orta düzeyde anlamlı pozitif bir ilişki bulunmuştur.</p>
Article Info	Abstract
<p>Research Article</p> <p>Received: 22 August 2024 Revised: 21 December 2024 Accepted: 22 December 2024</p> <p>Keywords: Administrator, Teacher, Humor behaviors, Organizational commitment</p>	<p>This study aims to determine the relationship between administrators' humorous behaviors and teachers' organizational commitment levels. The relational screening model was used in the study. The study includes 312 teachers working in public secondary schools in Bolu during the 2020/2021 academic year. Data were collected using a personal information form, the "Humor Behaviors Scale" by Cemaloğlu et al. (2012), and the "Organizational Commitment Scale for Teachers" by Üstüner (2009). Findings show that administrators used the generative social humor style the least and the sarcastic-rejectionist humor style the most, while teachers' organizational commitment perceptions were high. Teachers' perceptions of humor behaviors and organizational commitment varied based on demographic factors. According to teacher perceptions, a moderately significant positive relationship was found between administrators' humor behaviors and teachers' organizational commitment.</p>

1. Giriş

Birey toplum içerisinde yaşayan ve toplumla var olabilen sosyal bir varlıktır. Bireyler geçmişten günümüze toplumda hep bir iletişim halindedir. Sosyal ortam olarak bulunduğu ortamda en içerideki iletişim merkezi aileden başlayarak en dışarıdaki iş hayatına kadar birtakım olumsuz durumlarla karşılaşabilmektedirler. Martin ve Lefcourt (1983)'a göre bu olumsuz durumlarda mizah, düzeltici bir etkiye sahip olabilmektedir. Bireyler olumsuz mizah ile karşı karşıya kaldığında stress ve endişe sahibi olabilirler. Kişiler toplumda kendini bulamadıkları ya da oraya ait hissetmediklerinde daha çok stresli olabilirler. Fikirlerini istedikleri zaman dile getiremeyecek ya da gülünç duruma düşeceklerini düşünerek hiç söylememeyi tercih edebilir ve bu stres, onların üzerindeki baskının artmasına ve işten uzaklaşarak örgütte verimliliğin azalmasına neden olur (Gümüştekin & Gültekin, 2009).

* Bu çalışmanın Etik Kurul Onayı 01/02/2021 tarih ve 2021/30 sayılı karar ile Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan alınmıştır. Tüm sorumluluk yazarlara aittir.

Kaynak göster: Duran, N., Memişoğlu, S.P. & Mutluer, C. (2024). Yöneticilerin mizah davranışları ile öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişki. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 10 (4), 204-217. DOI: <https://doi.org/10.24289/ijsser.1537306>

Örgütte küçümseme ve alaycı mizah kullanılıyorsa, yöneticilerin bu davranışı çalışanların atmosferine de olumsuz yansıtılabilmektedir (Can & Eke, 2023). Bu olumsuz atmosfer çalışanların verimliliğini ve örgüte bağlılığını olumsuz etkileyebilmektedir. Bununla beraber Allen ve Meyer'e (1990) göre birey, kendini kurumun bir parçası olarak görmeyeceği için işe gecikme ve işten ayrılma gibi durumların daha çok olması beklenmektedir. Bunun aksine toplumda bireyler birbirlerine bağlı olduklarında kendilerini güvende ve mutlu hissedeceklerdir. Dolayısıyla fikirlerini özgür bir şekilde ifade edebilecekler ve iletişimleri daha kuvvetli olacaktır. Bu durumda toplum içerisindeki bireyler iş yaşamında buldukları örgütlerde üstlendikleri sorumluluklarını ve görevleri severek, isteyerek yerine getirebileceklerdir. Yerine getirilen her görev en güzel çıktı haline gelecek ve örgüt için verimli olacaktır. Örgüte bağlı bireyler Ward ve Davis'e (1995) göre verimli, Meyer ve Allen'e (1997) göre işine devam etme, Zangaro'ya (2001) göre işte kalma, Marchiori ve Henkin'e (2004) göre örgütsel etkililik ve bireyler arası güven durumları olarak yansıtılmaktadır. Böylelikle birey iş ortamına kolay bir şekilde uyum sağlayabilecek ve örgüt içerisinde fikirlerini rahatça söyleyebilecektir. Bununla beraber örgüt, verimli sonuçlar elde ederek örgütsel gelişim ve değişim sağlayabilecektir. Yöneticiler çalışanlarla iyi bir iletişim kurduklarında, olumlu ve yapıcı şakalar kullandıklarında stresli atmosferi dağıtarak olumlu bir iklim yaratabileceklerdir (Zengin & Gündüz, 2019).

Yöneticiler okuldaki bütün öğretmenlerin yaşantılarını ve kişiliklerini bilerek ölçülü ve tutarlı mizahı kullandıklarında daha olumlu bir okul ortamı oluşacağı düşünülmektedir. Ama mizahın ölçüsü kaçtığında ve aşırı kullanıldığına ise tam tersi bir etki yaratarak çalışma ortamını olumsuz etkileyebilir, ciddiyetsiz ve gergin bir atmosfer oluşabilir ya öğretmenler kırılabılır ya da yönetici gülünç duruma düşebilir. Böylelikle okul yöneticisi bu gibi durumları göz önünde bulundurarak mizahı gerekli ölçüde kullanmalı ve geliştirmelidir (Recepoglu, 2008). Bütün bunlar ele alındığında okul yöneticilerinin kullandıkları mizahi tarz öğretmenlerin fikirlerini özgürce dile getirmelerini, var olan sorunlara çekinmeden çözüm bulabilmelerini ve yönetici ile iletişimin kuvvetli olmasına yardımcı olabilmektedir. Bununla birlikte öğretmenler okula bağlı hissederek daha verimli çalışabilirler. Diğer taraftan fikirlerini beyan ederken çekinme, eleştirileceğini ya da küçük düşürüleceğini düşünerek sessiz kalmayı tercih edebilirler ve okula bağlılıkları azalarak görevlerini yerine getiremeyebilir ya da okula gelmek istemeyebilirler. Bu bağlamda yöneticilerin olumlu mizah davranışları göstermeleri öğretmenlerin örgütsel bağlılığına olumlu bir katkı sağlayabilir.

Bu araştırmanın amacı, okul yöneticilerinin mizah davranışları ile öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeyleri arasında ilişki olup olmadığını öğretmen algılarına göre belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda:

Öğretmenlerin yöneticilerin mizah davranışları ile örgütsel bağlılığına ilişkin algıları ne düzeydedir?, Öğretmenlerin yöneticilerin mizah davranışlarına ilişkin algıları demografik değişkenlerde anlamlı farklılık göstermekte midir?, Öğretmenlerin örgütsel bağlılığa ilişkin algıları demografik değişkenlerde anlamlı farklılık göstermekte midir?, Yöneticilerin mizah davranışlarıyla öğretmenlerin örgütsel bağlılığına ilişkin algıları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? sorularına cevap aranmıştır.

Araştırmanın önemi okul yöneticilerinin kullandıkları mizah davranışlarının öğretmenlerin örgütsel bağlılığını etkileyebileceği düşünülmektedir. Yöneticilerin olumlu bir mizah tarzı kullandıklarında öğretmenleri örgüte bağlılıklarını artırdığı ve çıktılarını verimli bir şekilde etkilediği söylenebilir. Bunların aksine yöneticilerin olumsuz yönde kullanabilecekleri mizah türü ile öğretmenlerin okuldan tamamen uzaklaşarak, okula gelmelerinde isteksizlik yaşamalarını, okulda buldukları süre içerisinde içine kapanık, asık suratlı olup okulun iklimini ve kültürünü olumsuz etkileyeceği ve alınan kararlara katılmayacağı da su götürmez bir gerçektir. Böylelikle okul yöneticilerinin olumlu mizah tarzını kullanmaları öğretmenlerin örgüte olan bağlılık düzeylerini artırmakla beraber herhangi bir olumsuz tutum ve davranış göstermelerinin önüne geçebilir. Dolayısıyla araştırmada yöneticilerin kullandıkları mizah ile öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeylerinin ortaya konularak ilişkilerinin incelenmesi yönetsel problemlerin üstesinden gelmek için önemli olduğu düşünülmektedir. Böylelikle araştırma neticesinde elde edilecek bulgular sonucunda yöneticiler ile öğretmenler arasındaki iletişimin güçlenmesi ve öğretmenlerin örgüte olan bağlılıklarının artmasıyla hem okullara hem de alanyazında yapılacak çalışmalara katkı sağlayacaktır.

2. Yöntem

Bu çalışmanın Etik Kurul Onayı 01/02/2021 tarih ve 2021/30 sayılı karar ile Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan alınmıştır.

Yapılan çalışma nicel araştırma yönteminden ilişkisel tarama modelinden yararlanılmıştır. İlişkisel tarama modeli bir ya da daha fazla değişkenin diğer bir değişken veya değişkenler üzerindeki performansını değerlendirmektir. İlişkisel araştırmalar genellikle aynı bireyler üzerinde eşzamanlı yürütülmüş farklı değişkenlere ilişkin ölçümler arasındaki ilişkiyi incelemektedir (Karasar, 2006).

Nicel araştırmanın evrenini 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Bolu İli Merkez ilçesindeki kamuya bağlı ortaokullarda görev alan öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırma örnekleminin belirlenmesinde örnekleme bulunan ortaokullardan, nicel veriler için evren üzerinde çalışıldığından örnekleme alınma yoluna gidilmemiştir. Araştırma verilerine bakıldığında Bolu ili Merkez ilçesinde 27 ortaokulda toplam 714 öğretmenden 312 öğretmene ulaşılmıştır. Böylece evrenini yaklaşık % 43'üne ulaşılmıştır. Covid-19 Pandemisi'nden dolayı ölçekler çevrimiçi olarak dağıtılmıştır. Çalışmaya katılan öğretmenlerin bağımsız değişkenlere (cinsiyet, medeni durum, öğrenim durumu, mesleki kıdem) ilişkin dağılımları aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik özelliklerine göre dağılımı (n=312)

Demografik değişkenler	Grup	n	%
Cinsiyet	Erkek	87	27,9
	Kadın	225	72,1
Medeni Durum	Bekar	47	15,1
	Evli	265	84,9
Mesleki Kıdem	1-5 yıl	24	7,7
	6-10 yıl	60	19,2
	11-15 yıl	103	33
	16-20 yıl	68	21,8
Öğrenim Durumu	20 yıl ve üzeri	57	18,3
	Lisans	264	84,6
	Lisansüstü	48	15,4

2.1. Veri toplama araçları

Öğretmenlerin fikirlerine göre okul yöneticilerinin mizah tarzları ile öğretmenlerin örgütsel bağlılıklarını belirlemek için " Kişisel Bilgi Formu", "Mizah Davranışları Ölçeği", "Öğretmenler için Örgütsel Bağlılık Ölçeği" yararlanılmıştır.

2.1.1. Kişisel bilgi formu

Araştırmaya katılan katılımcıların, okul yöneticilerinin mizah davranışları ile öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları kişisel değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için kapalı uçlu sorulardan oluşmaktadır.

2.1.2. Mizah davranışları ölçeği

Cemaloğlu ve diğerleri (2012)'nin geliştirdiği "Mizah davranışları ölçeği" 30 madde, 5 boyut ve 5'li likert tipinde bir ölçektir. 8 maddeden oluşan (23-24-25-26-27-28-29-30) alaycı mizah tarzı boyutu; 9 maddeden oluşan (14-15-16-17-18-19-20-21-22) üretici sosyal mizah tarzı boyutu; 5 maddeden oluşan (9-10-11-12-13) onaylayıcı mizah tarzı boyutu; 5 maddeden oluşan (4-5-6-7-8) reddedici mizah tarzı boyutu; 3 maddeden oluşan (1-2-3) mizah olmayan tarz boyutlarından oluşmaktadır. Bu çalışmada mizah davranışları ölçeğinin yapı geçerliliğini sağlayıp sağlamadığına bakmak için 1. Düzey 5 faktörlü mizah davranışları ölçeğinde doğrulayıcı faktör analizi (DFA) için robust maksimum likelihood (R-ML) kestirimi kullanılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi için beş boyutu temsil eden 30 madde kullanılmıştır. 1. Düzey 5 faktörlü yapı denendikten sonra faktör yükü negatif olduğu ama mutlak değerce yüksek olduğu için 10, 11, 12 ve 13. maddeler ters kodlanarak tekrar analiz yapılması uygun görülmüştür. DFA sonucunda Ki-kare'nin serbestlik derecesini bölümü ile hesaplanan χ^2/sd oranı 4,33 bulunmuştur. Sonuç 5'ten küçük olduğu için orta uyum indeksine sahip olduğu tespit edilmiştir (Büyüköztürk vd., 2014).

Mizah davranışları ölçeğinin güvenilirliği hesaplanırken DFA sonucunda yapılan işlemlerin yanı sıra olumsuz maddeler (1,2,3,4,5,6,7,8,23,24,25,26,27,28,29,30) ters kodlanarak güvenilirlik analizi yapılmıştır. Ölçeğin tamamının güvenilirlik katsayısı $\alpha=0.790$ olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin mizah olmayan tarz boyutunun Cronbach Alfa katsayı değeri 0.883, reddedici mizah tarz boyutunun Cronbach Alfa katsayı değeri 0.876, onaylayıcı mizah tarzı boyutunun Cronbach Alfa katsayı değeri 0.910, üretici sosyal mizah tarzı boyutunun Cronbach Alfa katsayı değeri 0.924, alaycı mizah tarzı boyutunun Cronbach Alfa katsayı değeri 0.941 tespit edilmiştir. Güvenirliliğin 0.60 ile 0.80 arasındaki değerlere sahip olması ölçeğin güvenilir olduğunu belirtmektedir (Büyüköztürk, 2017; Kalaycı, 2016; Lorcu, 2015; Şencan, 2005). Bu durum ölçeğin yüksek güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir.

2.1.3. Öğretmenler için örgütsel bağlılık ölçeği

Üstüner (2009)'in geliştirdiği ölçek 17 maddeden ve tek boyuttan oluşmuş olup 5'li likert tipindedir. Bu çalışmada öğretmenler için örgütsel bağlılık ölçeğinin yapı geçerliliğini sağlayıp sağlamadığına bakmak için 1. Düzey

1 faktörlü öğretmenler için örgütsel bağlılık ölçeğinde doğrulayıcı faktör analizi (DFA) için robust maksimum likelihood (R-ML) kestirimi kullanılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi için tek boyutu temsil eden 17 madde kullanılmıştır. DFA sonuçları incelendiğinde Ki-kare'nin serbestlik derecesini bölümü ile hesaplanan χ^2/sd oranı 2,86 bulunmuştur. Sonuç 3'ten küçük olduğu için büyük örneklemede mükemmel uyum indeksine sahip olduğu tespit edilmiştir (Büyüköztürk vd., 2014). ÖİÖB Ölçeği tek boyuttan oluştuğu için ölçeğin tamamının güvenilirlik katsayısı $\alpha=0.965$ bulunmuştur. Güvenirlik katsayısının 0.60 ile 0.80 değerleri arasında olması ölçeğin güvenilirliğini belirtmektedir (Büyüköztürk, 2017). Bu durum ölçeğin yüksek güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir.

2.2. Verilerin toplanması ve analizi

Çalışmanın evrenini oluşturan 27 ortaokuldan görevli 312 öğretmene ulaşılmıştır. Evren kapsamındaki okulların yöneticileriyle görüşme sağlanarak ölçeklerin katılımcılara uygulanması istenmiştir.

Bu çalışmada toplanan verilerin sonuçlarına ulaşabilmek için SPSS 29 ve LISREL 8.7 programları kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan ölçeklerin faktörlerinin doğruluğunun kontrolü için LISREL 8.7 doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Ölçeklerin güvenilirliği Cronbach's Alpha ile tespit edilmiştir. Çıkan sonuçların analizinde kullanılacak test yöntemine karar vermek için normallik analizine bakılmıştır. Normallik dağılım varsayımı için Skewness ile Kurtosis değerleri incelenmiştir. Skewness ile Kurtosis -1.00 ile +1.00 (Hair vd., 2014), -1,50 ile +1.50 (Tabachnick ve Fidell, 2013) ve -2.00 ile +2.00 (George ve Mallery, 2010) değerleri arasında olması normal kabul edilmiştir. Field (2009) çarpıklık basıklık değerlerinin standart hataya bölünmesi verilerine -1.96 ile +1.96 değerleri arasında olan verilerin normal dağılım olduğu kabul edilmiştir. Kolmogorov-Smirnov testi, 50'den fazla grup büyüklüğü olan durumlarda verilerin normalliğe uygunluğunu incelemeye kullanılan bir testtir (Büyüköztürk vd., 2014). Çalışma grubunu 312 kişi olduğundan dolayı Kolmogorov-Smirnov testi sonuçlarına bakılmış ve $p<0.05$ sonucu çıkması durumunda verilerin normal dağılım göstermediği kabul edilmiştir (Kilmen, 2015). Analiz değerlerine bakıldığında mizah davranışları ölçeği alt boyutu olan üretici ve sosyal mizah normal dağılıma sahip olduğu bulunmuştur. Mizah davranışları ölçeğinin diğer alt boyutları ve öğretmenler için örgütsel bağlılık ölçeğinin normal dağılıma sahip olmadığı tespit edilmiştir. Böylelikle bir boyutun dahi normalliğe sahip olmadığı varsayımına dayanarak verilerin normal dağılıma sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda yöneticilerin mizah tarzları ve öğretmenlerin örgütsel bağlılıklarının bazı değişkenlerde farklılık gösterip göstermediğini bulmak için aritmetik ortalama, standart sapma, Mann Whitney U, Kruskal Wallis analizlerinden yararlanılmıştır. Yöneticilerin mizah tarzı algıları ile öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişkinin yönü ve derecesine bakmak için Spearman's Rho korelasyon tekniği uygulanmıştır.

3. Bulgular

3.1. Birinci alt probleme ilişkin bulgular

Öğretmenlerden elde edilen verilere yönelik mizah davranışları ölçeği ile öğretmenler için örgütsel bağlılık ölçeği betimsel istatistik sonuçları Tablo 2'de yer almaktadır. Tablo 2 incelendiğinde öğretmen fikirlerine göre yöneticilerin alaycı mizah tarzındaki değer yüksekken, üretici sosyal mizah boyutunda düşük olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlere göre yöneticilerin mizah davranışları ölçeğinin genelinde 'çok katılıyorum' düzeyindedir. Alt boyutları olan mizah olmayan tarz 'çok katılıyorum' düzeyinde olurken; diğer alt boyutlarında, alaycı mizah tarzı ve reddedici mizah tarzında 'tamamen katılıyorum', onaylayıcı mizah tarzında 'orta düzeyde katılıyorum' ve üretici sosyal mizah tarzında ise 'az katılıyorum' düzeyindedir. Böylelikle yöneticilerin alaycı mizah tarzını daha çok kullandığı bulgusuna ulaşılmıştır. Öğretmenler için örgütsel bağlılık ölçeği incelendiğinde ise tek boyutlu bir ölçek olduğu aritmetik ortalama değeri 3.46 olarak bulunduğu ve öğretmen görüşlerine göre öğretmenlerin örgütsel bağlılık ölçeğinin genelinde "çoğu zaman" düzeyinde olduğu görülmektedir. Böylelikle öğretmenlerin örgütsel bağlılığı yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 2. Yöneticilerin mizah davranışlarına ve öğretmenlerin örgütsel bağlılıklarına ilişkin değerler

	Boyut	n	\bar{x}	Min.	Max.	SS
Yöneticilerin mizah davranışları ölçeği	Mizah olmayan tarz	312	3.90	1.33	5.00	.92
	Reddedici mizah tarzı	312	4.36	1.00	5.00	.77
	Onaylayıcı mizah tarzı	312	2.94	1.00	5.00	.91
	Üretici sosyal mizah tarzı	312	2.44	1.00	4.56	.80
	Alaycı mizah tarzı	312	4.67	1.00	5.00	.61
	Mizah davranışları ölçeği	312	3.58	1.87	4.23	.35
	Öğretmenler için örgütsel bağlılık ölçeği	312	3.46	1.12	5.00	.86

3.2. İkinci alt probleme ilişkin bulgular

Öğretmenlerin yöneticilerin mizah davranışlarına ilişkin algılarının demografik değişkenlere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine bakılmıştır.

Tablo 3. Yöneticilerin mizah davranışları düzeyinin demografik özelliklere göre Mann Whitney U testi sonuçları

Boyut	Demografik özellikler	n	Sıra ortalaması	Sıra toplam	U	p	τ^2
Mizah olmayan tarz	Kadın	225	161,34	36300,50	8699,500	0.122	
	Erkek	87	143,99	12527,50			
	Evli	265	158,89	42105,00	5595,000	0.260	
	Bekar	47	143,04	6723,00			
	Lisans	264	156,73	41377,50	6274,500	0.914	
Lisansüstü	48	155,22	7450,50				
Reddedici mizah tarzı	Kadın	225	155,15	34908,50	9483,500	0.663	
	Erkek	87	159,99	13919,50			
	Evli	265	160,88	42632,50	5067,500	0.037*	
	Bekar	47	131,82	6195,50			
	Lisans	264	157,46	41569,50	6082,500	0.652	
Lisansüstü	48	151,22	7258,50				
Onaylayıcı mizah tarzı	Kadın	225	163,48	36782,00	8218,000	0.028*	0.12
	Erkek	87	138,46	12046,00			
	Evli	265	157,92	41849,50	5850,500	0.507	
	Bekar	47	148,48	6978,50			
	Lisans	264	158,11	41741,50	5910,500	0.458	
Lisansüstü	48	147,64	7086,50				
Üretici sosyal mizah tarzı	Kadın	225	143,13	32204,00	6779,000	0.000*	0.23
	Erkek	87	191,08	16624,00			
	Evli	265	150,74	39945,50	4700,500	0.007*	
	Bekar	47	188,99	8882,50			
	Lisans	264	157,22	41506,50	6145,500	0.740	
Lisansüstü	48	152,53	7321,50				
Alaycı mizah tarzı	Kadın	225	159,11	35799,50	9200,500	0.372	
	Erkek	87	149,75	13028,50			
	Evli	265	158,97	42127,50	5572,500	0.212	
	Bekar	47	142,56	6700,50			
	Lisans	264	155,23	40980,00	6000,000	0.525	
Lisansüstü	48	163,50	7848,00				
Toplam ölçek	Kadın	225	152,47	34305,50	8880,500	0.204	
	Erkek	87	166,93	14522,50			
	Evli	265	156,51	41476,00	6224,000	0.995	
	Bekar	47	156,43	7352,00			
	Lisans	264	157,07	41466,50	6185,500	0.793	
Lisansüstü	48	153,36	7361,50				

Tablo 3'e göre, mizah davranışları ölçeğinin tamamında cinsiyet değişkeninde anlamlı farklılık ($p < .05$) göstermediği tespit edilmiştir. Sonuçlara göre mizah davranışları ölçeğinin alt boyutlarına bakıldığından ise ölçeğin iki boyutunda; onaylayıcı mizah tarzı, üretici sosyal mizah tarzı düzeylerinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Onaylayıcı mizah tarzı alt boyutunda kadın öğretmenlerin yöneticilerin mizah tarzı düzeyinin erkeklere oranla daha yüksek olduğu görülmekteyken üretici sosyal mizah tarzı alt boyutunda erkek öğretmenlerin yöneticilerin mizah davranışları düzeyinin kadın öğretmenlere oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Mizah davranışları ölçeğinin tamamında erkek öğretmenlerin yöneticilerin mizah tarzı düzeyinde kadın öğretmenlere oranla yüksek olduğu görülmektedir.

Mizah davranışları ölçeğinin tamamında medeni hal değişkeninde anlamlı farklılık ($p < .05$) göstermediği bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutlarına bakıldığından ise; reddedici mizah tarzı, üretici sosyal mizah tarzı düzeyinde medeni duruma göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Reddedici mizah tarzı alt boyutunda evli öğretmenlerin yöneticilerin mizah tarzı düzeyinin bekar öğretmenlere oranla daha yüksek olduğu görülmekteyken, üretici sosyal mizah tarzı alt boyutunda bekar öğretmenlerin yöneticilerin mizah tarzı düzeyinin evli öğretmenlere oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Mizah davranışları ölçeğinin tamamında evli öğretmenlerin yöneticilerin mizah davranışları düzeyinde bekar öğretmenlere oranla yüksek olduğu görülmektedir.

Mizah davranışları ölçeğinin tamamında ve tüm alt boyutlarında öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı farklılık ($p < .05$) göstermediği görülmektedir. Böylelikle hem lisans hem de lisansüstü öğrenim durumuna sahip öğretmenlerin genel olarak yöneticilerin mizah tarzının aynı düzeyde sahip olduklarını tespit edilmiştir. Mizah davranışları ölçeğinin tamamında ortalamalara bakıldığında lisans öğrenimine sahip öğretmenlerin yöneticilerin mizah davranışları düzeyinde lisansüstü öğrenimine sahip öğretmenlere oranla yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. Öğretmenlerin görüşlerine göre yöneticilerin mizah davranışları düzeyinin, mesleki kıdem değişkenine göre incelendiği Kruskal Wallis H Testi sonuçları

Boyut	Mesleki kıdem	n	Sıra ortalaması	sd	χ^2	p
Mizah olmayan tarz	0-5 yıl	24	128,85	4	5,560	0.235
	6-10 yıl	60	143,52			
	11-15 yıl	103	165,77			
	16-20 yıl	68	154,77			
	20 yıl ve üzeri	57	167,11			
Reddedici mizah tarzı	0-5 yıl	24	129,27	4	6,450	0.168
	6-10 yıl	60	144,04			
	11-15 yıl	103	157,76			
	16-20 yıl	68	174,82			
	20 yıl ve üzeri	57	156,95			
Onaylayıcı mizah tarzı	0-5 yıl	24	173,35	4	8,114	0.087
	6-10 yıl	60	177,99			
	11-15 yıl	103	158,89			
	16-20 yıl	68	139,36			
	20 yıl ve üzeri	57	142,91			
Üretici sosyal mizah tarzı	0-5 yıl	24	176,29	4	2,538	0.638
	6-10 yıl	60	153,13			
	11-15 yıl	103	148,99			
	16-20 yıl	68	164,77			
	20 yıl ve üzeri	57	155,43			
Alaycı mizah tarzı	0-5 yıl	24	130,71	4	5,372	0.251
	6-10 yıl	60	145,38			
	11-15 yıl	103	162,61			
	16-20 yıl	68	168,27			
	20 yıl ve üzeri	57	153,98			
Toplam ölçek	0-5 yıl	24	162,25	4	2,088	0.720
	6-10 yıl	60	141,46			
	11-15 yıl	103	159,78			
	16-20 yıl	68	160,38			
	20 yıl ve üzeri	57	159,36			

Tablo 4 sonuçlarına bakıldığında, yöneticilerin mizah davranışları düzeylerinin, mesleki yıl değişkeninde ölçeğin tamamında farklılık olmadığı görülmüştür. Mizah davranışları ölçeğinin tamamında ortalamaya bakıldığında 0-5 yıl mesleki kıdeme sahip olan öğretmenlerin yöneticilerin mizah davranışları düzeyinin diğer kıdemlere oranla yüksek olduğu bulunmuştur.

3.3. Üçüncü alt probleme ilişkin bulgular

Öğretmenlerin örgütsel bağlılığına ilişkin algıları demografik değişkenlere göre anlamlı fark gösterip göstermediği incelenmiştir.

Tablo 5. Öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeylerinin demografik özelliklerine göre Mann Whitney U testi sonuçları

Demografik değişkenler	Örgütsel bağlılık						
	n	Sıra ortalaması	Sıra toplam	U	p	τ^2	
Cinsiyet	Kadın	225	149,12	33553,00	8128,000	0.020*	0.13
	Erkek	87	175,57	15275,00			
Medeni durum	Evli	265	153,50	40678,00	5433,000	0.163	
	Bekar	47	173,40	8150,00			
Öğrenim durumu	Lisans	264	157,42	41559,00	6093,000	0.672	
	Lisansüstü	48	151,44	7269,00			

Tablo 5 sonuçlarına göre, öğretmenlerin örgütsel bağlılık seviyelerinin cinsiyet değişkeninde anlamlı farklılık bulunmuştur. Böylelikle örgütsel bağlılık ölçeğinde, erkek öğretmenlerin örgütsel bağlılığının kadın öğretmenlerin örgütsel bağlılığına göre anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Bulunan bu farklılığın etki büyüklüğünün $r=0.13$ olduğu, bu farkın küçük etkiye sahip olduğu (Cohen,1992) ve toplam varyansın %1'inin cinsiyet değişkeni tarafından açıklandığını göstermektedir. Katılımcıların örgütsel bağlılık seviyelerinin, medeni hal değişkeninde anlamlı farklılık bulunmadığı görülmüştür. Analiz sonuçlarına bakıldığında, katılımcıların örgütsel bağlılıklarının, öğrenim durumu değişkeninde örgütsel bağlılık düzeyinde anlamlı farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 6. Öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeylerinin, mesleki kıdemine göre Kruskal Wallis H testi sonuçları

Boyut	Mesleki kıdem	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Fark
Örgütsel bağlılık	0-5 yıl	24	147,81	4	11,877	0.018	6-10/20 yıl ve üzeri
	6-10 yıl	60	156,23				
	11-15 yıl	103	139,58				
	16-20 yıl	68	157,08				
	20 yıl ve üzeri	57	190,33				

Tablo 6'ya göre, öğretmenlerin örgütsel bağlılık seviyelerinin, mesleki kıdem değişkeninde anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Bahsedilen anlamlı farklılığın mesleki kıdem gruplarının hangileri arasında olduğunu bulmak için ikişerli gruplar şeklinde Mann Whitney U testi uygulanmıştır.

Tablo 7. Öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeyinin, mesleki kıdem grupları arası Post hoc karşılaştırması için incelenen Mann Whitney U testi sonuçları

	Mesleki kıdem	n	Sıra ortalaması	Sıra toplam	U	p	τ^2
Örgütsel Bağlılık	0-5 yıl	24	40,81	979,50	679,500	0.688	
	6-10 yıl	60	43,18	2590,50			
	Toplam	84					
	0-5 yıl	24	67,00	1608,00	1164,000	0.657	
	11-15 yıl	103	63,30	6520,00			
	Toplam	127					
	0-5 yıl	24	44,33	1064,00	764,000	0.644	
	16-20 yıl	68	47,26	3214,00			
	Toplam	92					
	0-5 yıl	24	33,17	796,00	496,000	0.052	
	20 yıl ve üzeri	57	44,30	2525,00			
	Toplam	81					
	6-10 yıl	60	87,68	5261,00	2749,000	0.240	
	11-15 yıl	103	78,69	8105,00			
	Toplam	163					
	6-10 yıl	60	64,25	3855,00	2025,000	0.943	
	16-20 yıl	68	64,72	4401,00			
	Toplam	128					
	6-10 yıl	60	52,62	3157,00	1327,000	0.037*	0.19
	20 yıl ve üzeri	57	65,72	3746,00			
Toplam	117						
11-15 yıl	103	82,17	8464,00	3108,000	0.213		
16-20 yıl	68	91,79	6242,00				
Toplam	171						
11-15 yıl	103	71,41	7355,50	1999,500	0.001*	0.26	
20 yıl üzeri	57	96,92	5524,50				
Toplam	160						
16-20 yıl	68	56,80	3862,50	1516,500	0.037*	0.18	
20 yıl ve üzeri	57	70,39	4012,50				
Toplam	125						

Tablo 7 sonuçlarına göre, öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeyinin 6-10 yıl ile 20 yıl ve üzeri, 11-15 yıl ile 20 yıl ve üzeri ve 16-20 yıl ile 20 yıl ve üzeri mesleki yılı olan öğretmenler arasında ($p<.05$) farklılık bulunmuştur. 20 yıl ve üzeri olan öğretmenlerin diğer mesleki kıdemlere oranla örgütsel bağlılığın yüksek olduğu görülmüştür.

3.4. Dördüncü alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmada ölçekler için alt boyutların puanlarında normallik sağlamadığı için Spearman's Rho korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Spearman's Rho korelasyon katsayısı değerleri bulunmuş ve değişkenler arasındaki ilişki düzeyleri Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8. Yöneticilerin mizah davranışları ve öğretmenlerin örgütsel bağlılık algıları arasındaki ilişkinin bakıldığı Spearman's Rho korelasyon analizi sonuçları

Boyut/Ölçek	Örgütsel Bağlılık		
	n	r	p
Mizah olmayan tarz	312	.430	0.00*
Reddedici mizah tarzı	312	.388	0.00*
Onaylayıcı mizah tarzı	312	-.488	0.00*
Üretici sosyal mizah tarzı	312	.381	0.00*
Alaycı mizah tarzı	312	.351	0.00*
Toplam ölçek	312	.450	0.00*

Tablo 8'de, öğretmenlerin 'örgütsel bağlılık' ve 'yöneticilerin mizah davranışları' arasında ilişkiyi belirlemek için yapılan Spearman's Rho Korelasyon Analizi sonuçları verilmiştir. Analiz sonuçları incelendiğinde toplam ölçekler boyutunda öğretmenlerin görüşlerine göre "örgütsel bağlılık" ile "yöneticilerin mizah davranışları" arasında pozitif orta düzeyde anlamlı bir ilişki görülmüştür.

4. Tartışma

Araştırmada ilk olarak öğretmenlerin yöneticilerin mizah davranışlarına ve örgütsel bağlılıklarına ilişkin görüşleri incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda öğretmenlerin örgütsel bağlılığı yüksek düzeyde bulunmuştur. Mizah davranışları ölçeği genelinde çok katılıyorum düzeyindedir. Mizah davranışları ölçeğinin alt boyutları alaycı mizah tarzı boyutunda en yüksek değere sahipken, üretici sosyal mizah boyutunda en düşük değere sahip olduğu görülmektedir. Öğretmenler, en çok alaycı mizah tarzını algıladıkları böylelikle yöneticilerin her karşılaştığı komik durumları öğretmenlere aktardığı, öğretmenlerle dalga geçtiği ve onları küçük düşürücü şakalar yaptığı anlaşılmaktadır. Böylece ortaokullarda görev alan öğretmenlerin görüşlerine göre yöneticiler okulda mizah yapılmasını hoş karşılamamakta; şaka yapılmasına izin vermemekte ve alaycı bir tavır takınmaktadır. Diğer taraftan öğretmenler, yöneticilerin mizahı onaylaması orta seviyede ve espri üretmesi ise azınlıkta olduğu görülmüştür. Philips'in (2000) araştırmasında onaylayıcı mizah tarzının çok kullanıldığı; mizahi olmayan tarz ise az kullanılan mizah tarzı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Reçepoğlu'nun (2011) araştırmasında yöneticilerin onaylayıcı mizah tarzını kullandığını tespit etmiştir.

Yapılan analizler sonucunda Bolu Merkez ortaokullarında görev alan öğretmenlerin örgütsel bağlılığı yüksek düzeyde bulunmuştur. Alcan (2018) araştırmasında tüm boyutlarda ve ölçeğin genelinde öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeylerini orta seviyede bulmuştur. Doğan ve Çelik (2019) araştırmalarında öğretmenlerin örgütsel bağlılıklarını ölçek genelinde ve tüm alt boyutlarda düşük bulmuşlardır. Kamar (2021) araştırmasında öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeyini yüksek düzeyde olduğunu tespit etmiştir.

Bu bulgulara göre öğretmenlerin okul yöneticilerinin mizah tarzlarını ölçeğin genelinde orta düzeyde algıladığı görülmektedir. Öğretmenlere göre okul yöneticileri yapılan mizahı orta düzeyde onaylarken, yöneticiler öğretmenlere alaycı mizah tarzı ile yüksek düzeyde yaklaşmaktadır. Öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeylerinin yüksek düzeyde çıkmasına sebep olarak çeşitli nedenler gösterilebilir. Okul yöneticilerinin yüksek düzeyde alaycı mizah tarzını kullanıyor olması yönetici ve öğretmenlerin kendi aralarında sevmediği kişileri küçük düşürmek, onlarla iletişimine sınır koymak için olabilir bununla birlikte öğretmenlerin örgütsel bağlılığı artıyor olabilir. Diğer taraftan, yöneticilerin onaylayıcı mizah tarzını orta düzeyde kullanmaları öğretmenlerin yaptığı şakaların kabul edilebilir olduğu bu nedenler arasında gösterilebilir. Yöneticilerin yapılan mizah ile dalga geçmesi öğretmenler tarafından komik bulunuyor olması, öğretmenlerin yaptığı şakaları orta seviyede tutarak hoş karşılaması böylelikle kendi aralarında polemik yaratılmasını engelliyor olabilir, sonuç olarak mizah kullanılmasına orta düzeyde izin vermesi ve az da olsa espri üretilmesini hoş karşılaması olarak ele alınabilir.

Yöneticilerin mizah davranışları düzeylerinin ölçeğin tamamında cinsiyet değişkeninde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Mizah davranışları ölçeğinin alt boyutlarına bakıldığında iki alt boyutunda onaylayıcı mizah tarzı,

üretici sosyal mizah tarzı düzeylerinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Analiz sonuçlarına bakıldığında, onaylayıcı mizah tarzı alt boyutunda kadın öğretmenlerin yöneticilerin mizah tarzı düzeyinin erkeklere oranla daha yüksek olduğu görülmekteyken üretici sosyal mizah tarzında erkek öğretmenlerin yöneticilerin mizah tarzları düzeyinin kadın öğretmenlere oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Diğer bir araştırmaya bakıldığında, Saka'nın (2021) yaptığı araştırmada öğretim üyelerinin mizah tarzları ölçeğinin genelinde cinsiyet değişkeninde anlamlı bir fark bulunmuştur. Yöneticilerin mizah davranışları düzeylerinin ölçeğin tamamında, öğretmenlerin medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Diğer araştırmalar incelendiğinde, Teke (2015), Akyol (2016), Saka (2021), Köprülü (2021) araştırmalarında okul yöneticilerinin kullandıkları mizah davranışlarının öğretmenlerin medeni durumlarında anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur. Yöneticilerin mizah davranış düzeylerinin, öğretmenlerin öğrenim durumu değişkenine göre mizah tarzı ölçeğinin tamamında öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Akyol (2016), Zengin (2018), Köprülü (2021) araştırmalarında okul yöneticilerinin mizah davranışları ile öğretmenlerin öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit etmemişlerdir. Yöneticilerin mizah davranış düzeylerinin, öğretmenlerin mesleki kıdem değişkenine göre mizah tarzı ölçeğinin tamamında ve alt boyutlarında mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir. Cesur (2018) araştırmasında yöneticilerin mizah tarzlarının öğretmenlerin mesleki yıl değişkeninde mizahın alt boyutlarında anlamlı bir fark bulunmuştur. Köprülü (2021) öğretmenlerin mesleki yıl değişkeninde yöneticilerin reddedici ve onaylayıcı mizah tarzlarında farklılık tespit etmiştir.

Öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeylerinde cinsiyet değişkenine ilişkin anlamlı bir fark bulunmuştur. Analiz sonuçlarına bakıldığında, erkek öğretmenlerin örgütsel bağlılığının kadın öğretmenlere oranla yüksek olduğu görülmektedir. Bunun sebebi olarak da kadın öğretmenlerin, okuldaki planlama ve örgütlenme işlerine katılmadığı için, okul müdürünün kadın öğretmenlerin çabalarına destek veremiyor oluşu, görev alırken aynı zamanda ev işi yükleri ve çocuklarıyla ilgileniyor olması gibi birçok etmenle kafasını meşgul etmesi ve kurumda sorumluluklarının pek fazla üzerine düşmemesi olduğu düşünülebilir. Gülova ve Demirsoy'un (2012) çalışmasında erkeklerin örgütsel bağlılıklarının kadınların örgütsel bağlılık düzeylerinden yüksek olduğunu sonucuna ulaşmıştır. Diğer araştırmalar incelendiğinde farklı sonuçlara ulaşan çalışmalar olduğu görülmektedir. Bıçak (2021) örgütsel bağlılık ölçeğinin tamamında kadın ve erkek öğretmenler arasında bir farklılık bulmamıştır. Öğretmenlerin örgütsel bağlılığı, medeni hal değişkeninde anlamlı fark tespit edilmemiştir. Gülova ve Demirsoy (2012), Alcan (2018), Mert (2019) ve Mürtezaoğlu (2021) çalışmalarında katılımcıların medeni durumlarıyla örgütsel bağlılığı arasında anlamlı fark bulmamışlardır. Öğretmenlerin örgütsel bağlılığı, öğrenim durumu değişkeninde anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Canpolat (2011), Eğriboyun (2013) ve Ertürk (2014), Bıçak (2021), Mürtezaoğlu (2021) çalışmalarında örgütsel bağlılık ve öğrenim durumu arasında anlamlı bir farklılık tespit etmemiştir. Diğer bir araştırmada öğretmenlerin örgütsel bağlılığında, mesleki kıdem değişkeninde farklılık görülmüştür. Mesleki kıdem yılı az olan öğretmenlerin örgütsel bağlılığı düşük olduğu, 20 yıl ve üzeri olan öğretmenlerin diğer mesleki kıdemlere oranla örgütsel bağlılığın yüksek olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, mesleki kıdemi az olan ve mesleğe yeni başlamış öğretmenlerin kuruma ve yerleştiği çevreye uyum sağlamada güçlük yaşaması aynı zamanda henüz tecrübe sahibi olamaması olarak görülebilir. Meslek kıdemi yüksek öğretmenlerin görev aldığı kuruma ve çevresine uyum sağladığı, çalıştığı okulu bir aile ortamı gibi sahiplendikleri aynı zamanda yılların getirdiği tecrübeleri de çok daha fazla olduğundan örgütsel bağlılıkları yüksek olduğu söylenebilir. Mert (2019) yaptığı araştırmada mesleki kıdem yılı yüksek olan öğretmenlerin bağlılık düzeyinin diğer mesleki kıdemlere göre yüksek olduğunu tespit etmiştir.

Öğretmenlerin algıları "Yöneticilerin Mizah Davranışları" ve "Örgütsel Bağlılık" düzeyleri arasında toplam ölçek genelinde pozitif, orta düzeyde ve anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Mizah tarzlarının alt boyutları ile örgütsel bağlılık arasındaki ilişkilere bakılmıştır. Mizah tarzı alt boyutu olan 'mizah olmayan tarz' ile örgütsel bağlılık arasındaki ilişkiye bakıldığında pozitif, orta düzeyde bulunmuştur. Mizahi olmayan davranış tarzına sahip olan okul yöneticilerinin ciddi tavır sergilemeleri, kuralcı olmaları, kendi çizdikleri çerçeve dışına çıkamamaları ve iletişimi geliştirmek için çaba sarf etmediklerinden dolayı okulda herhangi bir sorunla karşılaştıklarında kolay kolay olayın üstesinden gelemedikleri düşünülmektedir (Cemaloğlu, 2017). Mizah tarzlarının alt boyutu olan 'reddedici mizah tarzı' ile örgütsel bağlılık arasında ilişkiye bakıldığında pozitif, orta düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur. Reddedici mizah tarzına sahip olan yöneticiler genellikle yapılan mizahi tutumları sert bir şekilde uyarır ve bir daha olmaması için elinden geleni yaparlar. Böylece reddedici mizah tarzı olumsuz mizah olarak kabul edilmektedir (Cemaloğlu, 2017). Mizah tarzlarının alt boyutu olan 'onaylayıcı mizah tarzı' ile örgütsel bağlılık arasında negatif, orta düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur. Onaylayıcı mizah tarzına sahip olan okul yöneticileri mizah kullanımını onaylarlar ve destekleyici tavır sergilerler. Böylece onaylayıcı mizah tarzı olumlu bir mizah olarak kullanılmaktadır (Cemaloğlu, 2017). Mizah tarzlarının alt boyutu olan 'üretici sosyal mizah tarzı' ile örgütsel bağlılık arasında pozitif orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Üretici sosyal mizah tarzına sahip olan yöneticiler,

öğretmenleri eğlendirmek ve güldürmek için şakalar yapar, buldukları herhangi bir ortamda genellikle fıkralar anlatırlar. Kişileri eğlendirmekten ve güldürmekten keyif alırlar (Cemaloğlu, 2017). Mizah tarzlarının alt boyutu olan ‘alaycı mizah tarzı’ ile örgütsel bağlılık arasında pozitif, orta düzeyde ilişki bulunmuştur. Alaycı mizah tarzına sahip olan okul yöneticileri, aklına gelen her komik durumu hiç düşünmeksizin karşısındakine söyleyenlerdir. Sosyal bir ortamda kişilerle tereddüt etmeksizin küçük düşürme ve aynı zamanda kişiler üzerinde otorite kurmaya çalışırlar. Herhangi bir ortamda bireylerin yaptığı hataları unutmuyup, yeri ve zamanı geldiğinde dalga geçmek ve küçük düşürmek için kullanıp iletişime sınır koyarlar. (Cemaloğlu, 2017). Araştırmada okul yöneticilerinin mizah olmayan, reddedici, üretici sosyal, alaycı mizah tarzlarının öğretmenlerin örgütsel bağlılığı için yordayıcı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Böylelikle yöneticilerin öğretmenlerle iletişimde ciddi olması, ciddi bir ortam yaratması, seviyesiz şakalar yapmaması, öğretmenlere fıkra anlatarak onları güldürüp eğlendirmesi, sevmediği kişilerle iletişimi koparmak adına dalga geçerek mizah yapması gibi davranışlar öğretmenlerin örgütsel bağlılık olasılıklarının artmasına sebep olduğu tespit edilmiştir.

5. Sonuç ve öneriler

Öğretmen görüşlerine göre yöneticilerin mizah davranışları ve öğretmenlerin örgüte bağlılığına ilişkin algı düzeyi sonuçları verilmiştir. Öğretmenlere göre okul yöneticilerinin alaycı mizah tarzı boyutunda en yüksek aritmetik ortalamaya sahipken; üretici sosyal mizah tarzı en düşük ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Böylelikle yöneticilerin en çok kullandığı mizah davranışının alaycı mizah tarzı olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin görüşlerine göre örgüte bağlılık algı düzeyi sonuçları; öğretmenler için örgütsel bağlılık ölçeği incelendiğinde ise tek boyutlu bir ölçek olduğu aritmetik ortalama değeri yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Böylelikle öğretmenlerin örgütsel bağlılığı yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Yöneticilerin mizah davranış düzeyinin öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre mizah davranış ölçeğinin tamamında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Yöneticilerin mizah davranışları düzeyinin, öğretmenlerin medeni durum değişkenine göre mizah davranışları ölçeğinin tamamında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Yöneticilerin mizah davranışları ölçeğinin tamamında öğretmenlerin öğrenim durumu değişkeninde farklılık göstermediği bulunmuştur. Hem lisans hem de lisansüstü öğrenim durumuna sahip öğretmenlerin genel olarak yöneticilerin mizah davranışlarına aynı düzeyde sahip oldukları tespit edilmiştir. Yöneticilerin mizah davranış düzeylerinin, öğretmenlerin mesleki kıdem değişkeninde ölçeğinin tamamında anlamlı farklılaşma olmadığı görülmüştür. Ölçeğin tamamında 0-5 mesleki yıla sahip öğretmenlerin yöneticilerin mizah davranış düzeyinin diğer mesleki kıdemlere oranla yüksek olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeyinin, cinsiyet değişkeninde anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Erkek öğretmenlerin örgütsel bağlılığı kadın öğretmenlerin örgütsel bağlılığından farklılık gösterdiği görülmektedir. Öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeylerinde, medeni hal değişkeninde farklılık olmadığı görülmüştür. Öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeylerinin, öğrenim durumu değişkeninde herhangi bir farklılık olmadığı görülmüştür. Öğretmenlerin örgütsel bağlılığının, mesleki kıdem değişkenine anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bulgulara bakıldığında, anlamlı farkın 6-10 yıl ile 20 yıl ve üzeri, 11-15 yıl ile 20 yıl ve üzeri ve 16-20 yıl ile 20 yıl ve üzeri mesleki kıdemi olan öğretmenler arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Örgütsel bağlılık düzeyi 20 yıl ve üzeri mesleki yılı olan öğretmenlerde 6-10 yıl, 11-15 yıl ve 16-20 yıla sahip öğretmenlerden yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

“Yöneticilerin mizah davranışları” ve “öğretmenlerin örgütsel bağlılık” düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde, “yöneticilerin mizah davranışları” ve “öğretmenlerin örgütsel bağlılık” düzeyleri arasında toplam ölçek boyutunda; pozitif orta düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

5.1. Uygulayıcılara yönelik öneriler

Mesleki yılı çok olan öğretmenlerden mesleki yılı az olan öğretmenlere örgütsel bağlılık konusunda mentör olarak destek istenebilir. Okul yöneticilerine kadın öğretmenlerle iletişimini kuvvetlendirmeleri ve olumlu mizah tarzı ile yaklaşımları için hizmet içi eğitimler verilebilir. MEB ve Milli Eğitim Müdürlükleri ile çalışmalar yürütülerek öğretmenlerin sistem üzerinden okul yöneticileri ile yaşadıkları örgütsel bağlılıklarını etkileyecek problemleri aynı zamanda yöneticilerin kendilerine karşı kullanılan mizahi tarz sorunlarını belirtip, yaşadıkları bu sorunlara ne gibi çözüm önerileri olduğunu da dile getirilmesi sağlanmalı ve kurumda her bir paydaşın çözüm üretmesi sağlanıp ve uygulamaya geçilebilir. Milli Eğitim Bakanlığı’na öğretmenlerin kendi il ya da çevrelerine atanmaları sağlanarak yeni mesleğe başlamış öğretmenlerin hem okula hem de okul yöneticisine uyum sağlanması kolaylaştırılabilir ve örgüte bağlılığı artırılabilir.

5.2. Araştırmacılara yönelik öneriler

Mizah tarzlarının farklı örgütsel bağlılık türleri ile ilişkisi araştırılabilir. Bu çalışma farklı bölgelerde yapılarak örgütsel bağlılık ve yöneticilerin mizah tarzı düzeyleri arasında bölgesel olarak farklılaşma olup olmadığına bakılabilir. Araştırma farklı kamu kuruluşlarında yapılabilir. Araştırma farklı değişkenler (branş, yaş, aynı okulda çalıştığı süre) eklenerek örgütsel bağlılık ile yöneticilerin mizah tarzı ilişkisi incelenebilir. Farklı eğitim kademeleriyle örneklem genişletilerek tekrar yapılabilir. Yöneticilerin kullandıkları mizah davranışlarının kişilik yapısı veya zeka düzeyi ile ilişkisi olup olmadığı incelenebilir. Araştırma, verilen uygulama önerileri yapıldıktan sonra tekrar yapıp değişen değerler incelenebilir.

Kaynakça

- Akyol, M. E. (2016). *Okul yöneticilerinin mizah tarzları ile öğretmenleri güdüleme düzeyleri arasındaki ilişki* [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 432532)
- Alcan, E. E. (2018). *Öğretmenlerin örgütsel destek, örgütsel özdeşleşme ve örgütsel bağlılık algıları arasındaki ilişki* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Allen, N. J., & Meyer, J. P. (1990). The measurement and antecedents of affective continuance and normative commitment to the organization. *Journal of Occupational Psychology*, 63(1), 1-18. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8325.1990.tb00506.x>
- Bıçak, H. (2021). *Okul yöneticilerinin kullandıkları motivasyonel dil ile öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeyleri arasındaki ilişki* [Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 662439)
- Büyüköztürk, Ş. (2017). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (23. baskı). Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Ç. E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (17. baskı). Pegem Yayınları.
- Can, S., & Eke, E. (2023). Kurumlarda mizahın kullanımına yönelik kavramsal bir çalışma. *SDÜ İfade Dergisi*, 5(1), 36-53 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduifade/issue/78605/1265199>
- Canpolat, C. (2011). *Öğretmen kariyer basamakları uygulaması ile öğretmen motivasyonu ve örgütsel bağlılık arasındaki ilişkiler* [Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 289692)
- Cemaloğlu, N. (2017, 19 Mart). Mutlu okulun sihirli anahtarı. Kamudan Haber. <https://www.kamudanhaber.net/mutlu-okulun-sihirli-anahtari>
- Cemaloğlu, N., Reçepoğlu, E., Şahin, F., Daşçı, E., & Köktürk, O. (2012). Mizah davranışları ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(4), 694-716. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/26094/274955>
- Cesur, S. (2018). *Öğretmen adaylarının bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliği ile mizah tarzları ve zaman yönetimi becerileri arasındaki ilişki* [Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi]. https://acikbilim.yok.gov.tr/bitstream/handle/20.500.12812/238316/yokAcikBilim_10230093.pdf
- Cohen, J. (1992). A power primer. *Psychological Bulletin*, 112(1), 155-159. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0033-2909.112.1.155>
- Doğan, H., & Çelik, K. (2019). Okul yöneticilerinin gücü kullanma stillerinin öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları ve iş performansları ile ilişkisi. *Eğitim ve Bilim*, 6(1), 16-28. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2019.7943>
- Eğriboyun, D. (2013). *Ortaöğretim okullarında görev yapan yönetici ve öğretmenlerin örgütsel güven, örgütsel destek ve örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişki (Bolu İli Örneği)* [Doktora Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 336335)
- Ertürk, R. (2014). *Öğretmenlerin iş motivasyonları ile örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişki (Bolu ili örneği)* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Field, A. (2009). *Discovering statistic using SPSS*. Sage Publication.
- George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS for windows step by step: A simple guide and reference, 17.0 update* (10th ed.). Pearson
- Gülova, A., & Demirsoy, Ö. (2012). Örgüt kültürü ve örgütsel bağlılık arasındaki ilişki: Hizmet sektörü çalışanları üzerinde ampirik bir araştırma. *Business and Economics Research Journal*, 3(3), 49-76. [http://www.berjournal.com/wp-content/plugins/downloads-manager/upload/BERJ%203\(3\)12%20Article%204%20pp.49-76.pdf](http://www.berjournal.com/wp-content/plugins/downloads-manager/upload/BERJ%203(3)12%20Article%204%20pp.49-76.pdf)
- Gümüştekin, G. E., & Gültekin, F. (2009). Stres kaynaklarının kariyer yönetimine etkileri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(1), 271-288. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dpusbe/issue/4765/65489>
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2014). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Pearson New International Edition.
- Kalaycı, Ş. (2016). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Asil Yayın Denetim.
- Kamar, M. (2021). Okul yöneticilerinin demokratik tutum ve davranışları ile öğretmenlerin motivasyon ve örgütsel bağlılık düzeyleri arasındaki ilişki. *EKEV Akademi Dergisi*, 93, 386-404. <https://doi.org/10.17753/sosekev.1200148>
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayınları.

- Kilmen, S. (2015). *Eğitim araştırmacıları için SPSS uygulamalı istatistik*. Edge Akademi.
- Köprülü, H. K. (2021). *Öğretmen algularına göre okul yöneticilerinin yönetim becerileri ile mizah tarzları arasındaki ilişki* [Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi ve İstanbul Aydın Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 692361)
- Lorcu, F. (2015). *Örneklerle veri analizi SPSS uygulamalı*. Detay Yayıncılık.
- Marchiori, D. M., & Henkin, A. B. (2004). Organizational commitment of a health profession faculty: dimensions, correlates and conditions. *Medical Teacher*, 353-358. <https://doi.org/10.1080/01421590410001683221>
- Martin, R. A., & Lefcourt, H. M. (1983). Sense of humor as a moderator of the relation between stressors and moods. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45(6), 1313-1324. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.45.6.1313>
- Mert, E. (2019). *İlkokul ve ortaokul öğretmenlerinin örgütsel bağlılıklarının incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi ve İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 556242)
- Meyer, J. P., & Allen, N. J. (1997). *Commitment in the workplace: Theory, research and application*. Sage Publications.
- Mürtezoğlu, S. (2021). *Öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeylerinin işte istemeden var olmalarına (presenteeism) etkisi* [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 684201)
- Philips, K. A. (2000). *The use of humor and effective leadership styles by elementary principals in central florida* [Doctoral dissertation, University of Florida].
- Recepoğlu, E. (2008). Okul müdürlerinin mizah yeteneğinin öğretmenlerin iş doyumlarına etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 33(150), 74-86. <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/632>
- Recepoğlu, E. (2011). *Öğretmen algularına göre okul müdürlerinin mizah tarzları ile öğretim liderliği davranışları ve okulun örgütsel sağlığı arasındaki ilişki* [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 298440)
- Saka, S. Y. (2021). *Öğretim elemanlarının örgütsel sessizlik düzeyleri ile mizah tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 707462)
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Seçkin Yayıncılık.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.). Pearson International Edition.
- Teker, N. (2015). *Eğitim yöneticilerinin ait oldukları mizah tarzları ile iş doyumları arasındaki ilişki (İstanbul ili Başakşehir ilçesi örneği)* [Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 417630)
- Üstüner, M. (2009). Öğretmenler için örgütsel bağlılık ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 1-18. <https://dergipark.org.tr/en/pub/inuefd/issue/8706/108699>
- Ward, E. A., & Davis, E. (1995). The effect of benefit satisfaction on organizational commitment. *Compensation and Benefit Management*, 11(3), 35-40.
- Zangaro, G. A. (2001). Organizational commitment: A concept analysis. *Nursing Forum*, 36(2), 14-21. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6198.2001.tb01179.x>
- Zengin, T. (2018). *Okul yöneticilerinin mizah tarzlarının örgütsel sessizliğe etkisi*. [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. (Tez No: 527217)
- Zengin, T., & Gündüz, H. B. (2019). Okul yöneticilerinin mizah tarzlarının örgütsel sessizliğe etkisi. *Yıldız Journal of Educational Research*, 4(1), 1-21. <https://dergipark.org.tr/pub/yjer/issue/65839/1025472>

Extended Abstract

Introduction

The individual is a social being who lives in and can exist with society. From the past to the present, individuals have always communicated with society. In their social environment, they may encounter some negative situations, starting from the innermost communication center, the family, to the outermost business life. According to Martin and Lefcourt (1983), humor can have a corrective effect in these negative situations.

Individuals may experience stress and anxiety when faced with hostile humor. Therefore, when people cannot find themselves in society and do not feel like they belong there, they may be under more stress. Thus, they will be unable to express their opinions whenever they want, or they will choose not to express them at all, thinking they will be ridiculed. This stress in individuals will increase the pressure on them and cause them to move away from work, reducing productivity in the organization (Gümüştekin & Gültekin, 2009).

A more positive school environment will be created when administrators use measured and consistent humor by knowing the experiences and personalities of all teachers in the school. However, when humor is overused and used excessively, it can have the opposite effect and negatively affect the working environment; a frivolous and tense atmosphere may occur, teachers may be offended, or the administrator may become ridiculous. Thus, the school administrator should use and develop humor to the necessary extent, considering such situations (Recepoglu, 2008). Considering all these, the humorous style used by school administrators can help teachers express their ideas freely, find solutions to existing problems without hesitation, and strengthen communication with the administrator. In addition, teachers can work more efficiently by feeling connected to the school. On the other hand, they may hesitate to express their opinions and prefer to remain silent because they think they will be criticized or humiliated. Their commitment to the school decreases, and they may not fulfill their duties or may not want to go to school. In this context, administrators' positive humor may positively contribute to teachers' organizational commitment.

This research aims to determine whether there is a significant relationship between school administrators' humor behaviors and teachers' organizational commitment levels, according to teachers' perceptions.

Method

A relational screening model was used in the study. The study universe consists of 312 teachers from 714 teachers working in public secondary schools in the central district of Bolu in the 2020/2021 academic year. As a data collection tool, the personal information form, the "Humor Behaviors Scale" developed by Cemaloğlu et al. (2012), and the "Organizational Commitment Scale for Teachers" developed by Üstüner (2009) were used.

Conclusion and discussion

According to the results obtained from the first sub-problem of the research, teachers' opinions are that the humor behaviors of administrators and the perception level of teachers' commitment to the organization are given. According to teachers, school administrators have the highest arithmetic mean in the sarcastic humor style dimension; The productive social humor style has the lowest average. According to the opinions of the teachers, the results of the perception level of commitment to the organization. When the organizational commitment scale for teachers is examined, it is seen that it is a one-dimensional scale with a high arithmetic mean value.

According to the results obtained from the second sub-problem of the research, no significant difference was detected in the humor behavior level of administrators in the entire humor behavior scale according to the gender variable of teachers. It is seen that there is no significant difference in the level of humor behaviors of administrators and teachers humor behaviors in the entire scale according to the marital status variable. It is seen that there is no significant difference ($p < .05$) in the whole humor behavior scale of administrators according to the variable of teachers' educational background. It was observed that there was no significant difference ($p > .05$) in the humor behavior levels of administrators in the entire scale according to the professional seniority variable of teachers.

According to the results obtained from the third sub-problem of the research, it is seen that teachers' organizational commitment levels show a significant difference ($p < .05$) according to gender. There is a considerable difference in the organizational commitment level of male teachers from that of female teachers. It was determined that teachers' organizational commitment levels did not show a significant difference ($p > .05$) according to marital status. It is seen that teachers' organizational commitment levels do not show a significant difference ($p > .05$) in

organizational commitment level according to the educational background variable. It was determined that teachers' organizational commitment levels showed a significant difference ($p < .05$) depending on the professional seniority variable. It was determined that the level of organizational commitment was higher in teachers with 20 years or more of professional seniority than in teachers with 6-10 years, 11-15 years, and 16-20 years of seniority.

According to the results obtained from the last sub-problem of the research, between the levels of "Humor Behaviors of Administrators" and "Organizational Commitment of Teachers" in the total scale dimension, A positive, moderately significant relationship ($r=.450$ $p < .05$) was detected. When the total scales were examined, it was determined that there was a positive, moderately significant relationship between the humor behaviors of the administrators and their views on the organizational commitment levels of the teachers.

Recommendation

Teachers with extensive professional experience can be asked to mentor teachers with less professional experience regarding organizational commitment. School administrators can receive in-service training to strengthen their communication with female teachers and approach them with an upbeat humor style. Studies should be carried out with the Ministry of National Education and the Directorates of National Education. It should be ensured that the problems teachers experience with school administrators through the system that will affect their organizational commitment, the humorous style problems used against them by the administrators, and what kind of solutions they offer to these problems should be expressed. Each stakeholder in the institution should be encouraged to find solutions. It can be produced and implemented.

The relationship between humor styles and different types of organizational commitment can be investigated. The research can be conducted in various regions to examine whether there are regional differences between organizational commitment and managers' humor style levels. Research can be done in different public institutions. The relationship between organizational commitment and managers' humor style can be examined by adding other variables (branch, age, time working in the same school) to the research. It can be repeated by expanding the sample with different education levels. It can be examined that the humor behaviors managers use have no relationship with their personality structure or intelligence level. The research can be repeated after the application recommendations are made and the changed values can be examined.

Yazarların katkı oranı beyanı

Bu alışmada yazarlar eşit düzeyde katkı beyan etmişlerdir.

ıkar atışması

Bu çalışmada yazarlar tarafından herhangi bir çıkar atışması belirtilmemiştir.

Etik kurul onayı

Bu alışmanın Etik Kurul Onayı 01/02/2021 tarih ve 2021/30 sayılı karar ile Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan alınmıştır. Tüm sorumluluk yazarlara aittir.

International Journal of Social Sciences
and Education Research
Volume:10 Issue:4, 2024

Research article/Araştırma makalesi

PEST analizi perspektifinden Yalova turizminin değerlendirilmesi

Övgü Açıksözlü, Nur Neşe Şahin, İlbey Varol

PEST analizi perspektifinden Yalova turizminin değerlendirilmesi

Evaluation of Yalova tourism from the perspective of PEST analysis

Övgü Açıksözlü¹, Nur Neşe Şahin² ve İlbey Varol³

¹Sorumlu yazar, Yalova Üniversitesi, Armutlu Meslek Yüksekokulu, Yalova, Türkiye, Email: ovgu.aciksozlu@yalova.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2238-081X>

²Yalova Üniversitesi, Armutlu Meslek Yüksekokulu, Yalova, Türkiye, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5606-1094>

³Yalova Üniversitesi, Armutlu Meslek Yüksekokulu, Yalova, Türkiye, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0360-9631>

Makale Bilgisi	Öz
<p>Araştırma Makalesi</p> <p>Gönderilme: 29 Ekim 2024 Düzeltilme: 22 Aralık 2024 Kabul: 24 Aralık 2024</p> <p>Anahtar kelimeler: Yalova, Yalova turizmi, PEST analizi</p>	<p>Yalova'da turizm, kent ekonomisi, kentlerin gelişmesi, istihdam olanakları ve tarihi-kültürel yapıların korunması gibi birçok konuda önem göstermektedir. Bu sebeple kentler için turizmden pay olmak çok önemlidir. Bu noktada Yalova turizminin değerlendirilmesini yapmak gerekmektedir. Bu çalışmada PEST analizi ile Yalova turizminin değerlendirilmesi yapılarak eksik tarafların geliştirilmesine yönelik öneriler sunmak amaçlanmaktadır. PEST analizi Yalova'nın turizm stratejilerini belirlerken dış çevresel faktörleri dikkatle inceleyerek daha bilinçli ve etkili kararlar alınmasına yardımcı olmaktadır. Bu analiz, bölgenin politik, ekonomik, sosyal ve teknolojik alanlarda güçlü ve zayıf yönlerini belirleyerek, fırsatları değerlendirme ve tehditlere karşı önlem alma imkânı sağlamaktadır. Çalışmada Yalova turizmine yönelik politik, ekonomik, sosyal ve teknolojik unsurlar belirlenmiştir. Ancak mevcut durumunun yetersiz olduğu ve geliştirilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır.</p>
Article Info	Abstract
<p>Research Article</p> <p>Received: 29 October 2024 Revised: 22 December 2024 Accepted: 24 December 2024</p> <p>Keywords: Yalova, Yalova tourism, PEST analysis</p>	<p>Tourism in Yalova is essential for many issues, such as the urban economy, the development of cities, employment opportunities, and the protection of historical and cultural structures. For this reason, cities need to have a share in tourism. At this point, it is necessary to evaluate Yalova tourism. This study aims to assess Yalova tourism with PEST analysis and provide suggestions for developing missing aspects. PEST analysis helps to make more informed and effective decisions by carefully examining the external environmental factors while determining Yalova's tourism strategies. This analysis identifies the strengths and weaknesses of the region in political, economic, social, and technological fields and provides the opportunity to evaluate opportunities and take measures against threats. The study identified political, economic, social, and technological factors contributing to Yalova tourism. However, it has been revealed that the current situation is insufficient and needs to be improved.</p>

1. Giriş

Yalova hem tarihi dokusu hem denizi ve doğasıyla Marmara'nın göbeğinde kalan bir konuma sahiptir. İstanbul, Kocaeli, Sakarya ve Bursa gibi bölgelerin keşiştiği noktada bulunan Yalova'nın tarihine bakıldığında M.Ö 3000'li yıllara Hititler dönemine kadar uzandığı bilinmektedir (Tunay, 1986). Yalova Osmanlı döneminde Bursa ve Kocaeli ilçelerine bağlı bir kasabadır. Cumhuriyetin ilk yılları olan 2 Haziran 1929 tarihinde Atatürk'ün isteğiyle çıkarılan bir kanun ile Yalova İstanbul'a bağlanmıştır. Böylece 1930 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün, "Kurtuluş öncüsü" ve "Benim Kentim" olarak bahsettiği Yalova, İstanbul'un ilçeleri arasına katılmıştır. 1995 yılında ise İstanbul'dan ayrılarak il yapılmıştır (Özen & Özer, 2019). Yalova il olarak Türkiye yüzölçümünün %0,10'luk bölümünü oluşturmaktadır. Yalova ilinin sahip olduğu toplam altı tane ilçesi bulunmaktadır. Bu ilçeler Merkez, Altınova, Armutlu, Çınarcık, Çiftlikköy ve Termal'dir (Bostan, 2021).

* Bu çalışma insan ve hayvanlar üzerine yapılan bir araştırma olmaması nedeniyle Etik Kurul Onayı gerekmemektedir. Bu çalışmada tüm sorumluluk yazarlara aittir.

Kaynak göster: Açıksözlü, Ö., Şahin, N. N. & Varol, İ. (2024). PEST analizi perspektifinden Yalova turizminin değerlendirilmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 10 (4), 218-235. DOI: <https://doi.org/10.24289/ijsser.1575579>

Yalova turizm hareketliliği açısından avantajlı bir konuma sahiptir. Turizm hem ekonomik hem de kültürel açıdan büyük önem taşımaktadır. Turizm, kentler için önemli bir gelir kaynağı sunmakta ve turistlerin harcamalarının yanı sıra kentlere yeni iş imkanları da sunarak istihdamı artırmaktadır. Aynı zamanda turizm faaliyeti içerisindeki tüm akış, turistlerin harcamaları yerel işletmelerin büyüme ve gelişmesini de desteklemektedir. Böylece turizm faaliyetleri ile yerel halkın yaşam standartları yükselmektedir. Turizmin ekonomik katkısının yanı sıra kültürel katkısı da bulunmaktadır. Turizm farklı kültürlerin bir araya gelmesiyle kültürel etkileşim ve kültürel anlayışı geliştirmektedir. Turistler turizm faaliyeti içerisinde ziyaretlerini sürdürürken ziyaret edilen yerin tarihi ve kültürel zenginlikleri ile temas ederek karşılıklı bir etkileşim başlatır, çıktıkları kendi kültürlerine taşırlar. Turizmin bu kültürel tarafı hem kültürel hareketliliğin devamını sağlamak hem de bölgenin kültürel ve tarihi mirasını korumak noktasında oldukça yüksek bir etki oluşturmaktadır. Turistlerin bölgeye tarihi ve kültürel anlamda teması, sürdürülebilirlik fikirlerini de tetiklemekte ve bu anlamda teşvik edici hamlelere yol açmaktadır. Tüm bu etkiler turizm sektörünü dünya genelinde ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan önemli ve etkin bir sektör konumuna taşımaktadır (Civelek, 2014).

Turizm benzer biçimde Yalova'nın altyapısının gelişmesine katkıda bulunarak, tarihi ve kültürel zenginliklerini desteklemekte, yeni işletmeler ile bölge kalkınmasına destek olmakta, kültürün gelecek nesillere aktarımını sağlamaktadır. Buradan yola çıkarak Yalova özelinde Yalova turizmine dair bakışı derinleştirebilmek adına bir PEST analizi yapılması planlanmıştır. PEST analizi; bir bölgenin veya işletmenin dış çevresini dört ana faktör üzerinden değerlendirmektedir. Bu faktörler; politik, ekonomik, sosyal ve teknolojik faktörler olarak ele alınabilmektedir. Bu araştırmada politik faktörler ile Yalova'daki turizm politikaları, yerel yönetimlerin turizmi teşvik etmek için aldığı kararlar ve düzenlemeler ele alınmaktadır. Ekonomik faktörler ile Yalova'nın ekonomik durumu ve turizm sektörünü etkileyen döviz kurları, enflasyon oranları ve ekonomik büyüme gibi unsurlar incelenmektedir. Sosyal Faktörler ile Yalova'nın demografik yapısını, kültürel değerlerini, sosyal eğilimlerini ve turistlerin bölgeye olan ilgisini ve memnuniyetini etkileyen unsurlar açıklanmaktadır. Son olarak teknolojik faktörler ile de Yalova'nın teknolojik gelişmeler ışığında avantajlı oluşu uygulamalar, teknolojik alt yapı ve turist çekme konusunda önemli olan dijital imkanlar üzerinde durulmaktadır. PEST analizi, Yalova'nın turizm stratejilerini belirleyen dış çevresel faktörleri dikkatle inceleyerek daha bilinçli ve etkili kararlar alınmasına yardımcı olmaktadır. Bu analiz, bölgenin politik, ekonomik, sosyal ve teknolojik alanlarda güçlü ve zayıf yönlerini belirleyerek, fırsatları değerlendirme ve tehditlere karşı önlem alma imkânı sağlamaktadır. Buradan hareketle çalışmanın amacı Yalova turizminin PEST analizi ile değerlendirmesi yapılarak eksik tarafların geliştirilmesine yönelik öneriler sunmak olarak belirlenmiştir.

2. Yalova ve turizm

Yalova'da farklı turizm çeşitlerini bir arada görmek mümkündür. Bunlardan bir tanesi deniz turizmidir. Yalova'nın üç tarafı denizlerle çevrilidir. Bu sebeple burada deniz turizminin önemli bir yeri bulunmaktadır. Türkiye'de ilk defa turizm olgusunun yaşandığı ve ilk defa sahillerinin turizme açıldığı kent Yalova olarak bilinmektedir. 112 km uzunluğunda ve dar bir sahil şeridi bulunan Yalova'nın doğal koyları, doğal plaj özelliği göstermektedir. Çınarcık ve Armutlu ilçesi sahip olduğu sahiller, plajlar, kamp, karavan alanları ve piknik yerleriyle, konaklama, yeme-içme ve eğlence mekânlarıyla Yalova'nın önemli tatil merkezlerinden biridir (Bostan, 2021). Çiftlikköy ve Altınova ilçeleri yer yer alçak kıyı özelliği göstermektedir. Bu kıyılarda ikinci konutların bulunması ve bu ilçelerin sanayi faaliyetleri için planlanmış kıyılar olması sebebiyle sahillerde kirlilik oluşmakta ve bu sebeple pek tercih edilmemektedir. Yalova'nın merkezinde Setur Yalova Marina'sı bulunmaktadır. Yat turizmi açısından önemli olan bu marina 2010 tarihinde işletmeye açılmıştır. 30 metre boya sahip olan bu marina 240 deniz kapasitesi ve 80 kara kapasitesi bulunmaktadır (Setur Marinas, 2024). Turizm açısından bir diğer unsur Setur Yalova Marina'sı'nın Yalova'da mavi bayrak ödülüne sahip iki yerden biri olmasıdır. Diğer mavi bayraklı yer ise Altınova ilçesi Kaytazdere Belediyesi Saralkent Halk Plajı'dır (Mavi Bayrak, 2024).

Öne çıkan diğer turizm türü de sağlık turizmi kapsamında yer alan termal (kaplıca) turizmdir. Yalova termal turizm açısından oldukça önemli yere sahiptir. Tarihsel süreç içerisinde farklı kültürlerin de etkisi altında kalan bu kaplıcalar M.Ö. 2000 yıllarında büyük bir depremin olmasıyla ortaya çıktığı bilinmektedir. VI. yüzyıldan itibaren bu kaplıcalar PYTHIA THERMA Pythia'daki kudret ve kuvvet hamamları olarak gösterilmiştir. Çünkü toprak yarıklarının arasından buhar ve sıcak su çıkması buranın yeraltı tanrısına ait olduğu düşüncesini yaratmıştır. Kaplıca hamamları Kral Constantinus tarafından yaptırılmıştır. Osmanlı döneminde Sultan Abdülhamit zamanında yeniden önemli hale gelen kaplıcalara Mustafa Kemal Atatürk döneminde büyük önem verilmiştir. Atatürk, Termal'e sık sık dinlenmek amacıyla gelmiş ve burada uzun zaman geçirmiştir (Yalova İl Kültür Turizm Müdürlüğü, 2024). Dolayısıyla Türkiye'de termal turizmin Cumhuriyet döneminde Atatürk'ün isteği üzerine desteklendiği söylenebilmektedir.

Tarihsel bağlamda Türkiye'nin ilk modern kaplıca tesisleri de Yalova'da yapılmıştır (Sağlık Turizmi Koordinasyon Kurulu, 2014). Bu kaplıca tesisleri Yalova'nın Termal ilçesinde yer almaktadır. 06.09.1982 tarihinde yürürlüğe giren "Yalova Termal Turizm Merkezi" ile bölgenin kaplıca kür merkezi olması amaçlanmıştır (Bostan, 2021). Termal kaplıcalarının bulunduğu yerde Atatürk Köşkü ve Atatürk Sineması da yer almaktadır. Bunun yanı sıra Yalova'nın Armutlu ilçesinde de termal kaplıcalar bulunmaktadır. Bu kaplıca çevresi ağaçlarla kaplı bir vadide, dere yatağı uzanınca sıralanmış çok sayıda kaynaktan meydana gelmektedir. Atatürk'ün Armutlu'ya yaptığı seyahat esnasında buradaki şifalı sular ile ilgili değerlendirmeler yaptığı bilinmektedir. Bu değerlendirmeler sonucu İsmet İnönü'ye Armutlu kaplıcalarının devlet için önemli bir keşif olabileceğini belirttiği ve kendisini de buraya davet ettiği bir telgraf çekmiştir (Göney, 2009, Açıksözlü, Şahin & Varol, 2022). Armutlu'daki kaplıca suyunun kalitesi böylece ortaya konulmuştur. Kaplıcadaki suyun sıcaklığı 57-73°C, pH değerleri 6,2 – 6,5, akış hızı ise 10 lt/sn dir. Kaynaklarda mineral miktarı ise 2100–2421 mg. arasındadır. Hem Armutlu hem Termal kaplıcaları Türkiye'nin 1. derece önemli ve öncelikli kaplıcaları arasında yer almaktadır (Armutlu Kaplıcaları, 2024).

Avrupa Birliği İstatistik Kurumunun (Eurostat) raporuna göre, 65 yaş ve üstü kişiler, diğer yaş gruplarına göre hem daha fazla seyahat etmekte hem de daha fazla harcama yapmaktadır (Tufan vd., 2017). 65 yaş üstü kişiler sağlık turizmine ve bu kapsamda yer alan üçüncü yaş turizmine ilişkin harcamaları turizm için önemli boyutta olmaktadır. Türkiye'yi her yıl ziyaret eden yabancı turistlerin toplamının %6'sını üçüncü yaş turistleri oluşturmaktadır. Yalova özellikle sahip olduğu termal kaynaklar sayesinde üçüncü yaş turizm için avantajlı durumdadır (Arıcı, 2019).

Yalova'nın orman turizmi açısından da potansiyeli bulunmaktadır. Bu bağlamda değerlendirilebilmek üzere Yalova il sınırları içerisinde orman turizmi potansiyeline sahip bir tane kent ormanı ile beraber 22 tane mesire yerinin bulunduğu görülmektedir. Yalova kent ormanı Çınarcık ilçesi Teşvikiye beldesi güneyinde Erikli yaylasında yer almaktadır. 8 hektar bir alana sahip olan bu orman 02.04.2007 tarihinde tescil edilmiştir (T.C. Yalova Orman İşletme Müdürlüğü, 2022). Yalova özelinde turistik çeşitlilik ve sahip olunan kaynaklar incelendiğinde Yeşil-Mavi Yol Projesinin de Yalova kırsal turizmin gelişimi açısından önemli olduğu görülmektedir. Yeşil-Mavi yol rotası aşağıda tariflenmektedir (T.C. Yalova İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2017):

Yalova'nın Termal ilçesi Üvezpınar mahallesinden 8 km uzaklıkta Sudüşen Şelalesi bulunmaktadır. Sudüşen Şelalesi yolu üzerinde Yalova içme suyunun karşılandığı Gökçedere Baraj gölü görülebilmektedir. Yolun devamında ise çeşitli flora ve fauna türlerini keşfetme, trekking ve foto safari imkânı bulunmaktadır. Ayrıca güzergahta piknik ve kamp alanları da yer almaktadır. Yolun devamında Büyük Dipsiz Göl ve Küçük Dipsiz Göl, Karlık Yaylası, Erikli ve Delmece Yaylaları bulunmaktadır. Armutlu-Çınarcık Organik Tarım ve Hayvancılık Havzasında konumlanan Hayriye, Selimiye ve Mecidiye köylerinde eko-turizm kapsamında yetiştirilen organik ürünler deneyimlenebilmektedir. Böylece Yeşil-Mavi yol projesi ile Yalova'da alternatif turizm çeşitlerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Bu anlayışla Yalova'da geniş bir turizm havzası oluşturulmuştur. Erikli yaylasında özel bir teşebbüs olan "Çamur evler" konseptli konaklama yeri alternatif turizm kapsamında yer almaktadır. Mobil şebekelerin çekmediği bu yaylada çamur evler özellikle İstanbul'dan turist çekmektedir (Bostan, 2021).

Yalova'nın turizm potansiyeline yakından bakıldığında eko-turizm açısından da uygunluğu görülmektedir. Köylerde eko-turizm kapsamında organik ürünler temin edilmesinin yanı sıra 2021 yılında Termal ilçesine bağlı Termal Yatakkaya Şelalesi de Ekoturizm Alanı olarak açılmıştır. Bu rota aynı zamanda Yalova'nın ilk ekoturizm rotası olarak da adlandırılmaktadır. Rota Termal ilçesinin Gökçedere mesire yerinden başlayarak Yatakkaya Şelalesinde son bulmaktadır. 6.142 metre olan bu rota tarihi su kanalı sebebiyle Ferhat'ın yolu olarak da bilinmektedir (Milliyet, 2021).

Yalova'da Altınova ilçesinde yer alan Hersek Lagünü'nde ise kuş gözlem turizmi yapılabilmektedir. Dolayısıyla bir diğer turistik çekicilik unsuru olarak değerlendirilebilen kuş gözlemciliği açısından da Yalova değerlendirilebilir bir yer olarak düşünülmektedir. Marmara Denizi'nden ince bir kıyı şeridiyle ayrılan Hersek Lagünü ilkbahar ve sonbahar döneminde Avrupa ve Afrika kıtaları arasındaki yüz binlerce kuşun geçiş yaptığı göç yolu üzerinde bulunmaktadır. Çok değerli bir sulak alan ekosistemi olan Lagün'de özellikle denizle göl arasındaki kıyı şeridinde koloni halinde üreyen önemli kuş türleri bulunmaktadır. Lagün, başta su kuşları olmak üzere pek çok kuş türünün barınma, beslenme ve üreme alanı olarak büyük önem taşımaktadır. Lagün kış mevsiminde de çok sayıda Flamingo'ya ev sahipliği yapmaktadır. Flamingolar için Lagün, Marmara bölgesinde önemli bir konaklama yeri olarak görülmektedir (Hersek Lagünü, 2024).

Özetle, Yalova'daki turizm türleri içinde en önemli turizm türleri kıyı/deniz turizmi ve termal turizm olmaktadır. Ancak bunun yanı sıra Merkez ilçe ve Termal ilçesinde "kültür/tarih turizmi", Hersek Lagünü ve çevresinde "kuş gözlem turizmi" ve Yeşil-Mavi yol rotasında "doğa turizmi" potansiyellerin bulunduğu da görülmektedir

(T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2023). Buradan yola çıkarak Yalova'da alternatif turizm çeşitleri açısından zengin bir varlığın bulunduğu bahsedilebilmektedir. Yalova, turizm çeşitliliğine rağmen gölgede kalmış bir destinasyon olarak ele alınabilmekte ve hem akademik hem de uygulama bakımından hala oldukça bakir olarak değerlendirilmektedir. Hazırlanan bu çalışma Yalova turizmüne daha derinlikli bir bakış sağlamak, Yalova'nın turistik potansiyeline ve geliştirilebilecek unsurlarına akademik bir altyapı sağlamak üzere tasarlanmıştır.

3. Yöntem

Bu çalışma insan ve hayvanlar üzerine yapılan bir araştırma olmaması nedeniyle Etik Kurul Onayı gerekmemektedir.

3.1. PEST analizi

PEST analizi Politik (Political), Ekonomik (Economic), Sosyolojik (Sociological) ve Teknolojik (Technological) faktörlerin incelenmesini ifade etmektedir. Bu analiz yöntemi analiz edilen organizasyon, yapı ya da yer ile ilgili önemli hususların belirlenmesi ve değerlendirilmesi amacıyla kullanılmaktadır. PEST analizi sahip olunan olumlu ve olumsuz tarafların, mevcut durumun ve bölgenin turistik geleceğinin belirlenmesinde kullanılan bir araç olarak değerlendirilmektedir. PEST analizi ile fırsatlar avantaja çevrilebilir, tehditler ise en aza indirilerek olası problemlere yönelik önlemler alınabilir (Kutlucan & Seferoğlu, 2024).

Turizm talebi dış çevre faktörlerine karşı oldukça duyarlı bir yapıya sahiptir. Dış çevre faktörlerinde ortaya çıkan değişimler turizm talebini kolayca etkileyebilmektedir. Bu sebeple politik, ekonomik, sosyolojik, teknolojik faktörleri ve turizm arz ve talebinin bu faktörlerden ne kadar etkilenebileceğini ortaya koymak, bu kapsamda kısa ve uzun vadeli planlar hazırlamak amacıyla PEST analizi kullanılmaktadır (Gregoric, 2014). Söz konusu dinamiklerin PEST analizi gibi çok yönlü yöntemlerle hem tek tek hem de hepsi birlikte ele alınması durumunda doğru bir karar sürecinin yönetilmesi mümkün olabilmektedir (Altuntuğ, 2007). PEST analizi sayesinde analize konu olan işletmenin, ürünün/hizmetin ya da sektörün kendi kontrolünde olmayan dış çevre faktörlerinden ne kadar etkileneceği belirlenmektedir. Dış çevre faktörleri doğru bir şekilde analiz edilmesi durumunda stratejik planlama aşamasında önemli katkılar sağlayacaktır (Kutlucan & Seferoğlu, 2024). Bu sebeple öncelikle PEST analizinde yer alan faktörleri incelemek gerekmektedir.

Birçok alanda kullanılan PEST Analizi, turizm destinasyonları için de kullanılmaktadır. Şen & Erdağ (2021), havayolu taşımacılığı gelişim evrelerinin içinde bulunduğu durumu değerlendirmek amacıyla PEST Analizi kullanmıştır. Ünivar, Kaya & Sezgin (2017), Konya bisiklet turizmüne yönelik durum değerlendirmesi için PEST analizine başvurmuştur. Briliss (2015)'in ise, Sakız Adası'nın turizmüne yönelik mevcut durumunu ortaya koymak amacıyla yaptığı iki analiz türünden biri PEST analizidir. Böylece Sakız Adası'nın turizm açısından pazarlanmasına yönelik değerlendirmelerde bulunmuştur. Ünivar (2015)'in, Konya'da turizm girişimciliği kapsamında stratejik bir yol haritası oluşturmak amacıyla ortaya koyduğu üç analizden biri PEST analizi olmaktadır. Hussain vd. (2012) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde sağlık turizmi kapsamında PEST analizine başvurmuştur. Deren (2006) ise, kültürel miras bilgilerinin sanal ortama taşınmasına yönelik sistemlerin kurulması esnasında projeye etkisi olabilecek faktörleri PEST analizi ile incelemiştir.

Yalova coğrafi konumu sebebiyle turizm hareketliliği açısından oldukça önemli bir avantaja sahiptir. Bu sebeple Yalova turizm potansiyelin değerlendirilmesi ve iyileştirilmesine yönelik yapılacak planlar, Yalova'nın turizmden alacağı payı artırarak bölgenin ekonomisine destek olacaktır. Bu sebeple çalışmada Yalova turizminin değerlendirilmesine yönelik PEST analizi yapılmaktadır. Hazırlanan çalışma Yalova turizmini politik, ekonomik, sosyal ve teknolojik açıdan ele alarak eksik taraflar üzerine önerilerde bulunmayı hedeflemektedir.

3.2. Yalova turizminin PEST analizi ile değerlendirilmesi

Yalova ekonomisinin büyük bir kısmını tarım ve turizm sektöründen elde etmektedir (Yalova ve İlçeleri Kültür Web Tanıtım Sitesi, 2024). Yalova, coğrafi konumu, doğal güzellikleri, denizi ve termali ile turizm potansiyeli yüksek bir kent olarak değerlendirilebilmektedir. Turizmin sektörünün şehirler üzerinde hem sosyal hem ekonomik açıdan önemli bir yeri vardır. Bu doğrultuda Yalova turizmüne dair geliştirici kaynakların belirlenebilmesi, eksiklerin tespiti ve öneriler geliştirilebilmesi noktasında PEST analizi ile bir değerlendirme yapılmıştır. PEST analizi yapılırken Türkiye ve Yalova'nın resmi kurumlarının istatistik verileri ve alan yazında yer alan bilimsel çalışmalar incelenmiştir.

3.2.1. Politik faktörler

Politik faktörlerin etkisi özellikle küreselleşmeyle birlikte artmaya başlamıştır. Demokrasi, insan hak ve özgürlükleri, düşünce ve inançları, insanların istedikleri gibi yaşama imkânı ve eğitim hakkı dünya çapında tüm ülkeleri ve kurumları etkileyecek bir güce sahiptir (Altuntuğ, 2007). Hassas bir yapıya sahip olan turizm sektörü de bu faktörlerden etkilenmektedir. Bunun yanı sıra ülke içindeki politik faktörler ülke genelindeki tüm destinasyonları etkilemektedir. Turizmin gelişmesi ve istikrarlı olarak devam edebilmesi ülkelerin siyasi ve ekonomik politikalarının stabil devam etmesi ile doğrudan ilişkilidir. Dolayısıyla bir ülkedeki istikrarlı siyasi ve ekonomik düzen o ülkenin turizminin gelişmesine katkı sağlamaktadır (Tellioglu & Tekin, 2017; Kesimli, 2011). Örnek olarak 24 Kasım 2015 tarihinde Türkiye kuvvetleri tarafından Rus uçağının düşürülmesi verilebilir. Söz konusu uçağın düşürülmesi iki pilottan birinin ölümü ile sonuçlanmıştır. Bunun üzerine Rusya ve Türkiye'nin siyasi ilişkileri bozulmuş ve Rusya başta turizme yönelik olmak üzere Türkiye'ye çeşitli yaptırımlar uygulamıştır. Türkiye'ye en çok turist gönderen ülkelerden biri olan Rusya'nın turizme yönelik yaptırım uygulaması Türkiye turizminin ciddi yara almasına sebep olmuştur. 2015 yılında Türkiye'ye gelen Rus turist sayısı 3.649.003 iken, 2016 yılında bu sayı 866.256'ya gerilemiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2015). Buna ek olarak 2016 yılında Türkiye'de yaşanan terör olayları Avrupalı turist sayısının da azalmasına sebep olmuştur. Turizm hareketliliğine katılmak isteyen turistler kendi ülkelerinin ve seyahat edecekleri ülkelerin politik durumu ile ilgilenmektedir. Turistlerin uluslararası seyahat etmek istemeleri durumunda, kendi ülkelerinin uyguladığı döviz kısıtlamaları, gümrük uygulamaları ve bürokratik engeller gibi politikalar seyahat etmeye engel olmamalı ve gitmek istedikleri ülke ile kendi ülkeleri arasında politik sorunlar bulunmamalıdır. Yalova turizmi için politik faktörler değerlendirildiğinde ise ülke turizmini olumsuz etkileyecek ülkeler arası tüm siyasi sorunlar diğer şehirleri etkilediği gibi Yalova'yı da etkileyebileceği söylenebilmektedir.

Havayolu ulaşımı, ya da hava yolu rotaları ile ilgili anlaşmalar, vize uygulamaları ve gümrük vergilerinin belirlenmesi politik faktörler arasında yer almaktadır. 2022 yılında Rusya'nın Ukrayna'ya savaş açması sebebiyle Almanya, Avusturya, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Hollanda, İsveç ve İtalya gibi ülkelerinde aralarında bulunduğu Avrupa ülkeleri hava sahalarını Rus uçaklarına kapatma kararı almıştır (Öğütçen, 2022). Bunun üzerine Rusya'da toplam 36 ülkenin hava yolları şirketlerine yönelik sınırlama getirilmiştir. Rusya'nın hava sahasını kullanamayan büyük Avrupa şirketlerinin Çin'e uçuşları büyük ölçüde iptal edilmek zorunda kalmıştır. Bu durum Avrupa'nın bir krize sürüklenmesine sebep olmuştur. Asya'ya uçuşlarında dolambaçlı yollar kullanarak daha uzun uçuş süreleri ile ulaşmak zorunda kalan Avrupa daha yüksek yakıt maliyetleri ile karşılaşarak kazançlı olmayan uçuşlar yapmak zorunda kalmıştır (Mercan, 2024). Bu gibi ülkeler arasında yaşanan politik durumlar turizmi etkileyerek turist hareketliliğini sınırlamaktadır. Bunlara ek olarak uluslararası turizm yatırımlarını ülkeye çekmek amacıyla uygulamaya koydukları teşvikler ya da yasal kolaylıklarda turizm talebini etkileyen politik faktörler arasında yer almaktadır. Hükümetler uluslararası turizm yatırımlara yönelik yasal kolaylıkları ve uygulanacak teşvikleri belirleyerek uluslararası turizm yatırımlarını ülkeye çekmeye çalışmaktadır. Bu durum uluslararası turizme yönelik arz ve talebin ülkeye gelmesinde belirleyici rol oynamaktadır (Gokovali vd., 2007). Türkiye'de de planlı döneme geçildiğinden beri ekonomik gelişmeyi hızlandırmak için teşvikler yoluyla çok sayıda faaliyet alanlarının desteklendiği görülmektedir (Gülmez & Yalman, 2010).

Turizme yönelik teşvikler incelendiğinde Türkiye genelinde turizm sektörüne sağlanan teşvikler, Yalova turizmüne yönelik talebi de artırabilir. Bu teşvikler arasında yatırım teşvikleri, istihdam teşvikleri ve turizm belgeleri yer almaktadır. Bu bağlamda ele alındığında "2024 Yalova bölgesel teşvik kapsamında yatırım teşvik belgesi alacak sektörler için yatırım kriterleri" değerlendirilebilir. Ülkede uygulanan vergi politikaları ve teşvikler de turizm talebini etkileyen ekonomik faktörler arasında yer almaktadır. "2024 yılı içerisinde yapılması planlanan 3, 4 yıldızlı veya 5 yıldızlı oteller, butik oteller, termal oteller, özel konaklama tesisleri, dağ evleri ve yayla evlerine 1, 2. bölgelerde asgari 3 milyon TL, 3, 4, 5 ve 6. bölgede asgari 1 Milyon 500 Bin TL öngörülen yatırım maliyetleri olması durumunda aşağıdaki desteklerden yararlanırlar, 1 Yıldızlı veya 2 yıldızlı oteller sadece 6. Bölgede yatırım yapmaları durumunda yatırım teşvik belgesi desteklerinden yararlanır." Yalova ikinci bölge teşviklerinden yararlanmaktadır (Turizm Teşvikleri, 2024). Söz konusu kriterlere göre, konaklama tesisi yatırımları gibi turizm sektörüne ilişkin yatırımlar için çeşitli KDV istisnaları, vergi indirimleri ve faiz destekleri sağlanmaktadır. Aynı zamanda turizm sektöründe istihdamı artırmak amacıyla, işverenlere yönelik SGK prim desteği ve gelir vergisi, stopaj teşviki gibi çeşitli istihdam teşvikleri sunulmaktadır (T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2023). Ayrıca KOSGEB'de turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmelere geri ödemeli ve geri ödemesiz destekler sağlamaktadır. Bu teşvikler, Yalova'da turizm sektörünün gelişmesine ve istihdamın artmasına katkı sağlamaktadır (KOSGEB, 2024).

Yalova, Avrupa Birliği'nin aday ve potansiyel aday ülkelere destek olmak amacıyla oluşturduğu Kırsal Kalkınma Programı (IPARD) kapsamına dahil edilmiştir. Bu bağlamda Yalova'da Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) Destek Ofisi kurulmuştur. TKDK projeleri kapsamında yatırımcılara 3.000.000 EURO'ya kadar %50 ile %75 oranları arasında hibe desteği ve vergi muafiyeti sunmaktadır. Bu teşvikler Yalova'da kırsal turizmin gelişmesine katkı sağlayacaktır (TKDK, 2024).

Bir diğer etmen olarak Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA)'nın da Yalova turizminin desteklenmesinde önemli bir role sahip olduğu söylenebilmektedir. Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA)'nın kapsadığı bölge içerisinde Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu ve Yalova yer almaktadır. MARKA bu bölgede turizmin gelişimi ve çeşitlenmesi, bölgeye gelen yerli ve yabancı turist sayısının artması, turizm adına yeni fırsatların oluşturulması ve turizm istihdamının artması amacıyla faaliyetler yürütmektedir (MARKA, 2024).

Turizmde tanıtım da turistik talebin artmasında büyük rol oynamaktadır. Yalova'nın turizm potansiyelinin yeterince tanıtılmadığı belirtilmektedir (Çevre Gazetesi, 2024). Yalova Valiliği ve Yalova Turizm Birliği (YATUB) gibi kurumlar, fuarlarda ve diğer platformlarda ilin tanıtımını yaparak turizm talebini artırmayı hedeflemektedir. Yalova Valiliği tarafından Yalova turizminde tanıtım ve markalaşma çalışmaları başlatılmıştır (T.C Yalova Valiliği, 2024a). Türkiye Tanıtım ve Geliştirme Ajansı (TGA) Türkiye turizmine yönelik tanıtım faaliyetleri düzenlemektedir. Bu faaliyetler arasında Yalova'da bulunmaktadır. Yalova GoTürkiye adı ile Yalova'nın tatları, gezilecek yerleri, el sanatları ve kaplıcaları gibi turistik ürünlerine web sayfasında yer vermektedir (Yalova GoTürkiye, 2024). Ancak bunun dışında yerel yönetimlerin de tanıtımlar yapması turizm hareketliliği için önemli olmaktadır. Yalova'daki yerel yönetimlerin turizmi destekleyici politikaları ve altyapı yatırımları da turizm talebini olumlu yönde etkilemektedir. Örneğin, Yalova Valiliği tarafından geliştirilen "Yeşil-Mavi Turizm Seyir Yolu" projesi gibi sürdürülebilir turizmi destekleyen projeler, Yalova'nın turizm potansiyelini artırmayı amaçlamaktadır. 2006 yılında "Köylerin Altyapısının Desteklenmesi (KÖYDES)" kapsamında gerçekleştirilmiştir. Projede hedef turizmin orada yaşayan yerel halkın geçimine katkı sağlayacak şekilde geliştirilmesi ve aynı zamanda doğal çevrenin korunması, bu konuda yerel halkın farkındalığının sağlanması amaçlanmaktadır. Seyir yolu Altınova ilçesi Hersek köyünden başlayarak Armutlu ilçesinde son bulmaktadır. Toplam uzunluğu 189 km'yi bulan seyir yolunda çeşitli tarihi, turistik ve doğal güzelliklerin görülebilmesinin yanı sıra fotosafari, trekking, motokros, yamaç paraşütü gibi doğa turizmine ilişkin faaliyetlere de imkân sunulmaktadır (T.C. Yalova İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2017). Yalova-Yeşil Mavi Turizm Seyir Yolu Haritası Harita 1'de gösterilmektedir.

Harita 1. Yalova-yeşil mavi turizm seyir yolu haritası

Kaynak: T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, (2012). Yalova Doğa Turizmi Master Planı <https://docplayer.biz.tr/5827303-Yalova-doga-turizmi-master-plani.html>

3.2.2. Ekonomik faktörler

Turizm sektörü ekonomik gelişmelere karşı oldukça duyarlı bir yapıya sahiptir. Ekonomik iyileşmeler turizmin canlanmasında önemli rol oynamaktadır. Olumsuz ekonomik koşullar maliyetlerin yükselmesi ve turistik mal/hizmet fiyatlarının artışı ile sonuçlanmaktadır. Bu durum turizm talebini düşürerek turist hareketliliğinin azalmasına neden olmaktadır. İşletmelerin faaliyetlerine verimli bir şekilde devam edebilmesi için devamlı değişiklik gösteren

glokal ve global ekonomik koşulları ve ekonomik gelişmeleri iyi takip etmeleri zorunlu olmaktadır. İşletmelerin devamlı takip etmesi gereken makro ekonomik değişkenlerin başında ülkedeki milli gelir miktarı ve milli gelirin sosyal sınıflara göre dağılımı gelmektedir (Tellioğlu & Tekin, 2017). Uluslararası Para Fonu (IMF)'nin Nisan 2024 raporuna göre 2023'te Türkiye'de kişi başına düşen Gayrisafi Yurt İçi Hasıla (GSYH) 12 bin 849 Amerikan dolarıdır. Bu gelir ile Türkiye dünyada 72. sırada yer almaktadır (Euro News, 2024). Turizm ve turizmin gelişimine etki edecek diğer önemli ekonomik göstere ise kamu ve özel sektör yatırımlarının analizidir. Bu yatırımların başında konaklama işletmeleri gelmektedir. Yalova turizmi açısından ele alındığında Tablo 1'de 2019-2023 yılı arasındaki tesis istatistikleri yer almaktadır. Tesis sayısı 2021 yılına kadar devamlı artış göstermiştir.

Tablo 1. Bakanlık belgeli tesis istatistikleri (2019-2023)

Yıl	Tesis sayısı	Oda sayısı	Kapasite
2019	115	4684	11634
2020	116	4551	10587
2021	123	4680	10765
2022	23	1353	3007
2023	25	1420	3168

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı üzerinde temin edilmiş ve derlenmiştir.

31609 sayılı Basit Konaklama Tesisleri ile Plaj İşletmelerinin Belgelendirilmesine İlişkin Yönetmelik ile belediye belgeli tesislerinde bakanlık bünyesine geçmesi istatistik dağılımında değişikliğe sebep olmuştur. Bu sebeple Tablo 2'de son sınıflandırmaya yönelik istatistikler yer almaktadır. Bu istatistikler Ekim 2024 tarihine yöneliktir. Yalova'da işletme belgeli, yatırım belgeli ve basit konaklama işletme belgeli tüm işletmelerin toplam sayısı 504, yatak sayısı 483,842'dir. Yalova ilinde bulunan çevreye duyarlı konaklama tesisi sayısı ise 1 tanedir.

Tablo 2. Bakanlık belgeli tesis istatistikleri (2024)

Şehir	İşletme belgeli			Yatırım belgeli			Basit konaklama işletme belgeli		
	Tesis sa-yısı	Oda sa-yısı	Yatak sa-yısı	Tesis sa-yısı	Oda sa-yısı	Yatak sa-yısı	Tesis sa-yısı	Oda sa-yısı	Yatak sa-yısı
Yalova	23	1,295	2,692	5	218	476	134	2,575	5,150
Çevreye duyarlı konakla tesisi istatistikleri							1	48	96

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerinden derlenmiştir.

Yalova'da Seyahat acentesi sayısı ise toplam 70 tanedir. Bunların 67 tanesi A grubu 3 tanesi C grubu seyahat acentesi olurken B grubu seyahat acentesi bulunmamaktadır (T.C. Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, 2024). Yalova'da turizm amaçlı gezi turları düzenlenmesini sağlamak ve Yalova'nın turizm potansiyelini artırmak için Bursa, Kocaeli ve İstanbul illerinde faaliyet gösteren, yurtiçinde ve yurtdışında tur organize eden turizm acentelerine Yalova Ticaret ve Sanayi Odası ile Yalova İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından "İnfo Gezisi" düzenlenmiştir (Yalova Gazetesi, 2023). Yalova'da faaliyet gösteren seyahat acentelerinin dışında yakın illerde yer alan acenteler de Yalova turizminin gelişimini etkilemektedir.

Ekonomik göstergeler içerisinde işgücü maliyetleri, ülkenin uyguladığı para politikaları ile ortaya çıkan fiyat istikrarı, ülke ekonomisinde ve işletmenin takip ettiği pazarlardaki döviz kur analizi de yer almaktadır. Döviz kurları o ülkeye gelen turistlerin alım gücü ile doğru orantılı olması sebebiyle turist sayılarında artış ve azalış da etkili olmaktadır. Örneğin Türkiye'de 2017 yılının ilk çeyreğinde dolar kurundaki artış Rus turistlerin satın alma gücünü artırarak Türkiye'ye yönelik turizm talebini olumlu olarak etkilemiştir (Tellioğlu & Tekin, 2017). 2024 yılında dolar kurunun hala yüksek olması turistlerin Türkiye'ye yönelik talebini artırmaktadır. Türkiye'de uzun yıllardır deniz, kum ve güneş üçlüsüne yönelik yüksek talep gösteren Rus turistler son yıllarda tercihlerini termal turizmden yana da kullanmaktadır. Özellikle Yalova'nın kaplıcalarıyla ünlü Termal ilçesi 2024 yılında Rus turistler sayısında rekor artış beklenmektedir (İnbusiness, 2024).

Yalova dünyanın her tarafından turist çekmek için faaliyetler yürütmektedir (Yalovamız, 2024a). Genel olarak, yüksek dolar kuru yabancı turistler için Türkiye'yi daha ekonomik bir destinasyon haline getirirken, yerli turistler ve turizm işletmeleri için bazı zorluklar oluşturmaktadır. İşletmelerin dolar kuru ile birlikte maliyetlerinin artması, yüksek fiyatlara sebep olmuştur. Yabancı turistler için bile zaman zaman yüksek olan bu fiyatlar yerli turistleri oldukça kötü etkilemektedir. 2023 yılında Yalova'ya 383,875 yerli 211,432 yabancı turist gelmiştir. Yalova'nın yerli turizm potansiyelinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Tablo 3'te Yalova'ya 2023 yılında gelen turistlerin

geldikleri ülkelere yönelik konaklama istatistikleri yer almaktadır. 2023 yılında Yalova'ya en fazla yabancı turist gönderen ilk 5 ülke: Rusya Fed. (7312 ziyaretçi), Suudi Arabistan (6052 ziyaretçi), Norveç (5368 ziyaretçi), Almanya (4717 ziyaretçi) ve Yunanistan (4746 ziyaretçi) şeklinde sıralanabilmektedir.

Tablo 3. Yalova İli ülkelere göre konaklama istatistikleri (2023)

Ülkeler	Tesise gelen yabancı sayısı	Geceleme sayısı (yabancı)
Almanya	4717	13819
Birleşik Arap Emirlikleri	4182	9302
Bulgaristan	1097	3282
Danimarka	2089	6773
Hindistan	2420	9858
Hollanda	2445	6834
Irak	2926	6043
İran	1192	2356
İtalya	2889	8724
Kazakistan	1258	2844
Kuveyt	2344	4767
Norveç	5368	14998
Polonya	2313	7491
Romanya	1089	3856
Rusya Fed.	7312	18286
Suudi Arabistan	6052	12539
Ukrayna	2748	5452
Yunanistan	4746	19619
Diğer Ülkeler (Toplam)	27,678	73,635

*1000 kişinin altında ziyaretçi gönderen ülkeler diğer kategorisinde toplanmıştır.

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı üzerinde temin edilmiş ve derlenmiştir.

Diğer önemli ekonomik unsur ise enflasyondur. Enflasyon hem iç turizmi hem de uluslararası turizm talebini sınırlamaktadır (Ayaz, 2016). 2024 yılındaki ilk üç aylık enflasyon yüzde 15,6'dır. En yüksek enflasyon artışı gıda ve hizmetler sektöründe olmaktadır. Döviz kurlarında ise enflasyon gerisinde bir artış söz konusudur. Bu kur baskısı turizm işletmelerinin karlılık oranlarını düşürmektedir (Kuyucu, 2024).

Dünya genelinde ya da belirli destinasyonlarda yaşanan ekonomik krizler de turizm hareketliliğini etkileyen önemli faktörler arasında yer almaktadır. Küresel düzeyde turizm sektörünün ilk ciddi ekonomik krizi 2008-2009 ekonomik krizi olmuştur. Dünya genelinde on beş ay boyunca devam eden bu kriz, uluslararası turist hareketliliğinde %12 azalma göstermiştir. Bu oran, hareketliliğin en aza indiği 2009 yılı Mart ayına aittir. Söz konusu kriz döneminde yurtiçi ve yurtdışı seyahatlerde önemli oranda azalma olmakla birlikte turistlerin seyahat alışkanlıklarında da ciddi değişiklikler meydana getirmiştir (UNWTO, 2010). Ülke turizminin etkilendiği tüm olaylar karşısında Yalova turizmi de uluslararası turizmi açısından etkilenecektir. Türkiye'nin genel ekonomik durumu, turizm harcamalarını etkileyebilir. Ekonomik durgunluk dönemlerinde, yerli ve yabancı turist sayısında azalma olabilir. Yalova turizmine yönelik politik faktörlerde bahsedilen teşvikler ile Yalova'da turizm sektörüne yapılan yatırımlar, bölgenin turizm potansiyelini artırabilir. Yeni oteller, restoranlar ve turistik tesisler ekonomik büyümeye katkı sağlar. Yalova turizm teşvikleri sayesinde öncelikle kırsal alanlara yönelik yatırımlar bu büyümeyi destekler niteliktedir.

Yıllara göre artan turizm gelirleri de Yalova'nın ekonomik gelişmesini doğrudan etkilemektedir. Ekonomik gelişme için turizm gelirlerinde çeşitlenme sağlamak önemlidir. Yalova'nın sahip olduğu tarihi kültürel yapılar sayesinde kültür turizmi, jeopolitik konumu ile deniz turizmi, yaylaları sayesinde yayla turizmi, sahip olduğu termal kaynaklar ile kaplıca turizmi, kırsal ve doğasıyla doğa turizm türlerine elverişli bir yapıya sahiptir. Bu çeşitlilik turizm gelirlerinin artmasına katkı sağlayacaktır. Tablo 4'te Yalova ili konaklama istatistikleri yer almaktadır. Tablo 4'e göre; 2020 ve 2023 yılları istatistiklerde azalma olduğu görülmektedir. 2020 yılında yaşanan düşüşte Covid-19 pandemisi etkili olmaktadır. 2023 yılında Türkiye genelinde turizmde artış yaşanmıştır (T.C. Kültür ve

Turizm Bakanlığı, Basın, 2023). Ülke geneli yaşanan bu artış ile Yalova gibi daha küçük destinasyonlar Antalya, İstanbul, Muğla gibi popüler destinasyonlarla rekabet etmekte zorlanmış olabilir. Bunun dışında Yalova turizmin hareketliliğinin Yalova'nın ekonomik gelişmesini desteklediğine yönelik değerlendirilmesi yapılabilir.

Tablo 4. Yalova konaklama istatistikleri

Yıl	Yalova ili konaklama istatistikleri								
	Yalova							Ortalama kalış	Doluluk oranı (%)
	Tesise gelen yerli	Tesise gelen yabancı	Tesise gelen toplam	Geceleme yerli	Geceleme yabancı	Geceleme toplam			
2019	285 532	69 097	354 629	581 368	166 459	747 827	2,11	29,19	
2020	222 029	41 952	263 981	431 591	113 207	544 798	2,06	17,77	
2021	323 723	86 440	410 163	674 307	228 233	902 540	2,2	30,16	
2022	317 016	120 642	437 658	657 515	305 053	962 568	2,2	34,51	
2023	191 767	78 231	269 998	383 275	211 432	594 707	2,2	30,44	
2024*	107 596	40 067	147 663	208 066	112 907	320 973	2,17	27,39	

2024* yılı için (Ocak-Temmuz) verileridir.

3.2.3. Sosyal faktörler

Turizm mevsimsel özellik göstermektedir. Özellikle Türkiye'nin kitle turizminin deniz-kum-güneş üçlüsünden oluşması, turizmin yaz aylarında yoğunlaşmasına sebep olmaktadır. Bu durum sektörde çalışanların uzun dönemli kariyer planlaması yapamaması ile sonuçlanmaktadır. T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı iş kolları istatistiklerine göre, 1,050.458 kişi konaklama ve eğlence işlerinde çalışmaktadır (T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2023). Böylece sektörde nitelikli personel ve hizmet kalitesi sorunu ortaya çıkmakta ve görüldüğü üzere bu mağduriyetin boyutları da oldukça büyük olmaktadır. Hem istihdam sorunlarının ortadan kaldırılması hem de turizm gelirlerinin artırılması noktasında ise kimi değişiklik ve düzenlemeler öngörülmüş ve kimi yaptırımlar uygulanmıştır. Örneğin On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028)'nda turizmin çeşitlendirilerek 12 aya ve tüm ülkeye yayılmasına yönelik hedefler yer almaktadır. Bu bağlamda Yalova sahip olduğu doğa ve kültürel kaynaklarla ve kaplıca turizmi avantajıyla sadece yaz aylarına bağla kalmadan on iki ay boyunca turizm faaliyetlerini gerçekleştirme imkanına sahip bir destinasyon olarak nitelenebilmektedir. Dolayısıyla çalışanlarına yıl boyu çalışma fırsatı sunabilmektedir. Ancak yaz aylarında yaşanan yoğun artışlar personel sayısının artmasına katkı sağlarken, kış aylarında okulların açık olması, deniz turizminin yapılamaması gibi sebeplerle daha az personele ihtiyaç duyulmaktadır. Yalova'da turizmde çalışan nüfusun büyük bir kısmı otel, restoran, tur rehberliği ve termal tesislerde istihdam edilmektedir. Ayrıca, Yalova'nın doğal güzellikleri ve tarihi yerleri de turizm sektöründe çalışanların iş alanlarını çeşitlendirmektedir.

Yalova'nın İstanbul, Kocaeli ve Bursa gibi büyük şehirlere yakınlığı turizm açısından çok büyük bir avantaj sağlamaktadır. Bu şehirler için Yalova hafta sonu kaçamağı imkânı sağlamaktadır. Öte yandan turizm destinasyonunun havalimanına mesafesi turizm talebini belirlemede önemli bir etkidir. Havayolu ulaşımı konusunda en yakın havalimanı İstanbul Sabiha Gökçen Uluslararası Havalimanıdır. Yalova'ya uzaklığı 57 km'dir. Söz konusu havalimanının yurtiçi ve yurtdışı uçuş imkânı sunması Yalova turizmine yönelik talebi olumlu etkilemektedir. Aynı zamanda Yalova, İstanbul ve Bursa gibi büyük şehirlere yakınlığı sayesinde kolay ulaşılabilir bir destinasyondur. Bu, özellikle hafta sonu kaçamakları ve kısa tatiller için ideal bir seçenek olmasını sağlamaktadır.

Ayrıca Yalova'nın İstanbul'a deniz ulaşımı sağlanması hem yerli hem de yabancı turistler için büyük bir kolaylık ve cazibe unsuru oluşturmaktadır. Bu ulaşım imkânı, turistlerin Yalova'ya daha hızlı ve rahat bir şekilde ulaşmalarını sağlamakta ve böylece bölgenin turizm potansiyelini artırmaktadır. Deniz ulaşımı, Yalova'nın doğal güzelliklerini ve termal kaynaklarını keşfetmek isteyen ziyaretçiler için erişimi kolaylaştırarak, turizm sektörünün gelişimine ve Yalova'nın yerel ekonomisine önemli katkılar sunmaktadır. Yalova kara ulaşımı konusunda da avantajlıdır. Osmangazi Köprüsü ile İstanbul ulaşımının kısa sürece sağlanması Yalova turizmine büyük bir ivme kazandırmıştır. Bu köprü sayesinde, İstanbul'dan Yalova'ya ulaşım süresi önemli ölçüde kısalmış ve bu da hem yerli hem de yabancı turistlerin ilgisini artırmıştır.

Üniversitelerin varlığı da turizme katkı sağlamaktadır. Yalova'da toplam öğrenci sayısı 18887 olan bir tane üniversite bulunmaktadır (T. C. Yalova Üniversitesi, 2024a). Ayrıca üniversitenin turizm bölümleri de bulunmaktadır. Üniversitenin düzenlediği seminerler, çalıştaylar vb. etkinlikler, Yalova'nın tanıtımına katkı sağlayarak hem yerel hem de uluslararası düzeyde ilin turistik değerlerini ön plana çıkartmaktadır. Özellikle turizmle ilgili bölümlerin bulunması turizme katkı sağlayacak çalışmaların yapılmasına imkân sunmaktadır.

Yalova'nın sahip olduğu kırsal alanlarda kamp, karavan imkanları ve trekking parkurları bulunması turizm açısından hareketliliğin artışına katkı sağlayacak bir unsur olarak görülmektedir. Yalova'nın doğal güzellikle kaplı kıyıları ve kırsal alanları gençlere yönelik kamp ve karavan turizminin yapılabilmesine imkân sunmaktadır. Üvezpınar ve Kurtköy bölgesinde, İl ve ilçe merkezleri kıyı şeridinde doğal kamp alanları bulunmaktadır (Kültür Portalı, 2024). Her seviyeden yürüyüşçü için çeşitli yürüyüş parkurları da bulunmaktadır. Yalova'da en popüler parkurlardan birkaçı Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5. Yalova'da en popüler yürüyüş parkurları

Yalova yürüyüş parkurları	
Aktoprak/ Keramet	Teşvikiye /Erikli Şelaleler
Çaldere	Teşvikiye Mera ve Su Düşen Şelaleleri
Delmece/Karlık/Aldere/ Onno Tunç	Kurtköy /Sarıkaya Bahçe
Elmalık /Sugören/ Elmalık	Güneyköy/Beşpınar
Gökçedere /Yatakkaya /Sudüşen	Aktoprak / Keramet Ilıcası
Hamzalı /Beşpınar /Kapılıçınar	Aldere/Karlık/Delmece
Sugören /Elmalık	Sugören/Keramet Ilıcası
Sugören /Çukurköy	Güney/Solucak Yangın Kulesi/Solucak Kalıcı Konutlar
Safran /Balkaya/ Paşakent	Sugören/Höyüktepe/Burhaniye Beşpınar Yaylası
Soğucak/ Reşadiye /Yangın Kulesi	

Kaynak: Kültür Portalı (2024). <https://kulturportali.gov.tr/turkiye/yalova/turizmaktiviteleri/kamp-ve-karavan-turizm> (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2024).

Turistik alanların geliştirilmesi ve ulaşım olanaklarının iyileştirilmesi gibi adımlar, turistlerin ilgisini çekebilmektedir. 2024 yılı Fizibilite Desteği Programı kapsamında 'Ortaburun Tabiat Parkı Turizm Destinasyonu Fizibilite Raporunun Hazırlanması'na yönelik proje sunulmuştur. Bu proje ile Ortaburun Tabiat Parkı'nın doğal güzellikleri korunarak, bölge için yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çekmek amaçlanmaktadır. Proje kapsamında, hazırlanacak fizibilite raporu karavan-kamp alanı, çadırli kamp alanı, macera parkı, uluslararası standartlara sahip 8 km'lik bisiklet ve yürüyüş parkuru, kır lokantası, yaban hayatı, gözlem kulesi, sıhhi tesisler, otopark, göl çevresi seyir ve fotoğraf noktaları, ahşap köprü, zipline, su sporları merkezi gibi birçok yapının detaylarını içerecektir. Hazırlanacak fizibilite raporu, ilgili yatırımın teknik değerlendirmesini ve yatırımlar için gerekli maliyetin detaylı hesaplamasını kapsayacaktır (T.C Yalova Valiliği, 2024b).

Yalova turizmi için bir diğer önemli unsur Atatürk'tür. Atatürk'ün Yalova için "benim kentim" demesi, şehrin turizmüne önemli bir katkı sağlamaktadır. Bu ifade, Yalova'nın tarihi ve kültürel değerini artırarak hem yerli hem de yabancı turistlerin ilgisini çekmektedir. Atatürk'ün Yalova'ya olan ilgisi ve sevgisi kentin tanıtımında büyük bir rol oynar ve Yalova için bir çekim noktası oluşturur. Şahin, Açıksözlü & Varol (2022), Yalova için Atatürk'ün izinden bir turistik rota önerisinde bulunmuştur. Rotanın da kapsadığı Atatürk'ün kullandığı iki önemli köşk bulunmaktadır. Bunlar: Yürüyen Köşk ve Termal Atatürk Köşkü'dür. Yürüyen Köşk özellikle hikayesiyle oldukça ilgi çekmektedir. Atatürk'ün Yalova'ya yaptığı ziyaretler ve burada geçirdiği zaman, şehrin tarihine ve kültürel mirasına önemli bir katkı sağlamıştır. Bu durum, Yalova'nın turistik cazibesini artırarak, ziyaretçilerin Atatürk'ün izlerini takip etmelerini ve onunla ilgili mekanları ziyaret etmelerini teşvik etmektedir. Atatürk'ün "benim kentim" dediği Yalova, bu tarihi ve kültürel miras sayesinde turizmde önemli bir avantaja sahiptir. Bu ifade, Yalova'nın tanıtımında ve turistik değerinin artmasında büyük bir rol oynamaktadır.

Diğer bir sosyal faktör ise Yalova'da düzenlenen festivallerdir. Festivaller hem yerel hem de ulusal düzeyde turist çekerek bölge ekonomisine katkıda bulunmaktadır. Festival süresince düzenlenen etkinlikler, ziyaretçilerin ilgisini çeker ve bölgeye olan turistik ilgiyi artırır. Yalova'nın coğrafi işaretli kivi ve ünlü aronyası gibi yerel gastronomi unsurlarının tanıtımı yapılarak, geniş kitlelere ulaşması sağlanır. Bunların yanı sıra festivallerde halk oyunları gösterileri gibi çeşitli kültürel etkinliklere yer verilmektedir. Böylece ziyaretçilere Yalova'nın kültürel zenginlikleri tanıtılmaktadır.

2024 yılında Yalova'da düzenlenen festivaller şunlardır:

- 1. Yalova Film Festivali (23-26 Ekim 2024),
- 5. Yalova-Subaşı Kivi Festivali (12-13 Ekim 2024),
- 38. TUFAG Uluslararası Halk Dansları Festivali (1-6 Temmuz 2024),
- 2. Yalova Gastronomi Festivali (15-20 Temmuz 2024),
- 5. Geleneksel Çınarcık Karadeniz Şenlikleri (25-27 Temmuz 2024),
- 2. Altınova Yaz Şenliği (5 Temmuz 2024),

- 21. Yalova Uluslararası Kafkas Dans ve Müzik Festivali (9-14 Temmuz 2024),
- 18. Altın Çınar Festivali (1-3 Ağustos 2024),
- Yalova Doğa Sporları Festivali (25-26 Mayıs 2024).

3.2.4. Teknolojik faktörler

Turizm sektörünün en önemli ihtiyacı insan kaynağıdır. Turistik ülkelerde nitelikli insan kaynağının bol olması turizmin gelişmesinde çok önemli bir etkiye sahiptir. Endüstri 4.0 ile hemen hemen her sektörde yer alan makineleşme turizmde de karşımıza çıkmaktadır. Ancak turizm insan olmadan düşünülemez. Bu sebeple teknoloji kullanımını insan kaynağını destekleyecek şekilde kullanılmasının sektöre daha faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu durum turizm sektörünün insan gücüne ihtiyacını her zaman diri tutmaktadır. Turizmde gelişmiş ülkeler incelendiğinde o ülkeleri ilginç ve çekici kılan faktörlerin yalnızca yatırımlar, maddi kaynaklar, tarih ve doğal güzellikler olmadığı, aynı zamanda insan ve organizasyon gücü olduğu görülmektedir (Demir, 2014). Gelişen ve değişen teknoloji ve bu teknolojinin sunduğu imkanlarla turistik destinasyonlarda turistik işletmelerin, havalimanlarının ve limanların sayısı artarak devam etmektedir. Havayolu ulaşımındaki ilerlemeler seyahat süresinin kısalmasını imkân sağlamıştır. Dolayısıyla turizm hareketliliğinde de artış meydana gelmektedir. Bilgi teknolojilerinin kullanımının artmasıyla turistik destinasyonlar ve işletmeler ürün ve hizmetlerini eskiye göre daha kolay ve daha büyük kitlelere ulaştırarak pazarlayabilme imkanına ulaşmışlardır. Seyahat acenteleri, tur operatörleri ve konaklama işletmeleri bilgi iletişim teknolojileri aracılığıyla elde ettikleri veriler ile ulaştıkları kitleye daha kaliteli hizmet sunabilmektedir. Bu bağlamda bilgi iletişim teknolojileri insanların günlük hayatlarını kolaylaştırmanın yanı sıra daha rahat seyahat imkânı ve daha kolay rezervasyon hizmeti sağlamaktadır. Böylece turistik ürün ve hizmetlere erişilebilirlik ve ulaşılabilirlik kolaylaşmaktadır.

Yalova'daki teknolojik unsurlar değerlendirildiğinde Yalova Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Uygulama ve Araştırma Merkezi (YÜBİTAM)'ın bulunması turizme çeşitli şekillerde fayda sağlayabilir. Merkezde yapılan araştırmalar, turizm sektöründe yenilikçi çözümler ve teknolojiler geliştirilmesine katkı sağlayabilir. Örneğin, sürdürülebilir turizm uygulamaları, enerji verimliliği ve çevre dostu teknolojiler üzerine yapılan çalışmalar, bölgedeki turizm işletmelerinin daha çevreci ve sürdürülebilir hale gelmesine yardımcı olabilir. Bunun yanı sıra turizm sektöründe çalışanlar için eğitim programları ve seminerler düzenleyebilir. Bu sayede, turizm çalışanlarının bilgi ve becerileri artırılarak hizmet kalitesi yükseltilebilir. Ayrıca, üniversite ile turizm sektörü arasında iş birlikleri kurulması, teorik bilgilerin pratikte uygulanmasını sağlayarak sektördeki kaliteyi artırabilir. Ayrıca YÜBİTAM, ulusal ve uluslararası düzeyde düzenlediği etkinlikler ve projelerle Yalova'nın tanıtımına katkıda bulunabilir. Bu tür etkinlikler, bölgeye daha fazla turist çekilmesine ve turizmin canlanmasına yardımcı olabilir. Bu merkez, Yalova'nın turizm potansiyelini artırarak, bölgenin ekonomik kalkınmasına da önemli katkılar sağlayabilir.

Yalova Belediyesi İnovasyon ve Teknoloji Müdürlüğü, turistik noktalar için sanal turlar düzenleyerek bölgenin tanıtımına katkıda bulunmaktadır. Bu sanal turlar sayesinde, Yürüyen Köşk, İbrahim Müteferrika Kâğıt Müzesi ve Kent Müzesi gibi önemli turistik yerler, telefon, bilgisayar ve tabletlerden 360 derece sanal olarak ziyaret edilebilmektedir (T.C. Yalova Belediyesi, 2024). Bu tür projeler hem yerel halkın hem de turistlerin Yalova'nın kültürel ve tarihi zenginliklerini daha kolay keşfetmelerine olanak tanımaktadır.

Turizm hareketliliğini etkileyen teknolojik unsurlardan bir tanesi de teknolojik altyapıdır. Turistik bölgelerdeki oteller ve turistik tesisler, modern teknolojik altyapısına sahip olmalıdır. Wi-Fi erişimi, akıllı oda sistemleri ve diğer teknolojik yenilikler, turistlerin memnuniyetini artırmaktadır. Yalova'nın teknolojik altyapısının son yıllarda önemli gelişmeler kaydettiğini söylemek mümkündür. Özellikle Yalova Teknopark ve Yalova Makine İhtisas OSB gibi projeler, bölgenin teknoloji ve sanayi alanında büyümesine büyük katkı sağlamaktadır. Yalova Teknopark, yerli, yenilikçi, yeşil, yüksek teknoloji ve yalın (5Y) ilkeleri doğrultusunda faaliyet göstermektedir. Bu teknopark, üniversite-sanayi iş birliğini güçlendirerek eğitim ve teknolojiyi bir araya getirmektedir. Ayrıca teknopark hızlı internet ağı, kuluçka merkezi, makerlab ve fablab atölyeleri gibi modern olanaklar da sunmaktadır. Yalova Makine İhtisas OSB ise yıllık 12 milyar dolarlık üretim kapasitesiyle Türkiye'nin en kapsamlı organize sanayi bölgelerinden biri olma yolunda ilerlediği belirtilmektedir (Yalova Teknopark, 2024). Bu gelişmeler, Yalova'nın teknolojik altyapısının güçlenmesine ve bölgenin ekonomik büyümesine önemli katkılar sağlamaktadır.

Turizm hareketliliğini etkileyen diğer teknolojik unsur ise dijital dönüşümdür. Yalova'da dijital dönüşüm alanında çeşitli projeler yürütülmektedir. Yalova Üniversitesi, dijital dönüşümün iş değerini artırmak amacıyla çeşitli seminerler ve etkinlikler düzenleyerek dijital dönüşüm çağrısını yapmaktadır (T.C. Yalova Üniversitesi, 2024b).

Yalova Makine İhtisas OSB, dijital dönüşüm projeleri kapsamında katılımcılarına çeşitli destekler sunmaktadır. Bunlardan bir tanesi Yeşil Mutabakat Kapsamında Veri Merkezi'dir. Yalova'da, Dünya Bankası kaynaklı

kredi ile finanse edilen Tümüleşik Haberleşme Sistemi ve Veri Merkezi projesi ile Yalova'nın dijital dönüşümüne destek olmaktadır. Bu proje ile Veri Merkezi, Yalova'nın dijital altyapısını güçlendirerek bilgi ve iletişim teknolojilerinde gelişmeyi teşvik etmektedir. Aynı zamanda yeni iş imkanları yaratacak ve bölgenin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunacağı düşünülmektedir (Yalovamız, 2024b). Yalova turizminin değerlendirilmesinin politik, ekonomik, sosyal ve teknolojik faktörler açıklanmıştır. Bu bağlamda özet bir görüntü oluşturmak amacıyla Tablo 6'da PEST analizi ile Yalova turizminin değerlendirilmesi yer almaktadır.

Tablo 6. PEST analizi ile Yalova turizminin değerlendirilmesi

Politik	Ekonomik
<ul style="list-style-type: none"> Türkiye'nin genel güvenlik durumu ve politik istikrarı turistlerin Yalova'yı tercih etmesinde önemli olması 2024 Yalova bölgesel teşvik kapsamında yatırım teşvik belgesi alacak sektörlerle yönelik yatırım kriterlerine göre Yalova, Türkiye'nin 2. bölge teşviklerinden yararlanması KOSGEB tarafından, turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmelere geri ödemeli ve geri ödemesiz destekler sağlaması Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK)'nin sağladığı teşviklerle kırsal turizmin geliştirilmesinin hedeflenmesi Doğu Marmara kalkınma ajansının (MARKA) destekleri kapsamında il genelinde yapılan projeler Yalova Valiliği tarafından tanıtım ve markalaşma çalışmalarının başlatılması ve sürdürülmesi Yalova Valiliği tarafından geliştirilen "Yeşil-Mavi Turizm Seyir Yolu" projesi gibi sürdürülebilir turizm projeleri. 	<ul style="list-style-type: none"> Ülkedeki kur farkının yabancı turistler için ülkeyi cazip hale getirmesi Turizm yatırımlarındaki artış Turizm gelirlerinde çeşitlenme gibi faktörler Yalova turizmüne yönelik politik faktörler de bahsedilen teşvikler ile Yalova'da turizm sektörüne yapılan yatırımlar bölgenin turizm potansiyelini artırabilir. Yeni otellerin, restoranların ve turistik tesislerin ekonomik büyümeyi desteklemesi Yıllara göre artan turizm gelirleri,
Sosyal	Teknolojik
<ul style="list-style-type: none"> On iki ay turizm imkanına sahip olması Yalova'nın İstanbul, Kocaeli ve Bursa gibi büyük şehirlere yakınlığı İstanbul Sabiha Gökçen Uluslararası Havalimanına yakınlığı Deniz ulaşımına uygun olması Osmangazi köprüsü ile İstanbul ulaşımının kolaylaşması Üniversitenin varlığı ile genç nüfus ve yapılan etkinlikler ile Yalova tanıtımının sağlanması Üniversitenin turizm ile ilgili bölümlerinin bulunması sayesinde Yalova turizmüne yönelik kongre, konferans gibi etkinliklerin düzenlenmesi ve akademik çalışmalar ile turizmin desteklenmesi Sahip olduğu kırsal alanlarda kamp, karavan imkanları ve trekking parkurları bulunması Ortaburun Tabiat Parkı Turizm Destinasyonu Fizibilite Raporunun Hazırlanmasına yönelik proje başlatılması Atatürk'ün Yalova için "benim kentim" demesi ve bunun üzerinden markalaşma çalışmalarının olması Yalova'da ilgili festivallerin düzenlenmesi gibi uygulamalar 	<ul style="list-style-type: none"> Yalova'da internet kullanımının yaygınlaşması Yalova Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Uygulama ve Araştırma Merkezi (YÜBİTAM)'in bulunması Yalova Belediyesi İnovasyon ve Teknoloji Müdürlüğü, turistik noktalar için sanal turlar düzenleyerek bölgenin tanıtımına katkıda bulunması Yeşil Mutabakat Kapsamında Veri Merkezi'nin kurulması Yalova'da dijital dönüşüm alanında çeşitli projelerin yürütülmesi Özellikle Yalova Teknopark ve Yalova Makine İhtisas OSB'nin bulunması. Bu tür projeler Yalova'nın teknolojik altyapısının güçlenmesine destek olmaktadır.

4. Sonuç ve tartışma

Yalova'da turizmin geliştirilmesi için dikkate alınması gereken faktörleri politik, ekonomik, sosyal ve teknolojik olarak farklı başlıklar altında ele almak, Yalova'nın turizm potansiyelini en iyi şekilde değerlendirmek için önemlidir. Bu bağlamda teorik ve pratik çıkarımlar olarak iki şekilde almak konuyu daha açıklayıcı hale getireceği düşünülmektedir.

4.1. Teorik çıkarımlar

4.1.1. Politik faktörler faktörlere yönelik teorik çıkarımlar

Yalova'da turizmin geliştirilmesine destek olan politik faktörler arasında; 2024 Yalova bölgesel teşvik kapsamında yatırım teşvik belgesi alacak sektörlerle yönelik yatırım kriterlerine göre Yalova'nın Türkiye'nin 2. bölge teşviklerinden yararlanması ve KOSGEB, TKDK, MARKA gibi kurum ve kuruluşların teşvikleri yer almaktadır. Bunun yanı sıra Yalova Valiliği tarafından tanıtım ve markalaşma çalışmalarının başlatılması ve "Yeşil-Mavi Turizm Seyir Yolu" projesi gibi sürdürülebilir turizm projeleri için turizm potansiyelini artırmayı hedeflemektedir.

4.1.2. Ekonomik faktörler faktörlere yönelik teorik çıkarımlar

Yalova turizmüne yönelik ekonomik faktörler değerlendirildiğinde ise öncelikli olarak Türkiye'deki kur farklılıkları nedeniyle yabancı turistler açısından uygun kabul edilmesi önemli bir faktördür. Böylece yabancı turistler tatil seçimlerini yaparken Türkiye'yi ve Yalova'yı tercih etme konusunda istekli olabilirler. Yalova turizmi pandemi dönemi hariç genellikle artış göstermesine rağmen 2023 yılında düşüş göstermiştir. Fakat genel olarak turizm hareketliliğinin artış göstermesi turizm gelirlerinin de artması anlamına gelmektedir. Turizm açısından yapılan teşvikler sayesinde turizm yatırımlarındaki artış da ekonomik gelişmeleri desteklemektedir.

4.1.3. Sosyal faktörlere yönelik teorik çıkarımlar

Yalova turizmüne yönelik sosyal faktörler değerlendirildiğinde ise Yalova'nın en avantajlı olduğu unsurun İstanbul, Kocaeli ve Bursa gibi büyük şehirlere yakınlığı olduğu söylenebilmektedir. Bu yakınlık sayesinde İstanbul Sabiha Gökçen Uluslararası Havalimanına mesafesi, kolay deniz ulaşımı ve kara yolu ulaşımında Osmangazi köprüsü üzerinden sahip olduğu ulaşım kolaylığı oldukça çekici unsurlar olarak görülmektedir. İstanbul, Bursa ve İzmit gibi büyük şehirlere yakınlığı sayesinde, şehrin karmaşasından kaçmak isteyen kişilerin hafta sonu ya da kısa süreli tatil paketleri için değer oluşturmaktadır.

Üniversitenin varlığı ile genç nüfus ve yapılan etkinlikler ile de Yalova tanıtımı sağlanmaktadır. Buna ek olarak üniversitenin bünyesinde turizm ile ilgili bölümler de bulunmaktadır. Bu bağlamda Yalova turizmüne yönelik kongre, konferans gibi etkinliklerin düzenlenmesi turizm hareketliliğini artırabilir. Sosyal faktörler arasında değerlendirilen bir diğer unsur ise Yalova'nın sahip olduğu kırsal alanlarda kamp, karavan imkanları ve trekking parkurları bulunmasıdır. Turizm hareketliliği açısından önemli bir adım olan Ortaburun Tabiat Parkı Turizm Destinasyonu Fizibilite Raporunun Hazırlanması'na yönelik proje başlatılması da bölgenin sosyal ve ekonomik açıdan avantajlı hale gelmesini sağlamaktadır. Yalova'da yapılan pek çok festival ve etkinlik bulunmaktadır. Bunların Yalova turizmüne yönelik talebi artırıcı etkisi bulunmaktadır. Son olarak sosyal faktörler arasında Atatürk'ün Yalova için "benim kentim" demesi yer almaktadır. Tarihi ve kültürel açıdan oldukça önemli bir söylemdir.

4.1.4. Teknolojik faktörlere yönelik teorik çıkarımlar

Çalışma içerisinde ayrıca Yalova turizmi açısından teknolojik faktörler de ele alınmaktadır. Dünya'da, Türkiye'de ve doğal olarak Yalova'da internet kullanımının yaygınlaşmıştır. İnternet kullanımının yaygınlaşmasıyla teknolojik kullanım, kentleri ve işletmeleri avantajlı hale getirmiştir. Yalova Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Uygulama ve Araştırma Merkezi (YÜBİTAM)'ın Yalova Teknopark ve Yalova Makine İhtisas OSB'nin bulunması, yapılacak projeler, destekler ve tanıtımlar açısından fırsat niteliğinde görülmektedir. Bu tür projeler Yalova'nın teknolojik altyapısının güçlenmesine destek olmaktadır. Yalova Belediyesi İnovasyon ve Teknoloji Müdürlüğü, turistik noktalar için sanal turlar düzenleyerek bölgenin tanıtımına katkıda bulunmaktadır.

4.2. Pratik çıkarımlar

4.2.1. Politik faktörlere yönelik pratik çıkarımlar

Yalova'da turizmin geliştirilmesine destek olan politik faktörlere yönelik yapılan uygulamalar yeterli değildir. Yalova turizminin geliştirilmesinde turizm altyapısının geliştirilmesi, ulaşım ağlarının iyileştirilmesi ve konaklama tesislerinin artırılması önemlidir. Yerel yönetimler, turizm dernekleri ve özel sektör arasında güçlü bir iş birliği sağlanmalıdır. Bu, turizm stratejilerinin etkin bir şekilde uygulanmasını kolaylaştırmaktadır. Yalova'nın doğal güzellikleri ve tarihi yerlerinin ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtılması gereklidir. Yalova'nın turizm açısından tanıtımını yapmak için çeşitli stratejiler uygulanabilir. Sosyal medya kanalları üzerinde Yalova'nın doğal güzellikleri, tarihi yerleri ve kültürel etkinlikleri tanıtılabilir. Bu bağlamda bloglar, turizm portalları, Instagram ve YouTube gibi görsel platformlar kullanılabilir. Yalova'da düzenlenecek ulusal ve uluslararası festivaller, konserler ve spor etkinlikleri şehrin tanıtımına büyük katkı sağlayabilir. Buna ek olarak ünlü isimlerin ve influencer'ların Yalova'yı ziyaret etmeleri teşvik edilebilir. Turizm acenteleri, oteller ve diğer turizm işletmeleri ile iş birlikleri yapılarak ortak tanıtım kampanyaları düzenlenebilir. Bunların yanı sıra ulusal ve uluslararası turizm fuarlarına katılım sağlanarak Yalova'nın turistik yerleri ve hizmetleri hakkında bilgi verilerek turizm potansiyelini tanıtılabilir.

4.2.2. Ekonomik faktörlere yönelik pratik çıkarımlar

Yalova'nın en avantajlı tarafı turizm gelirlerinde çeşitlenme imkanının olmasıdır. Yalova farklı turizm türlerine yönelik potansiyel göstermektedir. Yalova'nın doğal güzellikleri ve tarihi zenginlikleri, ekoturizm, sağlık turizmi, kültür turizmi ve spor turizmi gibi farklı turizm türlerinin geliştirilmesine olanak tanımaktadır. Yalova'nın yerel

lezzetleri ve el sanatları, turistler için çekici özelliklere sahip görülmektedir. Bu ürünlerin tanıtımı ve satışı için pazarlar ve festivaller düzenlenebilir.

Yalova, büyük şehirlerin yakınında olması nedeniyle kongreler, seminerler ve çeşitli etkinlikler için ideal bir konumdadır. Bu etkinlikler Yalova'da turizmin on iki aya uzatılmasını ve turizm gelirlerinin artırılmasını destekleyebilecek potansiyelde görülmektedir. Yalova termal kaynakları sayesinde üçüncü yaş turistleri için cazip bir yer olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra Yalova genç turistler için de doğal parkları, yürüyüş rotaları ve su sporları gibi aktiviteler ile cazip hale getirilebilir potansiyelindedir.

4.2.3. Sosyal faktörler faktörlere yönelik pratik çıkarımlar

Yakın kentlerde turistik talebin sağlanabilmesi için gerekli ve ilgili yerlere yönelik tanıtımlar, çekimi artırıcı organizasyon ve bilgilendirme broşür ya da toplantıları hazırlanabilir. Üniversitenin Yalova turizmine yönelik kongre, konferans gibi etkinliklerin düzenlenmesi turizm hareketliliğini artırabilir. Turizm akademisyenlerinin yaptıkları çalışmalar ise hem Yalova turizminin tanıtılmasında hem de turizmin desteklenmesinde önemli rol oynayabilecektir. Bu anlamda akademik yazında da turizm akademisyenlerinin Yalova özelinde yapacağı çalışmaların desteklenmesi düşünülebilir.

Yalova'nın sahip olduğu kırsal alanlarda kamp, karavan imkanları ve trekking parkurlarının kırsal turizmi desteklemek ve sürdürülebilir turizmi sağlamak amacıyla geliştirilmesi gerekmektedir. Yürüyüş parkurlarının rotaları GPS koordinatlarını gösteren haritalar Wikiloc gibi platformlarda paylaşılmalıdır. Ortaburun Tabiat Parkı Turizm Destinasyonu Fizibilite Raporunun Hazırlanması gibi projelerin il geneline yayılması sağlanmalıdır. Etkinlikler ve festivaller de sosyal faktörler içerisinde değerlendirilmelidir. Yalova'yı öne çıkaracak çok fazla değer bulunmaktadır. Bu anlamda yapılan festivallerin artırılması gerekmektedir. Ayrıca yıl boyu yapılacak festivallerin önceden belirlenerek bunların bir kanal üzerinden duyurumu ve tanıtımın yapılması daha faydalı olacaktır. Yalova'nın tanıtımlarını Atatürk'ün kenti olarak yapması turistlerin dikkatini çekme konusunda daha yardımcı olacaktır. Yalova Atatürk ile özdeşleşen bir şehirdir. Bu sebeple Atatürk kültür rotaları oluşturulabilir. Atatürk'ün gittiği yeri içeren paket turlar hazırlanabilir, alandaki akademisyenler tarafından bu tip rota önerileri üzerindeki çalışmalar desteklenebilir.

4.2.4. Teknolojik faktörlere yönelik pratik çıkarımlar

Teknolojiye yönelik tüm uygulamalar değerlendirildiğinde henüz kenti akıllı destinasyon haline getirilebilmesi için oldukça yetersiz görülmektedir. Yerel yönetimlerin kenti akıllı destinasyon haline getirmek için çalışmaları artırması gerekmektedir. Bu bağlamda Yalova'nın turistik yerleri hakkında bilgi veren haritalar, rehberlik hizmetleri sunan mobil uygulamalar ve ücretsiz Wi-Fi erişimi sağlanarak akıllı turizm uygulamaları geliştirilebilir. Bu uygulamalar, turistlerin şehirde daha rahat gezmelerini ve turist memnuniyetini sağlayabilir.

Yalova Belediyesi İnovasyon ve Teknoloji Müdürlüğü'nün düzenlediği sanal turlar artırılmış gerçeklik uygulamaları ile desteklenirse daha fazla katılımcıya ulaşılacağı ve turistlere benzersiz deneyimler yaşatacağı düşünülmektedir. Yalova'nın turistik çekiciliklerinin dijital platformlarda tanıtılması ve sosyal medya kampanyaları daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlayabilir. Teknoloji kullanımının çok yoğun olduğu bu çağda turistlerin konaklama, ulaşım ve etkinlikler için kolayca rezervasyon yapabilecekleri online platformlar oluşturulmalıdır. Web sitesi dahi kullanmayan konaklama işletmeleri bulunmaktadır. İşletmelerin web sitelerinin yanı sıra Instagram, Facebook gibi çok kullanılan diğer sosyal medya kanallarını da kullanmaları gerekmektedir. Bu teknolojik faktörler, Yalova'nın turizm potansiyelini artırmak ve turistlere daha iyi hizmet sunmak için önemli adımlar olarak nitelendirilmektedir.

Kaynakça

- Açıksozlü, Ö., Şahin, N. N., & Varol, İ. (2022). Kültürel Mirasın Yeniden İnşası: Armutlu Üzerine Yeni Bir Turistik Perspektif Önerisi. (The Proceedings Book) 7. *International History And Culture*. October 18 -19, 2022 / Ürgüp, Turkey (pp.86-97).
- Altuntuğ, N. (2007). *Küresel Rekabet Ortamında Ayrırt Edici ve Sürdürülebilir Üstünlükler Bağlamında Temel Yetenek Tabanlı Stratejiler ve Bir Uygulama* (Doktora Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Arıcı, F. (2019). Türkiye'de Üçüncü Yaş Turizm Potansiyeli ve Kaynak Kullanımı. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 24(42), 123-138.
- Armutlu Kaplıcaları (2024). <https://yalova.ktb.gov.tr/TR-131602/armutlu-kaplica.html> (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2024).
- Ayaz, N. (2016). Ekonomik Krizlerin Turizm Sektörüne Olan Etkileri Üzerine Bir İnceleme, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(59), 1360-1371.
- Bostan, H. (2021). *Yalova İlinin Demografik Analizi: Sosyo-Ekonomik ve Mekânsal Gelişim* (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Brilis, G. (2015). *Sakız Adası'nın Turizm Açısından Pazarlanması: Türk Turistlere Dönük bir Araştırma* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

- Civelek, A. (2014). Turizmin Sosyal Yapıya ve Sosyal Değişmeye Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 13(1-2), 331-350.
- Çevre Gazetesi (2024). Yalova'nın Turizm Potansiyeli ve Tanıtım Eksiklikleri <https://yalovacevre.com/yalovanin-turizm-potansiyeli-ve-tanitim-eksiklikleri/> (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2024).
- Demir, Ş. Ş. (2014). Beş yıllık kalkınma planlarından Türkiye turizm stratejisi 2023'e: turizmde tanıtma çalışmalarına yönelik içerik analizi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(15), 101-119.
- Deren, A. S. (2006). *Sanal Ortamda Kültürel Miras Enformasyon Sistemlerinin Kurulması ve Türkiye İçin Durum Analizi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Euro News (2024). <https://tr.euronews.com/2024/04/24/kisi-basina-milli-gelir-dunya-ortalamasindan-1500-dolar-ustte-olan-turkiye-500-dolar-geriy#:~:text=T%C3%BCrkiye'nin%20d%C3%BCnya%20ekonomisindeki%20y-rine,bin%20849%20Amerikan%20dolar%C4%B1%20oldu> (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2024).
- Gokovali, U., Bahar, O., & Kozak, M. (2007). Determinants of length of stay: A practical use of survival analysis. *Tourism Management*, 28(3), 736-746.
- Göney, S. 2009. *Atatürk ve Armutlu Kaphcaları*, İ.Ü. Basımevi, İstanbul.
- Gregoric, M. (2014). PESTEL Analysis of Tourism Destinations In The Perspective Of Business Tourism. *Tourism and Hospitality Industry, CONGRESS PROCEEDINGS Trends in Tourism and Hospitality Industry*. 551-564.
- Gülmez, M., & Yalman, İ. N. (2010). Yatırım Teşviklerinin Bölgesel Kalkınmaya Etkileri: Sivas İli Örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(2), 235-257.
- Hersek Lagünü (2024). <https://herseklagunu.com/Sayfa?ID=1> (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2024).
- Hussain, K. Mothiravally, V. Shahi, M. & Ekiz, E. H. (2012). Strategic Analysis Of Medical Tourism: A Case Study of North Cyprus. *JOHAR*, 7(2), 25-39.
- Inbusiness (2024). Rus turistin Türkiye'de tatil talebi arttı <https://www.inbusiness.com.tr/sectorler/turizm-saglik/2024/09/27/turkiye-sigortadan-8-ayda-bir-onceki-yili-asan-prim-uretimi> (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2024).
- Kesimli, İ. (2011). Turizm Perspektifinden Politik Krizlerin Ekonomiye Yansımaları. *Meslek Okullarının Elektronik Dergisi*, 25-42.
- KOSGEB (2024). <https://kurul.kosgeb.gov.tr/course/index.php?categoryid=97> (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2024).
- Kutlucan, E., & Seferoğlu, S. S. (2024). Eğitimde Yapay Zekâ Kullanımı: ChatGPT'nin KEFE ve PEST Analizi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 22(2), 1059-1083.
- Kuyucu (2024). Turizmde beklenti yüksek <https://www.turizmuncel.com/makale/turizmde-beklenti-yukse> (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2024).
- Kültür Portalı (2024). <https://kulturportali.gov.tr/turkiye/yalova/turizmaktiviteleri/kamp-ve-karavan-turizm> (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2024).
- MARKA (2024). Doğu Marmara Kalkınma Ajansı. <https://marka.org.tr/> (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2024).
- Mavi Bayrak (2024). <http://www.mavibayrak.org.tr>, (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2024).
- Mercan, A. (2024). AB Yaptırımları: Avrupa Ne Yapsa Kaybediyor <https://www.aydinlik.com.tr/haber/rusyaya-karsi-yaptirimlar-neye-yol-aciyor-asyaya-ucak-seferleri-neden-iptal-ediliyor-yaptirimlara-karsi-rusya-ve-asya-nasil-kazaniyor-487140>. (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2024).
- Milliyet (2021). Yalova'nın İlk Ekoturizm Rotası Tanıtıldı. <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/ankara/yalovanin-ilk-ekoturizm-rotasi-tanitildi-6502692> (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2024).
- On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028). https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/12/On-Ikinci-Kalkinma-Plani_2024-2028_11122023.pdf (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2024).
- Öğütçen, B. S. (2022). Avrupa Ülkeleri Hava Sahalarını Rusya'ya Kapatıyor. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/avrupa-ulkeleri-hava-sahalarini-rusyaya-kapatiyor/2516667>. (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2024).
- Özen, D. & Özer, B. (2019). Kemalist İdeoloji Bağlamında, Kent-Taşra Kurgusu ve Kent Psikolojisi. *Liberal Düşünce Dergisi*, 24(96), 55-72.
- Sağlık Turizmi Koordinasyon Kurulu. (2014). <http://www.satürk.gov.tr/images/pdf/eylemplani.pdf>. (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2024).
- Setur Marinas (2024). <https://seturmarinas.com/Marina/Detail?marinaId=42&type=properties> (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2024).
- Şahin N. N. Açıksözlü, Ö. & Varol, İ. Atatürk'ün Kenti Yalova: Turistik Rota Önerisi, Ünal, A. (Ed), *Turizm Destinasyon Araştırmaları – I. Paradigma Yayınları*, Çanakkale. (ss 179-218).
- Şen, Y., & Erdağ, T. (2021). Hava Yolu Taşımacılığı Sektörü Gelişim Evrelerinin Pest Analizi ile Değerlendirilmesi: 5 Dönem+ Covid-19 Pandemi Süreci Dönemi Kapsamında Bir İnceleme. *TroyAcademy*, 6(2), 422-461.
- T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2023). İş kolları istatistikleri. https://www.csgeb.gov.tr/media/90770/iskollari_istatistikleri_e-bulteni.pdf (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2024).
- T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (2023). https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/icerikler/plan-aciklama-raporu_12.11.2020-20201119091346.pdf (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2024).
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Basın (2023). <https://basin.ktb.gov.tr/TR-365098/2023-turizmde-rekor-yili-oldu.html> (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2024).

Extended abstract

Introduction

Yalova has significant advantages for the development of alternative tourism due to its location in the Marmara region, proximity to major cities such as Bursa, Istanbul, and Kocaeli, and its historical and cultural texture, along with its sea, thermal springs, and natural attractions. Tourism is crucial in various aspects, such as urban economy, city development, increased employment opportunities, and preserving historical and cultural heritage. Therefore, cities need to gain a share of the tourism market and continuously work to enhance their share. To achieve this, it is essential to identify the city's potential alternative tourism types. This approach ensures year-round tourism activity, which, in turn, supports the growth of the city's economy. At this point, evaluating Yalova's current tourism situation seems necessary.

Methodology

This study employs a PEST analysis to evaluate Yalova's tourism potential. The PEST analysis aims to assess Yalova's tourism and provide recommendations for its shortcomings. By examining external environmental factors, the PEST analysis facilitates more informed and effective decision-making when developing Yalova's tourism strategies. The study identifies the region's strengths and weaknesses in the political, economic, social, and technological domains, offering insights into opportunities and measures to mitigate potential threats.

Results

This study identified political, economic, social, and technological factors affecting Yalova tourism.

Political factors

The security situation is a primary political factor. Turkey's general security and political stability are significant considerations for tourists choosing Yalova. Incentives provided by institutions and organizations also play a role. According to the 2024 Yalova regional incentives, Yalova qualifies for Turkey's second-region incentives under the investment criteria for sectors eligible for investment incentive certificates. Additionally, support from organizations such as KOSGEB for tourism businesses, the Agriculture and Rural Development Support Institution (TKDK), and projects facilitated by the Eastern Marmara Development Agency (MARKA) are key factors. Promotion and branding activities, such as the “Green-Blue Tourism Navigation Road” project initiated by the Governorship of Yalova, represent positive developments for sustainable tourism.

Economic factors

Among economic factors, the exchange rate difference is of particular importance. Turkey's favorable exchange rates make it an attractive destination for foreign tourists. Yalova appeals to domestic and international visitors, with thermal tourism especially popular among foreigners. Most international tourists to Yalova come from Russia, Saudi Arabia, and Norway. The favorable exchange rate has increased tourism mobility and investments, including rural, thermal, sea, bird-watching, and cultural tourism. These factors have led to rising tourism revenues over the years. Incentives mentioned under political factors also foster tourism sector investments in Yalova, such as new hotels, restaurants, and tourist facilities, which support economic growth.

Social factors

The development of alternative tourism in Yalova, leveraging its unique features, provides the advantage of year-round tourism. Its proximity to major cities like Istanbul, Kocaeli, and Bursa makes it popular for weekend getaways. The ease of transportation—through Istanbul Sabiha Gökçen International Airport, sea connections with Istanbul, and the Osmangazi Bridge—enhances accessibility. Yalova University is another social factor that promotes tourism, with its young population and organized events. The university's tourism-related departments support congresses, conferences, and academic studies. Additionally, camping and caravan facilities, trekking trails, festivals, and the branding of Yalova as “Atatürk's City” significantly enhance its tourism appeal.

Technological factors

Technological advancements in Yalova, including the widespread use of the internet, the establishment of the Yalova University Science and Technology Application and Research Center (YÜBİTAM), and the Data Center

under the Green Covenant project, demonstrate potential. However, most of these initiatives are not directly related to tourism. Virtual tours organized by the Yalova Municipality Innovation and Technology Directorate are an exception and contribute to promoting the region. Despite these efforts, Yalova's technological infrastructure remains underdeveloped. To compete in the digital age, greater use of technology is essential. Beyond virtual tours, implementing augmented reality technologies, digital marketing strategies, and online platforms for easy bookings for accommodations, transport, and activities would be beneficial. Many businesses lack basic websites; adopting widely used social media platforms such as Instagram and Facebook is equally critical. These technological advancements are essential for boosting Yalova's tourism potential and providing better services to visitors.

Yazarın katkı oranı beyanı

Bu çalışmada yazarlar eşit düzeyde katkı beyan etmişlerdir.

Çıkar çatışması

Bu çalışmada yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması belirtilmemiştir.

Etik kurul onayı

Bu çalışma insan ve hayvanlar üzerine yapılan bir araştırma olmaması nedeniyle Etik Kurul Onayı gerekmemektedir. Bu çalışmada tüm sorumluluk yazarlara aittir.

International Journal of Social Sciences
and Education Research
Volume:10 Issue:4, 2024

Research article/Araştırma makalesi

Impact of the coronavirus pandemic on the aquaculture industry in Sunyani
Municipality, Ghana

Berchie Asiedu, Samuel Henneh, Andrews Apraku, Samuel Amponsah

Impact of the coronavirus pandemic on the aquaculture industry in Sunyani Municipality, Ghana

Berchie Asiedu¹, Andrews Apraku², Samuel Henneh³ and Samuel Kweku Konney Amponsah⁴

¹Department of Fisheries and Water Resources, University of Energy and Natural Resources, Sunyani, Ghana, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9879-718X>

²Department of Fisheries and Water Resources, University of Energy and Natural Resources, Sunyani, Ghana, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0054-8514>

³Department of Fisheries and Water Resources, University of Energy and Natural Resources, Sunyani, Ghana, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0865-942X>

⁴Corresponding author, ¹Department of Fisheries and Water Resources, University of Energy and Natural Resources, Sunyani, Ghana, Email: samuelamponsah09@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5559-3139>

Article Info	Abstract
<p>Research Article</p> <p>Received: 31 May 2024 Revised: 8 October 2024 Accepted: 24 December 2024</p> <p>Keywords: COVID-19 pandemic, Aquaculture, Socio-economic, Fish farmers, Ghana</p>	<p>The coronavirus pandemic has substantially influenced the aquaculture industry in Ghana, particularly the socioeconomic situation of fish producers. The primary goal of this study was to assess the influence of COVID-19 on pond aquaculture in the Sunyani municipality, Ghana. To address this, the study used purposive and random sampling techniques to administer a semi-structured questionnaire to fifty (50) fish farmers. According to the survey, most respondents reported that the COVID-19 pandemic impacted pond aquaculture productivity, products, and farm operations. According to the respondents, the impact on pond aquaculture production was caused by the high cost of fingerlings, fish feed, and table-sized farmed fishes, as well as a scarcity of fingerlings, fish feed, and pharmaceutical supplies like lime. To avoid the pandemic's long-term damage, it is recommended that fish farmers should purchase pond aquaculture materials in bulk, including feed and pharmaceuticals.</p>

1. Introduction

Aquaculture is a rapidly growing food sector that plays a significant role in meeting global food demand and enhancing food security. It is predicted to expand even more in the coming years (Ahmed, 2022; Fiorella et al., 2021). Aquaculture is crucial in providing sustained aquatic food production to inland communities in Sub-Saharan Africa, including Ghana. Aquaculture production in Ghana has increased dramatically, from 52,120 metric tonnes in 2019 to 162,000 in 2023 (MOFAD, 2024). Ghana is the second-largest farmed fish producer in Sub-Saharan Africa (SSA), after Egypt, with an annual growth rate of 28% between 2006 and 2019. Large-scale cage farming accounts for a significant share of Ghana's aquaculture growth, while pond aquaculture receives less attention in terms of research and logistics (Ragasa et al., 2021).

In Ghana, pond aquaculture has traditionally been vast and uses few external inputs. Despite its limitations, pond aquaculture has stronger backward and forward linkages and a more significant multiplier effect on local economic growth and poverty alleviation (Kassam & Dorward, 2017). Pond aquaculture activities are highly vulnerable to COVID-19 services, including reduced farmed fish consumption rates, productivity levels, and farm operations (Giannakis et al., 2020). Disruptions in feed access are substantially damaging to fish farming, resulting in high fish mortality and low production due to insufficient feed availability and timing (Ragasa et al., 2022). Furthermore, distractions in transportation services and the cold chain of highly perishable inputs like fingerlings reduce pond farming production (Loison et al., 2021).

Several studies have been undertaken on the influence of COVID-19 on coastal fisheries (e.g., Owusu et al., 2022; Rouille, 2022), large-scale aquaculture (e.g., Ragasa et al., 2022; Ragasa et al., 2021), and inland fisheries

* The Ethics Committee Approval was obtained from The Unisa Research Ethics Review Committee (URERC), Pretoria, South Africa, with the decision numbered 117-2 and dated 18.06.2024. All responsibility belongs to the authors.

To cite this article: Asiedu, B., Apraku, A., Henneh, S. & Amponsah, S.K.K. (2024). Impact of the coronavirus pandemic on the aquaculture industry in Sunyani Municipality, Ghana. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 10 (4), 236-247. DOI: <https://doi.org/10.24289/ijsser.1493581>

(e.g., Setufe et al., 2022; Ukasha et al., 2022; Alhassan et al., 2020). Nonetheless, there are few studies on the impact of COVID-19 on pond aquaculture in Ghana. The lack of such critical resources hinders aquaculture farm production in Ghana, particularly in the face of unforeseen challenges. Furthermore, diminished aquaculture productivity impacts food security in dependent populations and may lead to the collapse of aquaculture-related livelihoods. The study aimed to investigate the effects of COVID-19 on pond aquaculture production, products, and farm operations. The findings from the study will give valuable information for developing adaptable and resilient strategies. These measures will protect small-scale fish farmers in Ghana against economic shocks caused by unanticipated uncertainty in the future.

2. Literature review

2.1. Aquaculture in Ghana

Aquaculture can also be defined as the breeding, growing, and harvesting of fish and other aquatic plants, also known as farming in water. Diverse aquaculture practices result from human-environment interactions, as people have created aquaculture by controlling freshwater, brackish water, and marine environments. Aquatic environments serve as a valuable source of sustenance and commercial goods that enhance healthier ecological habitats. Furthermore, such resources are often utilized to restore populations belonging to endangered aquatic species. Ghana's landscape is full of a myriad of water bodies, including rivers, seas, dams, and dugouts, which collectively facilitate the practice of aquaculture throughout the country.

Furthermore, the nation benefits from favorable ecological and institutional conditions characterized by well-suited topography, climate, and robust governmental support. The abundant and resourceful human capital, the vast availability of natural aquatic resources, and the strong consumer demand for fish further enhance Ghana's prospects for successful aquaculture (Amenyogbe et al., 2018). Notably, the global aquaculture industry has seen remarkable advancements in increased fish production, driven by a surge in fish and fish product demand. Similarly, the aquaculture sector in Ghana has experienced significant progress in recent times, owing to the generous support provided by the government and the World Bank-funded fisheries program through the Ministry of Fisheries and Aquaculture Development (MOFAD). Ghana's venture into aquaculture began with establishing a colonial administration under British leadership in 1953.

The initial ponds constructed served as hatcheries aimed at promoting the development of culture-based fisheries, cultivating the national appetite for fish, and improving livelihood opportunities. After gaining independence in 1957, the government adopted a policy to establish fishponds in all irrigation systems throughout the country, particularly emphasizing the northern region (Amenyogbe et al., 2018). 5% of the state-owned irrigated schemes in the country have been designated for development into fish farms, and this policy remains in effect. Since 1970, the aquaculture sector has witnessed substantial growth, with an average annual rate of around 9%. This impressive progress has encouraged policy planners across various governments in the nation to prioritize aquaculture development.

At present, it is worth noting that the Nile tilapia (*Oreochromis niloticus*), African catfish (*Clarias gariepinus*), and African arowana (*Heterotis niloticus*) are the most prevalent cultured fish species in Ghana. It is important to note that Ghana has no primary marine culture due to a lack of technology, expertise, and cultural issues, such as misunderstandings over land ownership and the absence of proper policies, among other factors. The Government has recognized the considerable potential of the aquaculture industry in improving the economy, especially in light of the continued decrease in marine and inland fisheries production. This sub-sector is predominantly characterized by non-commercial systems, namely extensive, small-scale, and subsistence practices, frequently utilizing earthen ponds. Tilapia species account for 80% of yields, whereas catfish represent the remaining proportion.

Notably, in recent times, commercial initiatives in cage production have surfaced, which have positively impacted production and employment opportunities for the aquaculture sector. Despite facing several management and production problems challenges, the aquaculture sector has experienced significant growth. However, it is imperative to address the limited knowledge of modern aquaculture techniques, inadequate supplies of improved seed, lack of continuing aquaculture policy direction, and insufficient funding for research. Despite these challenges, the aquaculture industry in Ghana still holds tremendous potential. There are fantastic opportunities for producing live fish food, marine fish and shellfish culture, integrated fish farming, the culture of indigenous fish species, and investment in the fish feed industry. It is crucial to tap into these opportunities and overcome the challenges to ensure the continued growth and success of the aquaculture sector (Amenyogbe et al., 2018).

2.2. Importance of Ghana's aquaculture sector

Fish is vital in Ghanaians' diets as it supplies protein and micronutrients. Ghanaians have developed taste preferences for consuming aquatic products such as *Oreochromis niloticus* (Nile tilapia), thereby booming the tilapia aquaculture industry (Asiedu et al., 2015). Small-scale fisheries and aquaculture play a crucial role in developing various sectors, including employment, food security and nutrition, and trade. Many people worldwide, primarily residing in developing countries, are engaged in fish production, making it a vital source of livelihood. Fish, an essential source of nutrients, particularly for the less fortunate, is a cost-effective animal protein. Additionally, approximately one-third of fishery commodity production in developing nations is exported, significantly contributing to global trade. Given the current state of most capture fisheries, which are either fully exploited or overexploited, aquaculture will be the key to meeting the growing demand for fish, which is expected to increase due to population growth, rising incomes, and urbanization.

One of the significant global methods of augmenting insufficient wild fish catches is aquaculture. Although Ghana possesses considerable potential for advancing aquaculture, it remains in its developmental stages. Typically, individuals who enter into aquaculture do so as a part-time endeavor. Ghana's demand for fish and seafood is projected to keep rising, driven by population growth, increasing urbanization (often associated with increased consumption of animal protein), and rising incomes. Aquaculture is perceived to have the most significant potential to meet this growing demand (FAO, 2017). Aquaculture's capacity to impact poverty is contingent upon the nature of the aquaculture systems that emerge within respective contexts. Flourishing aquaculture development among small-scale artisanal producers can augment revenues, bolster household food security, and mitigate risk while enhancing resilience. On the other hand, large-scale aquaculture farms hold the potential to yield food, employment, and income streams in both local and export markets.

2.3. Challenges of Ghana's aquaculture sector

One of the significant challenges in Ghana's aquaculture is the lack of efficient and inexpensive farm-made feeds for all stages of fish growth. Due to the surge in the requirement for fish feed, most vendors sell sub-standard feeds (Amenyogbe et al., 2018). The insufficiency of fingerlings, combined with their poor quality, the inadequacy of technical expertise, and the scarcity of extension services and training have been identified as the primary obstacles that have impeded the growth of aquaculture production within Ghana. The impediments to the development of the aquaculture industry have been identified as the exorbitant cost of commercially available diets, limited access to funds, deficient market of farmed fish products, and inadequate management of farms. In conjunction with unfavorable weather conditions and insufficient infrastructure, these challenges contribute to the escalating incidence of farm abandonment and hinder the overall growth of the aquaculture sector (Buchanan, 2016).

The study also revealed that a majority of fish farms in Ghana are inadequately managed. This can be attributed to the lack of technical expertise and unskilled labor across all production levels. Consequently, this has resulted in significant underdevelopment and negligible contributions from the sector toward the country's overall fish production and economic growth. Inadequate management can have detrimental economic and environmental impacts on aquaculture sustainability and development. Therefore, fish farmers must prioritize balancing social and environmental needs. Aquaculture extension services are provided free of charge in Ghana by the Ministry of Food and Agriculture through the Fisheries Commission. While fisheries extension officers typically receive general agricultural training, many lack specialized training in aquaculture, which poses a significant challenge to the quality of their technical support (Buchanan, 2016).

There is a lack of logistical support, such as vehicles, which makes the movement of extension field workers very difficult; thus, the extension services are ineffective in providing services to farmers in remote parts of the country. Key obstacles inhibiting the sector's performance relate to unsuitable fishing equipment, overfishing, difficulty accessing aquaculture inputs, and harmful effects of climate change on aquatic resources (N'Souvi et al., 2021). With the explosive interest in fish farming stimulated by the Ministry of Fisheries and Aquaculture Development, new challenges from environmental pollution, biosecurity, and the spread of diseases have also emerged and must be addressed. Maintenance of water quality is one major challenge faced by fish farmers. Very often, dissolved oxygen can quickly be altered by the decomposition of fecal waste, which harms their delicate gills and leads to other problems. Sadly, many farmers lack the skills to handle such issues.

2.4. The outbreak of COVID-19 pandemic in Ghana

The outbreak of COVID-19 in Ghana was a crucial part of the global pandemic of coronavirus disease 2019 (COVID-19), caused by the severe acute respiratory syndrome coronavirus 2 (SARS-CoV-2). On March 12, 2020,

the first two cases were confirmed in Ghana after two infected individuals arrived from Norway and Turkey (Dalgıç et al., 2021; Demir et al., 2021). On January 12, 2020, the World Health Organization (WHO) officially confirmed that a respiratory illness affecting a group of people in Wuhan City, located in Hubei Province, China, was caused by the novel coronavirus. This information was reported to the WHO on December 31, 2019. On March 11, 2020, the WHO declared the novel COVID-19 a pandemic. During this month, the Ghanaian government responded to the first confirmed cases of COVID-19. Major stakeholders held joint meetings, and professionals such as teachers received training on handling suspected cases. To contain the spread of the virus, the President of Ghana implemented several measures on March 15, 2020. These measures included bans on school activities and social gatherings, a temporary lockdown, and restrictions on the movement of people in the Greater Accra and Ashanti Regions of Ghana.

2.5. Impact of COVID-19 pandemic on aquaculture

The earnings of many individuals involved in aquaculture primarily come from various fish-related activities. Additionally, the onset of COVID-19 has negatively impacted their income from alternative sources, worsening the vulnerability of household food security (Yaşar et al., 2023). The pandemic's effects on income and job opportunities, along with disruptions in the food supply chain and rising costs of inputs and other necessities, have increased household food security vulnerability (Alam et al., 2023). This situation has resulted in a rise in poverty cases and a looming food crisis. Fish farmers and their communities account for 10% of the global population (Fiorella et al., 2021). Beyond being a crucial source of livelihood for many, including vulnerable groups, the small-scale fisheries sector is a vital component of global food security. It often plays a significant role in household food security strategies. While COVID-19 does not directly affect aquatic organisms, specific policy measures implemented to curb the virus's spread may impose economic hardships on those involved, such as market disruption-related financial consequences.

The pandemic hindered farmers' movements, disrupted the transportation of inputs and products, and decreased consumer demand. Reports from various global regions indicate that the COVID-19 pandemic has significantly affected fish farmers, especially regarding marketing and processing. These challenges have led to the complete shutdown of operations at some fish farms or aquaculture centers (Dorji et al., 2023; Mangano et al., 2022). According to Bennett et al. (2020), 54% of fish growers faced difficulties accessing inputs—mainly fish feed. Among those harvesting during the crisis, many struggled to sell their fish due to low buyer demand, dropping tilapia prices, and increased transportation costs compared to pre-COVID-19 levels (Ragasa et al., 2021). Fish farmers are showing a decreased interest in fish farming and related aquaculture activities, resulting from the cumulative consequences of the pandemic (Gatto et al., 2022).

Aquaculture practitioners have also expressed challenges with labor, mainly due to the temporary unavailability of workers from stay-at-home orders, illness, layoffs, and permanent job losses caused by income disruptions from marketing channel issues. In India, it is noteworthy that the fisheries sector was suspended, unlike agriculture. However, after considerable pressure from civil society emphasizing the fisheries' critical role in food provision, fishing could resume under certain conditions (Bennett et al., 2020). In areas where fishing is deemed essential, many fish farmers have been prevented from participating in aquaculture activities due to social distancing measures (Bennett et al., 2020). Moreover, fish marketing and trade restrictions have impeded value addition for aquaculture products (Ahmed & Azra, 2022). The pandemic also significantly affected fish and feed prices. One issue faced by fish farmers and traders was disruption in the supply or purchase of fish, fingerlings, feed, and other inputs (Alam et al., 2023).

Despite the acknowledged importance of aquaculture to the Ghanaian economy, they are currently facing many obstacles that are stifling their growth potential, particularly in light of the COVID-19 pandemic. These innumerable challenges include but are not limited to, the effects of the lockdown, which have forced people to remain at home and prevented them from buying or selling goods, insufficient financing, inadequate marketing expertise, and harsh governmental regulations (Ragasa et al., 2021). Additionally, small-scale aquaculture firms face competition from foreign firms, a lack of innovation, and numerous other challenges (Amenyogbe et al., 2018). Therefore, it is unsurprising that Ghanaian small-scale aquaculture's growth has steadily declined. However, Ghana is positioned within the African region among the best twenty nations affected by COVID-19 widespread. Both developed and developing economies are affected by unemployment and other socioeconomic changes. However, some industries and groups are highly vulnerable to the socioeconomic impact of the COVID-19 crisis (Dorji et al., 2023). Thus, it is evident that outcomes differ among demographic configurations and geographic circumstances, as stated by Kassegn and Endris (2021).

Moreover, contemporary data reveals that the pandemic has impacted consumption, food security, and farming-related livelihoods in various nations, including but not limited to India, Nigeria, the Caribbean, Bangladesh, and China, as reported by Mandal et al. (2021), and Alvi et al., (2021). Countries worldwide have implemented social distancing protocols in conjunction with vaccination to decelerate the transmission of the virus. Previous research (Kimani-Murage et al., 2022; Rahman et al., 2021) has illustrated that these measures and limitations aimed at curbing the pandemic can exacerbate susceptibilities such as anxiety, loss of income, uncertainty, and infringement of human rights.

2.5.1. Impact of COVID-19 on aquaculture input supplies

The impact of COVID-19 on the fisheries and aquaculture sector in developing countries has been significant, with challenges faced by fish supply chain actors including a shortage of inputs, a lack of technical assistance, and a decrease in demand for fish products (Alam et al., 2022). The COVID-19 pandemic has harmed the aquaculture input supply of fish stocking and feeding, affecting aquaculture production and value chains (Ahmed & Azra, 2022). The fisheries and aquaculture sector has encountered numerous challenges, encompassing constraints regarding the availability of input supplies such as chemicals and pharmaceuticals, brood stocks, bait and feeds as a result of suppliers' closure or their inability to furnish inputs on a credit-based system (Khan et al., 2023). Research has demonstrated that the global health crisis has had detrimental consequences on the economic resources possessed by individuals engaged in fish farming and fishing activities, resulting in a scarcity of input supplies and a lack of technical assistance (Alam et al., 2022).

Moreover, problems such as diminished earnings, scarcity or shortage of input supplies, scarcity of labor, and diminished consumer demand were recognized as the main drivers impacting the aquaculture industry (Hoque et al., 2021). Unlike anthropogenic stressors such as overfishing and the localized occurrence of disasters, the unprecedented and extensive reach of the COVID-19 pandemic has taken the aquaculture industry and society by surprise. Its swift onset and global scale have resulted in unforeseen disruptions to production and input supply, which were not anticipated or foreseen. A recent report by FAO 2022 showed that COVID-19 affects the aquaculture input supply by limiting, for instance, the ability to supply feed to fish farmers due to closed markets and feed-producing facilities and brood stock supplies, disrupting the logistics associated with transportation (both raw materials and final products) and increasing border restrictions. The COVID-19 pandemic undoubtedly exacerbated the vulnerability of socioecological systems that were already under immense stress (Bennett et al., 2020; FAO, 2020). This was achieved by exerting its impact on various input supplies like feeds.

2.5.2. Impact of COVID-19 on fish farm operations

Due to the challenges posed by the pandemic, many fishing and fish farming activities have been curtailed, leading to a decrease in the income of fish farmers (FAO, 2019). With low market prices, farmers opted to retain fish in their ponds, which escalated expenses for feed, labor, medicine, and water quality management. In certain areas, it became evident that having stocked fish in ponds imposed a regular financial strain on farmers, as they had to purchase more expensive feed to keep the fish alive (Mitra et al., 2022). Many hatcheries have been forced to halt their operations because of a shortage of broodstock and necessary pharmaceuticals and chemicals, including pituitary hormones essential for spawning and fry production.

The lockdown led to the closure of numerous small feed mills, most of which have remained inactive due to a lack of resources, limited technical expertise, and insufficient labor. As a result, the efficiency of fish production has been seriously hindered (Mitra et al., 2022). The pandemic has disrupted water quality monitoring activities, potentially undermining water quality management. However, because of reduced human activities during the pandemic, improvements in water quality were reported in some areas (Yusoff et al., 2021). A study in India indicated that the lockdown positively affected pond water quality. Ahmed et al. (2022) found that the COVID-19 pandemic has caused shortages in pharmaceutical supplies, complicating the culture of fingerlings in fish hatcheries. Despite the economy being impacted by the COVID-19 pandemic, research on its effects on aquaculture remains limited.

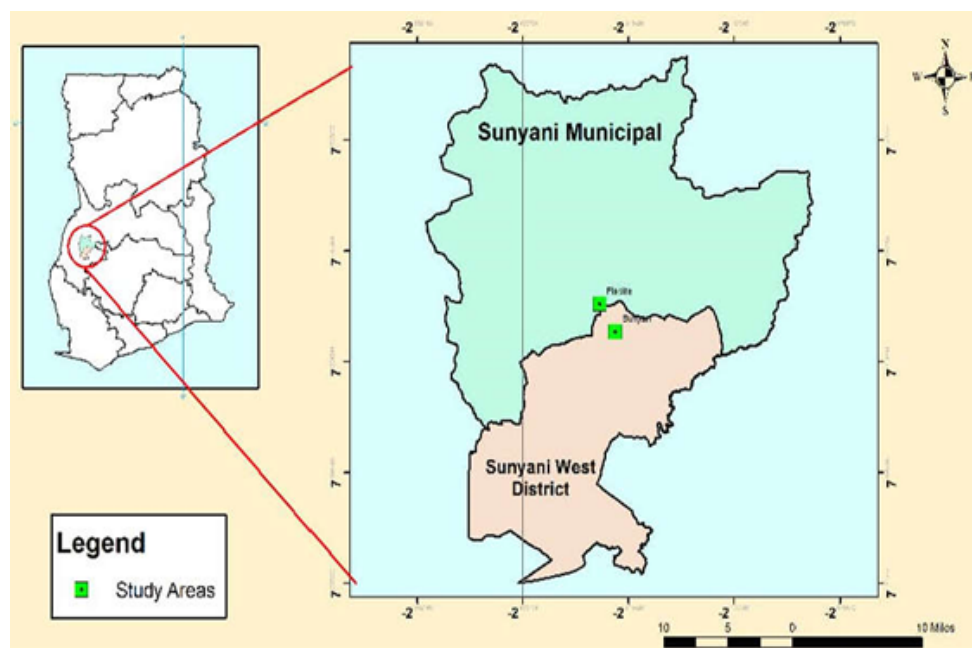
3. Methodology

The Ethics Committee Approval was obtained from The Unisa Research Ethics Review Committee (URERC), Pretoria, South Africa, with the decision numbered 117-2 and dated 18.06.2024.

3.1. Study area

The study was conducted in Sunyani, one of the twelve districts of Ghana's Bono Region (Figure 1). Sunyani was chosen as the study site because it produces fish for the general market through fish farming. Sunyani has a population of 74,240 (GSS 2020). Sunyani Municipality is an administrative district in Ghana's Bono Region, with a population of 74,240 (GSS, 2020). It is located between Latitudes 7° 20'N and 7° 05'N and Longitudes 23° 30'W and 23° 10'W and borders Sunyani West District to the north, Dormaa East District to the west, Asutifi District to the south, and Tano North District to the east (GSS, 2013).

Figure 1. Map of the study area

Source: Foli et al. (2020).

3.2. Data collection method

Semi-structured questionnaires were used to collect respondents' data between May and June 2023. A questionnaire is the most common method of collecting primary and quantitative data since it is faster and more accurate and makes data processing easier (Sivathanu & Radhika, 2023; Krosnick, 2018; Malhotra, 2006). According to Taherdoost (2022), semi-structured questionnaires follow a specified and clear pattern based on a sequence question, are pre-coded, are simple to conduct, and have fewer discrepancies. The questionnaire utilized in the study was validated using the content, face, and construction validation processes. The questionnaires were purposively and randomly administered to fifty (50) respondents using Cochran (1969):

$$n = \frac{Z^2 * P * (1-P)}{d^2}$$

where P is the proportion of fish farmers, $Z = 1.96$, and $d = 0.05$.

Respondents were chosen based on two criteria: i) they own a fish farm; ii) they work on fish farms for more than one (1) year; and iii) they are over the age of 18. According to Omona (2013), random purposeful sampling increases the credibility of a sample when the potential purposeful sample is too large. The questionnaire utilized in the study was divided into four categories: a) respondent demographics, b) aquaculture production, c) aquaculture goods, and d) aquaculture farm operations.

3.2. Data analysis

The data collected from the study was first coded and cleaned before being entered into the Statistical Package for Social Sciences (SPSS version 26.0). Descriptive statistics such as frequencies and percentages were used to describe variables such as demographic characteristics and attitudes towards aquaculture production, products, and

farm operations. Inferential statistics, precisely the Chi-square goodness of fit test, were used to identify any significant differences with a p-value of 0.05 at a 95% confidence interval. The statistical application Minitab version 19 was used to generate charts and tables for the study.

4. Results

4.1. Socioeconomic characteristics of fish farmers

This study shows that 88% of respondents employed during its course were males, while 12% were females (Table 1). The study revealed that 54% of the respondents were between the ages of 21 and 40, followed by 44% of the respondents between the ages of 41 and 60 (Table 1). However, a minority (2%) of the respondents were between 61 and 80 (Table 1). The study revealed that 62% of the respondents employed for the study had attained tertiary education, while 20% had attained Junior High School education. Additionally, 18% of the respondents held a Senior High School Certificate (Table 1). The study reported that 22% of the respondents had a monthly income between GHC3001 and 4000, while 36% had a monthly income between GHC20001 and 3000 (Table 1).

Table 1. Socioeconomic characteristics of respondents

	Variables	Frequency	Percentage	Chi-square	Df	p-value
Gender	Male	44	88	0.43	1	0.510
	Female	6	12			
Age	21-40	27	54	2.64	2	0.268
	41-60	22	44			
	61-80	1	2			
Educational status	JHS	10	20	4.15	2	0.001
	SHS	9	18			
	Tertiary	31	62			
Monthly income	200-1000	7	14	10.10	4	0.018
	1001-2000	10	20			
	2001-3000	18	36			
	3001-4000	11	22			
	4001-5000	4	8			

4.2. Perception of the impact of COVID-19 on aquaculture production cost, products, and farm operations

Figure 2 shows that 64% of respondents confirmed that COVID-19 affected aquaculture production costs, while 36% disagreed. The study revealed that more than half of the respondents (66%) highlighted that COVID-19 affected the prices of aquaculture products, whereas 34% indicated that it did not (Figure 2). Regarding farm operations, 76% of respondents affirmed the impact of COVID-19, while 24% reported no effect (Figure 2).

Figure 2. Perception of respondents on COVID-19's impact on aquaculture activities

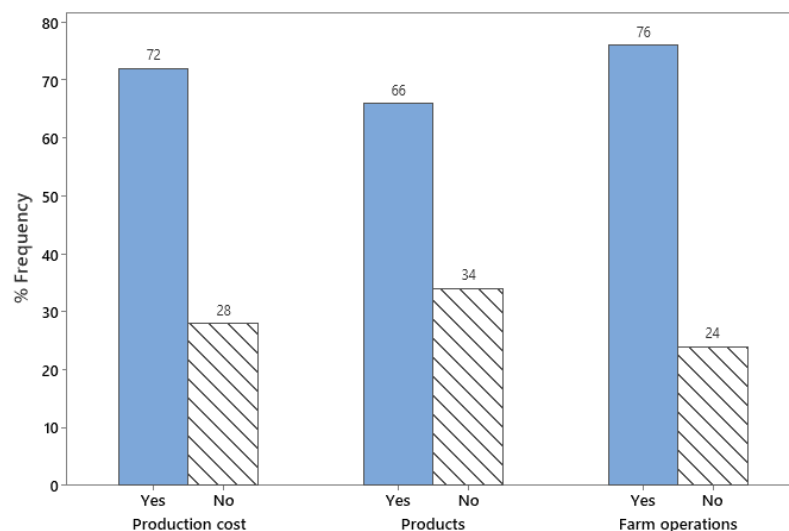

Figure 3. Reasons for the impact of COVID-19 on aquaculture production cost

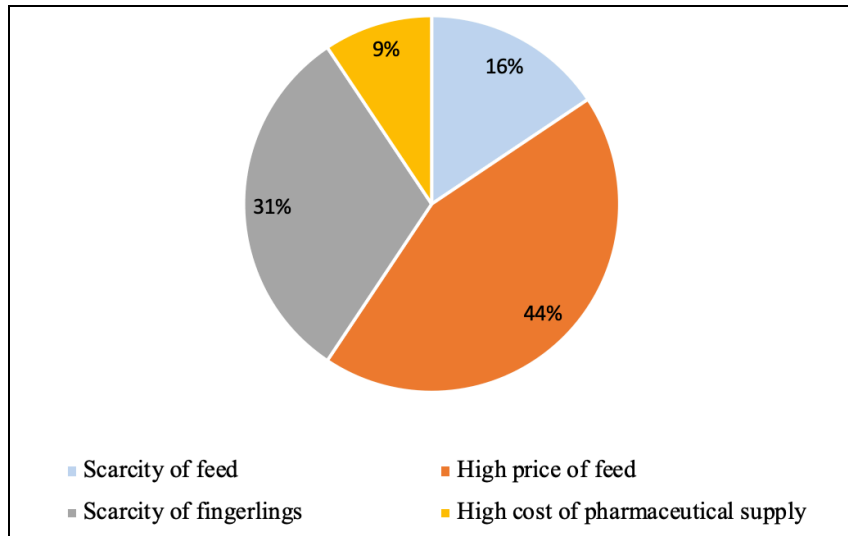

Figure 4. Reasons for the impact of COVID-19 on aquaculture products

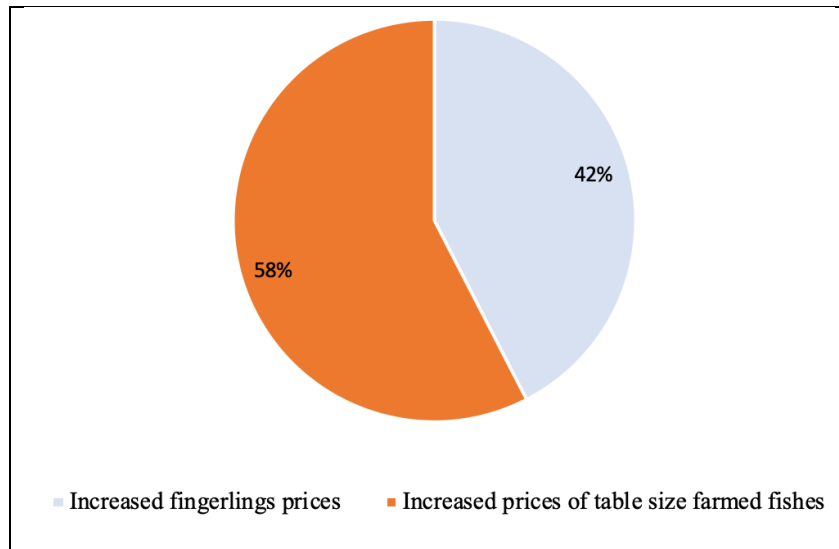
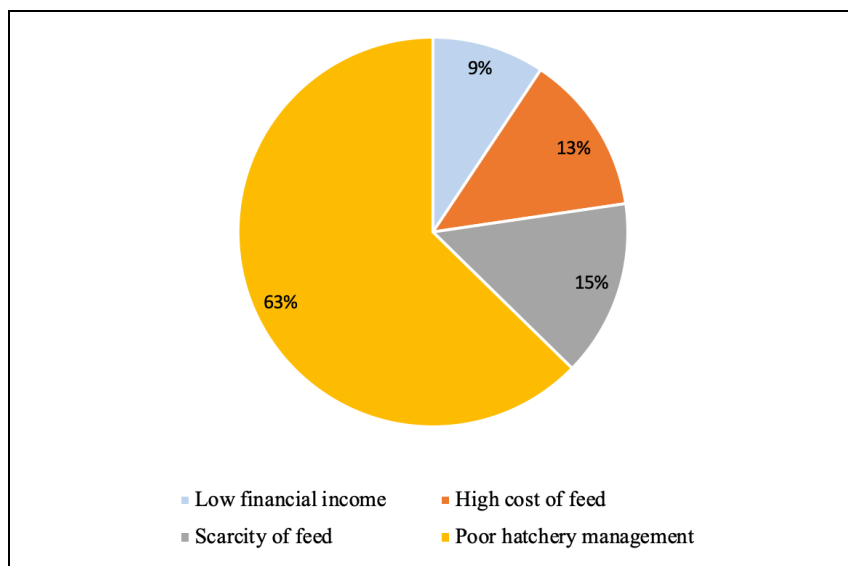

Figure 5. Reasons for the impact of COVID-19 on aquaculture farm operations

4.3. Factors influencing impacts of COVID-19 on aquaculture activities

From Figure 3, four main reasons were identified for the impact of COVID-19 on aquaculture production costs. These included high feed prices, feed scarcity, a shortage of fingerlings, and the increased cost of pharmaceuticals. According to Figure 3, high feed prices (44%) and the scarcity of fingerlings (31%) were the primary factors affecting aquaculture costs due to COVID-19. The impact of COVID-19 on aquaculture products resulted from two main reasons: rising prices of fingerlings and table-sized farmed fish (Figure 4), with the increase in prices of table-sized farmed fish being the main contributing factor (58% of respondents). Figure 5 identifies four main reasons for the impact of COVID-19 on farm operations: poor hatchery management, feed scarcity, low financial income, and high feed costs. The most significant reason identified by respondents was poor hatchery management (63%), followed by feed scarcity (15%), as shown in Figure 5.

5. Discussion

According to Alhassan et al. (2020), low aquaculture production is primarily due to the lack of readily available feed and feed ingredients. Reductions in feed and its ingredients can hinder the growth rate of farmed fish (Islam et al., 2021). A study by Manlosa et al. (2021) indicated that mobility restrictions prevent fish farmers from acquiring fingerlings. Many fish farmers are increasingly using pharmaceutical chemicals such as growth hormones and probiotics to boost fish productivity (Wang et al., 2019). However, transport restrictions and lockdowns have decreased the availability of these essential pharmaceutical materials for most fish farmers (Lambert et al., 2020). Most respondents confirmed the increased prices of farmed fish products during the COVID-19 pandemic. The rise in prices of table-sized farmed fish during this period can be attributed to various factors, including geographic location and demand during the pandemic. Additionally, the high cost of scarce feed ingredients and pharmaceutical materials during the pandemic, which impacted production, may have contributed to the increased prices of aquaculture products. In light of the mobility restrictions during the pandemic, the demand for aquaculture products exceeded supply, resulting in rising prices for these farmed goods (Love et al., 2023).

The study revealed a negative impact on the feeding regimes of aquaculture farms in the Sunyani Municipality. This finding aligns with the studies by Sutcliffe et al. (2023) and Shamsuddin et al. (2023), which reported that low farmer incomes, a shortage of raw materials for fish feed production, and limited availability of fish feed affected feeding regimes in fish farms during the pandemic. However, to address the feed scarcity, many fish farmers resorted to bulk feed purchases to ensure a steady supply, allowing them to maintain their fish production and avoid losses from feed shortages (Alam et al., 2023). According to FAO (2021), bulk purchasing enables fish farmers to reduce feed costs while achieving substantial profit margins.

Fortunately, many respondents indicated that the water quality of numerous fish farms was not negatively affected during the pandemic. This observation aligns well with the study by Yusoff et al. (2021), which stated that the water quality index in various aquaculture farms improved during the pandemic. This improvement could be attributed to the reduced anthropogenic activities caused by movement restrictions during the lockdown period (Praavena et al., 2021). However, Araujo et al. (2022) documented that the pandemic negatively impacted input supply for water quality management due to domestic and international disruptions. Most respondents in the study indicated that COVID-19 significantly impacted their hatchery operations. This finding aligns with the research by Ahmed et al. (2022), which reported that inadequate feed during the lockdown period compromised hatchery management operations, leading to a decrease in aquaculture output. Additionally, the shortage of antibiotics and lime in aquaculture production was a common issue, resulting in poor hatchery management (Shamsuddin et al., 2023).

6. Conclusion

The study aimed to assess the impact of the COVID-19 pandemic on aquaculture activities in Sunyani, Ghana. According to the survey, the COVID-19 pandemic significantly affected aquaculture production, products, and farm operations. The main factors contributing to these impacts during the pandemic included feed scarcity, poor hatchery management, and the high prices of table-sized farmed fish. To mitigate any future effects of the pandemic, it is recommended that farmers engage in bulk purchasing of aquaculture materials, including feed and pharmaceutical inputs such as lime. This approach will ensure smooth farm operations and improved profit margins during periods of uncertainty.

6.1. Theoretical implications

The findings are specific to Sunyani and may not apply to other regions with different socio-economic and environmental conditions. Establishing a direct causal relationship between the pandemic and the observed impacts is

challenging due to the presence of various confounding factors. The study may have concentrated on specific aspects of aquaculture, such as feed scarcity and hatchery management, potentially overlooking other impacts like shifts in market demand or labor availability. The study captures a short-term impact during the pandemic, and the long-term effects on aquaculture activities might vary as the situation evolves.

6.2. Practical implications

Due to financial and storage constraints, bulk purchasing may not be viable for small-scale farmers. Even with bulk purchasing, supply chain issues during a pandemic can affect essential inputs' availability and timely delivery. High farmed fish prices and other inputs during a pandemic can strain farmers' financial capacity, impacting operations and profitability. Poor infrastructure and logistical challenges in rural areas can hinder the effective implementation of bulk purchasing and storage practices. Farmers may lack the necessary information and training to manage hatcheries and implement recommended practices during a pandemic.

6.3. Limitations of study and future directions

The study did not address responses from large-scale aquaculture firms. In addition, geographical limitations may have affected the information as the survey did not cover a broader scope. Therefore, information from the study for academic purposes should be cautiously given. Future directions emanating from the study include:

- Enhance the capacity of relevant stakeholders in the aquaculture sector to integrate gender mainstreaming and acknowledge the significance of gender equity within the industry.
- The government needs to support the development of aquaculture research and infrastructure and subsidize feed and other input supplies.
- Government-supported research should be conducted to make catfish farming a more productive venture for fish farmers.
- Farmers should supplement commercial feeds with their feeds using less expensive and locally available inputs.

References

- Ahmed, N. & Azra, M. N. (2022). Aquaculture production and value chains in the COVID-19 pandemic. *Current Environmental Health Reports*, 9(3), 423–435. <https://doi.org/10.1007/s40572-022-00364-6>.
- Alam, G. M. M., Sarker, N. I., Gatto, M., Bhandari, H., & Naziri, D. (2019). Impacts of COVID-19 on the fisheries and aquaculture sector in developing countries and ways forward. *Sustainability*, 14(3), 1–11. <https://doi.org/10.3390/su14031071>
- Alam, G. M. M., Sarker, N. I., Kamal, A. S., Khatun, M. N., & Bhandari, H. (2023). Impact of COVID-19 on Smallholder Aquaculture Farmers and Their Response Strategies: Empirical Evidence from Bangladesh. *Sustainability*, 15(3), 1–8. <https://doi.org/10.3390/su15032638>
- Alhassan, E. H., & Akongyuure, D. N. (2020). Fisheries & Aquaculture in Northern Ghana: Challenges and Risks in the Era of COVID-19. Impact of COVID-19 on Food Production, Nutrition Security & Hospitality in Northern Ghana: Mitigation Actions against the Pandemic, 65.
- Amenyogbe, E., Gang, C., Wang, Z., De Lin, M., Lu, X., Atujona, D., & Abarike, E. D. (2018). A review of Ghana's aquaculture industry. *Journal of Aquaculture Research and Development*, 09(08), 1–11.
- Araujo, G. S., Silva, J. W. A. D., Cotas, J., & Pereira, L. (2022). Fish Farming Techniques: Current Situation and Trends. *Journal of Marine Science and Engineering*, 10(11), 1–8.
- Asiedu, B., Failler, P., & Beyens, Y. (2015). Enhancing aquaculture development: mapping the tilapia aquaculture value chain in Ghana. *Reviews in Aquaculture*, 8(4), 394–402. <https://doi.org/10.1111/raq.12103>
- Beveridge, M., Phillips, M., Dugan, P., Brummett, R. 2010. Barriers to aquaculture development as a pathway to poverty alleviation and food security: policy coherence and the roles and responsibilities of development agencies, in *Advancing the aquaculture agenda. Proceedings of a workshop*, Paris, 15–16 April 2010. Organization for Economic Co-operation and Development, Paris. pp. 199–209.
- Buchanan, J. G. (2016). *Aquaculture: management, challenges, and developments*. Nova Science Publishers.
- Dalgıç, A., Demir, M., & Ergen, F. D. (2021). The impacts of cognitive and affective risk perception of COVID-19 on life well-being: The mediating effect of understanding COVID-19. In *Handbook of Research on the Impacts and Implications of COVID-19 on the Tourism Industry* (pp. 664–682). IGI Global.

- Demir, M., Demir, Ş. Ş., Ergen, F. D., & Dalgıç, A. (2021). Covid-19 sürecinde tüketicilerin otel seçimini etkileyen faktörler. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 7(1), 82-94.
- Dorji, N., Yamazaki, S., & Thinley, P. (2023). How has the COVID-19 pandemic response impacted small-scale fish farmers in Bhutan? *Aquaculture*, 562, 1-11.
- FAO. (2021). The impact of COVID-19 on fisheries and aquaculture food systems, possible responses: Information paper, November 2020. Rome. <https://doi.org/10.4060/cb2537>
- Fiorella, K. J., Bageant, E., Mojica, L., Obuya, J. A., Ochieng, J., Olela, P., Otuo, P. W., Owiti, H., Aura, C. M., & Okronipa, H. (2021). Small-scale fishing households facing COVID-19: The case of Lake Victoria, Kenya. *Fisheries Research*, 237, 105856. <https://doi.org/10.1016/j.fishres.2020.105856>
- Ghana Statistical Service. (2013). *2010 population & housing census: National analytical report*. Ghana Statistics Service.
- Ghana Statistical Service. (2020). *2010 population & housing census: National analytical report*. Ghana Statistics Service.
- Giannakis, E., Hadjiannou, L., Jimenez, C., Papageorgiou, M., Karonias, A., & Petrou, A. (2020). Economic consequences of coronavirus disease (COVID-19) on fisheries in the eastern Mediterranean (Cyprus). *Sustainability*, 12(22), 1-16.
- Hoque, M. S., Bygvraa, D. A., Pike, K., Hasan, M. M., Rahman, M. A., Akter, S. & Holliday, E. (2021). Knowledge, practice, and economic impacts of COVID-19 on small-scale coastal fishing communities in Bangladesh: Policy recommendations for improved livelihoods. *Marine Policy*, 131, 1-17.
- Kassam, L. (2013). *Assessing the contribution of aquaculture to poverty reduction in Ghana* (Doctoral dissertation, SOAS, University of London).
- Khan, M. I., & Barman, A. (2021). Impact of novel coronavirus pandemic on aquaculture and fisheries in developing countries and sustainable recovery plans: Case of Bangladesh. *Marine Policy*, 131, 1-11.
- Kimani-Murage, E. W., Osogo, D., Nyamasege, C. K., Igonya, E. K., Ngira, D. O., & Harrington, J. (2022). COVID-19 and human right to food: lived experiences of the urban poor in Kenya with the impacts of government's response measures, a participatory qualitative study. *BMC Public Health*, 22(1), 1-15.
- Krosnick, J. A. (2018). *Questionnaire design The Palgrave handbook of survey research*, Springer, 439-455.
- Lambert H, Gupte J, Fletcher H, Hammond L, Lowe N, Pelling M, (2020). COVID-19 as a global challenge: towards an inclusive and sustainable future. *The Lancet Planetary Health* ;4: e312-4.
- Loison, S.A. & Shikuku, K.M. & Mohan, A.B.C. & Babu, R. & Belton, B., (2021). "Effects of COVID-19 on fish value chains: Descriptive Evidence from India," *Monographs, The WorldFish Center*, number 40953, April.
- Love, D. C., Weltzien, L. M., Nussbaumer, E. M., Lyman, A. L., Belton, B., Anthonysamy, S. M. & Yusoff, N. M. (2023). Lessons learned from global surveys conducted in fisheries and aquaculture during the COVID-19 pandemic. *FAO Fisheries and Aquaculture Circular*, (C1272), 1-86.
- Malhotra, N. K. (2006). Questionnaire design and scale development. *The handbook of marketing research: Uses, misuses, and future advances*, 83-94.
- Mandal, S. C., Boidya, P., Haque, M. I., Hossain, A., Shams, Z., & Mamun, A. A. (2021). The impact of the COVID-19 pandemic on fish consumption and household food security in Dhaka City, Bangladesh. *Global Food Security*, 29, 1-16. <https://doi.org/10.1016/j.gfs.2021.100526>
- Mangano, M. C., Berlino, M., Corbari, L., Milisenda, G., Lucchese, M., Terzo, S. & Sarà, G. (2022). The aquaculture supply chain in the time of COVID-19 pandemic: Vulnerability, resilience, solutions and priorities at the global scale. *Environmental science & policy*, 127, 98-110.
- Manlosa, A. O., Hornidge, A. K., & Schlüter, A. (2021). Aquaculture-capture fisheries nexus under COVID-19: impacts, diversity, and social-ecological resilience. *Maritime Studies*, 20, 75-85.
- MoFAD (2024) Ministry of fisheries and aquaculture development. Republic of Ghana. <https://www.mofad.gov.gh/> (1.5.2024)
- N'Souvi, K., Sun, C., Zhang, H., Broohm, D. A., & Okey, M. K. N. (2021). Fisheries and aquaculture in Togo: Overview, performance, fisheries policy, challenges and comparative study with Ghana, Mali, Niger, and Senegal fisheries and aquaculture. *Marine Policy*, 132, 1-11. <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2021.104681>
- Omona, J. (2013). Sampling in qualitative research: Improving the quality of research outcomes in higher education. *Makerere Journal of Higher Education*, 4(2), 169-185.
- Owusu, V., Boafo, Y. A., Adjei, M., & Boateng, R. (2022). The COVID-19 pandemic and coastal fishery livelihood systems: Socio-economic implications for small-scale fisherfolk in Winneba, Ghana. In *COVID-19 and a World of Ad Hoc Geographies* (pp. 1657-1678). Cham: Springer International Publishing.
- Ragasa, C., Agyakwah, S. K., Asmah, R., Mensah, E. T. D., Amewu, S., & Oyih, M. (2022). Accelerating pond aquaculture development and resilience beyond COVID: Ensuring food and jobs in Ghana. *Aquaculture*, 547, 1-16.
- Ragasa, C., Amewu, S., & Asante, S. (2021). Immediate impacts of COVID-19 on the aquaculture value chain in Ghana. *Intl Food Policy Res Inst*, 54-1-18.

- Rahman, M., Ahmed, R., Moitra, M., Damschroder, L., Brownson, R., Chorpita, B., ... & Kumar, M. (2021). Mental distress and human rights violations during COVID-19: a rapid review of the evidence informing rights, mental health needs, and public policy around vulnerable populations. *Frontiers in Psychiatry*, 11, 1-15.
- Rouille, M. L. M. (2022). 'Beyond the border is where food is' -COVID-19, cross-border fish traders and food security around the Ghana-Togo border (Master's thesis, The University of Bergen).
- Setufe, S. B., Amponsah, S. K. K., Henneh, S., & Acheampong, E. A. (2022). Pandemic risk, response, and resilience of fishermen in Ghana: a case study of fishing communities in Stratum VII, Volta Lake. In *Pandemic Risk, Response, and Resilience* (pp. 415-426). Elsevier.
- Shamsuddin, M., Hossain, M. B., Rahman, M., Tazim, M. F., Ali, M. R., Kawla, M. S., Begum, T., Albeshr, M. F., & Arai, T. (2023). Impact of COVID-19 Pandemic on Fisheries Sector and Actions Taken to Cope with the Situation: A Case Study from a Top Fish-Producing Country. *Sustainability*, 15(4), 1-14.
- Sivathanu, N. & Radhika, R. (2023). A conceptual study to identify the problems & challenges in current training systems in its industries. *International Journal of Professional Business Review*, 8(4), 1-12.
- Sutcliffe, S., Lau, J. D., Barnes, M., Mbaru, E., Wade, E., Hungito, W. & Cinner, J. (2023). COVID-19 impacts on food systems in fisheries-dependent island communities. *Ecology and Society*, 28, 1-10.
- Taherdoost, H (2022). Designing a Questionnaire for a Research Paper: A Comprehensive Guide to Design and Develop an Effective Questionnaire. *Asian Journal of Managerial Science*, 11, 8- 16.
- Ukasha, B., Iddrisu, F. T., Akongyuure, D. N., Alhassan, E. H., Abarike, E. D., Abobi, S. M., & Atindana, S. (2022). Impact of COVID-19 Pandemic on Fish Sales in Aboabo Market, Tamale Metropolis. *Journal of Food Technology*, 20(1), 1-14.
- World Health Organization (WHO). Coronavirus disease (COVID-19) situation reports. Geneva: World Health Organization; 2021.
- Yaşar, E., Demir, M., & Taşdemir, T. (2023). Embedded big data in packaged foods: examining consumer sentiment during the purchasing process post-COVID-19. *British Food Journal*, 125(10), 3623-3639.
- Yusoff, F. M., Abdullah, A. F., Aris, A. Z., & Umi, W. A. D. (2021). Impacts of COVID-19 on the aquatic environment and implications on aquatic food production. *Sustainability*, 13(20), 1-11.

Author contribution statements

Berchie Asiedu - reviewing,
 Andrews Apraku – writing and critical review
 Samuel Henneh – conceptualization and writing
 Samuel Kweku Konney Amponsah – data analysis, writing and data curation.

Disclosure statement

The author reported no potential competing interest.

Ethical committee approval

The Ethics Committee Approval was obtained from The Unisa Research Ethics Review Committee (URERC), Pretoria, South Africa, with the decision numbered 117-2 and dated 18.06.2024. All responsibility belongs to the researchers.

International Journal of Social Sciences
and Education Research
Volume:10 Issue:4, 2024

Research article/Araştırma makalesi

Düzelme: Öğretmen adaylarının etkili öğretmen özellikleri açısından kendilerine ve öğretim elemanlarına ilişkin algılarının belirlenmesi

Mehmet Arif Özerbaş, Zarifa Salmanova

Öğretmen adaylarının etkili öğretmen özellikleri açısından kendilerine ve öğretim elemanlarına ilişkin algılarının belirlenmesi

Determining teacher candidates' perceptions of themselves and instructors in terms of effective teacher characteristics

Mehmet Arif Özerbaş¹ ve Zarina Zhanbolotova²

¹Sorumlu yazar, Prof. Dr., Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Kırgızistan, e-mail: marif.ozerbash@manas.edu.kg
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1612-9349>

²Öğretmen, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Kırgızistan, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1612-9349>

Makale Bilgisi	Öz
Araştırma Makalesi Gönderilme: 21 Aralık 2022 Düzeltilme: 20 Şubat 2023 Kabul: 26 Şubat 2023 Anahtar kelimeler: Etkili öğretmen özellikleri, Öğretim elemanı, Algı, Öğretmen adayı	<p>Bu araştırmanın amacı, üniversitede eğitimine devam eden öğretmen adaylarının, etkili öğretmen özellikleri açısından kendilerine ve öğretim elemanlarına dair algıları incelemektir. Araştırma, tarama modelinde yürütülen nicel bir çalışma özelliği taşımaktadır. Araştırmanın evreni, 2021-2022 eğitim-öğretim yılı bahar dönemi itibarıyla Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi (KTMÜ), İşenali Arabayev Üniversitesi (İAÜ) ve Bişkek Devlet Üniversitesi (BGÜ)'nin Edebiyat Fakültesi öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğretmen adaylarının öğretim yeterlikleri açısından kendilerine ve öğretim elemanlarına ilişkin algılarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı fark göstermiştir. Sınıf değişkenine göre öz yeterliklerinin anlamlı farklılaşmadığı ortaya çıkmıştır. Üniversite değişkenine göre ise sırayla İAÜ, KTMÜ, BGÜ olarak kendilerini ve öğretim elemanlarını 'yeterli' ve 'kısmen yeterli' bulmuşlardır. Mesleği yapabilme öz yeterlikleri ile mesleğe olan ilgi düzeyleri arttıkça kendilerini öğretim yeterliliğini yapabilme açısından yeterli düzeyleri bulmuşlardır.</p>
Article Info	Abstract
Research Article Received: 21 October 2022 Revised: 20 February 2023 Accepted: 26 February 2023 Keywords: Effective teacher characteristics, Instructor, Perception, Teacher candidate	<p>The aim of this research is to examine the perceptions of teacher candidates who continue their education at university, about themselves and their instructors in terms of effective teacher characteristics. The research has the characteristics of a quantitative study carried out in the screening model. The universe of the research consists of the students of the Faculty of Letters of Kyrgyzstan-Turkey Manas University (KTMU), İşenali Arabayev University (IAU) and Bishkek State University (BGU) as of the spring semester of the 2021-2022 academic year. According to the findings obtained from the research, the perceptions of the teacher candidates about themselves and their instructors in terms of teaching competencies showed a significant difference according to the gender variable. It was found that self-efficacy did not differ significantly according to the class variable. According to the university variable, IAU, KTMU, BGU, respectively, found themselves and their instructors 'adequate' and 'partially sufficient'. As their self-efficacy and interest in the profession increased, they found themselves at sufficient levels in terms of being able to do the teaching proficiency.</p>

*Bu çalışmanın Etik Kurul Onayı, 28/03/2022 tarih ve K.30.2022/BAYEK-4888 sayılı karar ile Kırgızistan- Türkiye Manas Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etik Kurulu'ndan alınmıştır. Tüm sorumluluk yazarlara aittir.

**International Journal of Social Sciences and Education Research, 9 (1)'de yayınlanmış olan "Öğretmen adaylarının etkili öğretmen özellikleri açısından kendilerine ve öğretim elemanlarına ilişkin algılarının belirlenmesi" isimli bu makalenin Dergipark sistemindeki kayıtlarda, yazarları "Mehmet Arif Özerbaş ve Zarifa Salmanova" olmasına rağmen makale PDF dosyasında sehven "Mehmet Arif Özerbaş ve Zarina Zhanbolotova" yazılmıştır. Yazarların talebi üzerine makalenin yazarları "Mehmet Arif Özerbaş ve Zarifa Salmanova" olarak düzeltilmiştir.

Kaynak göster: Özerbaş, M.A. & Zhanbolotova, Z. (2024). Öğretmen adaylarının etkili öğretmen özellikleri açısından kendilerine ve öğretim elemanlarına ilişkin algılarının belirlenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 10 (4), 248-266. DOI: <https://doi.org/10.24289/ijsser.1192547>

1. Giriş

Günümüzde öğretmenlere araştıran, sorgulayan, analitik düşünebilen, öğrenmeyi öğrenen, problem çözebilen, bilgiyi öğretebilen, yaratıcı, esnek, teknolojiyi etkili kullanabilen, düşüncelerini ifade etmekte zorlanmayan, takım çalışması yapabilen bireyler yetiştirebilmeyi zorunlu kılmıştır. Öğretmenler bu özellikleri geliştirmede önemli yere sahiptir. Bu sebepten öğretmenlerin değişme ve gelişmeleri takip eden, yorumlayabilen, etkililik ve kalite gibi değer ve davranışları özümseyen bireylerden oluşması, eğitimde kalitenin sağlanması açısından önemli bir beklentidir (Şen ve Erişen, 2002). Öğretmenlerin kendilerini geliştirebilmeleri boyutunda dikkat etmeleri gereken birçok önemli husus vardır. Bunların en başında öğretmenlerin birey olarak kendilerini tanımaları esas alınmalıdır. Bununla birlikte öğretmenler sağlam bir alan bilgisinin yanında öğrencilerinin davranışlarında istenen ve beklenen değişimleri gerçekleştirecek kişiler olarak pedagojik bilgi ve becerilerle donatılmalı; alanına ilişkin ilke, kural, kuram, olgu ve kavramları etkili olarak öğretebilecek düzeye getirilmelidir. Bir alan uzmanı olmanın ötesinde, öğrenciler tarafından benimsenen, sevilen, örnek kişiler olmalıdırlar. Öğretmenin, öğrenme –öğretme süreci üzerindeki etkisi çok yönlüdür. Öğretim ortamını düzenleyen ya da öğretim sürecini planlayan ve gerçekleştiren, öğrencinin zihinsel, duygusal ve toplumsal gelişimini destekleyen bir birey olarak öğretmen, öğretim sürecinin etkililiğini sağlamakta önemli bir öğedir (Durmuşçelebi vd., 2016). Öğretmenliğin zor bir meslek olduğundan bahsedilir bu sebepten ötürü öğretmen adaylarının bu zorlukların neler olduğu ve gereklilikleri konusunda eğitimleri önemlidir. Hayatımızdaki birçok kişi öğretici konumundadır çünkü hayat boyunca öğrenmemiz gereken şeyler birileri tarafından bize öğretilir. Ancak etkili bir öğretmen her konuda donanımlı, sabırlı ve cana yakın olmalıdır. Dünyada, etkili öğretmen özellikleri ve bu özellikler açısından öğretmen adaylarının kendilerini değerlendirmelerini amaçlayan çalışmalar çok sayıda gerçekleştirilmiştir. Örneğin, Seferoğlu (2004) öğretmen adaylarının kendi yeterliliklerini ölçmeyi amaçlayan araştırmasında öğretmen yeterlilik düzeylerinin ulaşılan adayların yarısından fazlasının kendilerini iyi ve orta düzeyde yeterli, geri kalanı ise zayıf gördükleri bulgusuna ulaşılmıştır.

Öğretmen adaylarının var olan amaçlar doğrultusunda yetiştirilmesinde, etkili öğretmen özelliklerinin de göz önüne alınması gerekmektedir. Etkili öğretmen özelliklerine ilişkin araştırmalarda çok farklı sınıflamalarla karşılaşılabılır. Sınıflamaların bazıları etkili öğretmen özelliklerini, sınıf içi ve sınıf dışı öğretmen özellikleri olarak toplarken, bazı araştırmalarda sınıflamalar öğretmenin mesleki bilgi ve becerileri, sınıf düzenini sağlama, öğretim stili, sınıfta yarattığı duygusal ortam, öğrencilerle ilişkileri, öğretmenin kişilik özellikleri ve tutumuna göre sınıflandırılmıştır. (Açıkgöz, 2000). Birçok çalışmada, etkili öğretmenin sahip olduğu ve sergilediği karakteristik özellikler, nitelikler ve davranışlar üzerine araştırma yapılmıştır (Beisterhuizen vd., 2001; Murphy vd., 2004; Polk, 2006; Stronge vd., 2008). Etkili öğretmenin, öğrencilerin öğrenmesinde güçlü e pozitif bir etkisi olduğuna göre, bir öğretmeni etkili yapan özelliklerin neler olduğunu öğrenmek de önemlidir. Fakat bir öğretmenin etkililiğini fark etmek zordur; çünkü öğretmenler, öğrencilerin hayatını ve öğrenmesini etkileyen diğer değişkenlerden izole bir ortamda eğitim vermezler.

Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarını araştırmak ve bölüm, cinsiyet, sınıf düzeyi gibi çeşitli değişkenlerin tutum üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla birçok çalışma yapılmıştır (Akbulut ve Karakuş, 2011; Aksoy, 2010; Başbay vd., 2009; Bozdoğan vd., 2007; Çapa ve Çil, 2000; Eret-Orhan ve Ok, 2014; Fadlemula, 2013; Güneyl ve Aslan, 2009; Hacıömeroğlu ve Şahin-Taşkın, 2010; Kaplan ve İpek, 2002; Kesen ve Polat, 2014; Özder vd., 2010; Pektaş ve Kamer, 2011; Sağlam, 2008; Tanrıöğren, 1997; Taşdemir, 2014; Tezci ve Terzi, 2010; Tok, 2012; Uyanık, 2017; Üstüner vd., 2009). Öğretmen etkililiği, eğitim araştırmacılarının uzun bir zamandan beri üzerinde kafa yordukları bir problemdir. Konuyla ilgili yapılan çalışmaların yüz yıldan fazla bir zamandır devam ediyor oluşu problemin önemini ve ne denli köklü bir geçmişe sahip olduğunu göstermektedir. Etkili öğretmen kimdir? Ne tür özelliklere sahiptir? Bu özellikleri tespit etmek mümkün müdür? Etkililik doğuştan getirilen bir özellik midir yoksa sonradan kazanılabilir mi? gibi sorular eğitimcileri meşgul etmektedir. Ayrıca bu gibi soruların Kırgız toplumu açısından da önem arz ettiği görülmektedir. Bu çalışmanın yapılmasındaki en önemli sebeplerden biri, Kırgız alanyazınına incelediğimizde etkili öğretmen özellikleri açısından yapılan nicel ya da nitel yöntemlerinin kullanıldığı çalışmaların az olmasıdır. Çalışmaların azlığı bu araştırmanın temelini oluşturmasıyla birlikte buna göre Kırgız toplumunun ihtiyacı olan etkili öğretmen özelliklerinin belirlenmesinde, mevcut öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının ne düzeyde yeterliliklere sahip olduklarına ilişkin tespitlerin yapılmasının alana faydalı olacağı söylenebilir.

1.1. Araştırmanın amacı

Bu araştırmanın amacı, henüz hizmet öncesi eğitime devam eden öğretmen adaylarının etkili öğretmen özellikleri açısından kendilerine ve öğretim elemanlarına ilişkin algılarını incelemektir.

Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Etkili öğretmen özellikleri açısından öğretmen adayı öğrenciler kendilerini ne düzeyde yeterli olarak değerlendirmektedirler?
2. Öğretmen adayı öğrencilerin kendilerine ilişkin değerlendirmeleri;
 - 2.1. Cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?
 - 2.2. Üniversitelerine göre farklılaşmakta mıdır?
 - 2.3. Sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
 - 2.4. Öğretmenlik mesleğine ilişkin ilgi düzeyleri hakkındaki düşüncelerine göre farklılaşmakta mıdır?
 - 2.4.1. Öğretmenlik mesleğine ilişkin ilgi düzeylerine ilişkin düşünceleri ile etkili öğretmen özelliklerine sahiplik konusundaki öz yeterlik düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?
 - 2.5. Öğretmenlik mesleğini yapabilme öz yeterlilikleri düşüncelerine göre farklılaşmakta mıdır?
 - 2.5.1. Öğretmenlik mesleğini yapabilme öz yeterliliklerine ilişkin düşünceleri ile etkili öğretmen özellikleri hakkındaki öz yeterlik düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?
3. Etkili öğretmen özellikleri açısından öğretmen adayları öğretim elemanlarını ne düzeyde yeterli olarak değerlendirmektedirler?
4. Öğretmen adaylarının öğretim elemanlarına ilişkin değerlendirmeleri;
 - 4.1. Cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?
 - 4.2. Sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
 - 4.3. Üniversitelerine göre farklılaşmakta mıdır?
5. Öğrencilerin etkili öğretmen özelliklerine sahiplik düzeyleri hakkındaki öğretim elemanları ve kendilerine ilişkin değerlendirmeleri arasında bir farklılaşma var mıdır?
6. Öğrencilerin etkili öğretmen özelliklerine sahiplik düzeyleri hakkındaki öğretim elemanları ve kendilerine ilişkin değerlendirmeleri arasında bir ilişki var mıdır?

2. Yöntem

Bu çalışmanın Etik Kurul Onayı, 28/03/2022 tarih ve K.30.2022/BAYEK-4888 sayılı karar ile Kırgızistan- Türkiye Manas Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etik Kurulu'ndan alınmıştır.

2.1. Araştırma modeli

Bu araştırma ilişkisel tarama modeline göre tasarlanarak yürütülmüştür. Nicel verilerle betimleme üzerinden yapıldığından dolayı betimsel ve nicel bir çalışma özelliği taşımaktadır (Balcı, 2015, Karasar, 2012). Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi (KTMÜ), İşenali Arabayev Üniversitesi (İAU) ve Bişkek Devlet Üniversitesinin (BGU)'nin 2021-2022 eğitim-öğretim yılı bahar dönemi içinde öğrenim gören öğretmen adaylarının etkili öğretmen özellikleri açısından kendilerine ve öğretim elemanlarına ilişkin algılarını betimsel tarama yoluyla ortaya koymuştur.

2.2. Çalışma evreni

Araştırmanın çalışma evrenini 2021-2022 bahar döneminde Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi (KTMÜ), İşenali Arabayev Üniversitesi (İAU) ve Bişkek Devlet Üniversitelerinde (BGU) öğrenim gören öğrencilerden yani aldıkları pedagojik formasyon dersleri nedeniyle öğretmen adayı pozisyonunda olan öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırma örnekleminin belirlenmesinde kolay ve tesadüfi örnekleme teknikleri birlikte kullanılmıştır. Kolay örnekleme, araştırmanın verilerin toplanması sürecinde zaman ve emek olarak araştırmacıyı zorlamayacak bir grup üzerinde çalışma yapabilmeye ifade etmektedir (Ural ve Kılıç 2011). Bu çerçevede araştırmacının öğrencisi olduğu üniversite (KTMÜ) ile bu üniversitenin eğitim bilimleri bölümü ile ilişkileri bulunan öğretim elemanlarının görev yaptıkları BGU ve İAU örnekleme dahil edilmiştir. Diğer taraftan KTMÜ'nin uluslararası, BGU ve İAU'nin ise ulusal nitelikte birer devlet üniversitesi olması da örneklem grubuna dahil edilmelerinde etkili olmuştur. Araştırmanın örneklem grubunda olan öğrenciler, bu üniversitelerin 3. Ve 4. Sınıflarında öğrenim gören ve aldıkları pedagojik formasyon dersleri nedeniyle mezun olduklarında Kırgız devlet standartlarına göre (<http://cbd.minjust.gov.kg>) öğretmen olabilecekleri için aday öğretmen statüsünde olan öğrencilerden oluşmaktadır. Özellikle 3. ve 4. Sınıf öğrencilerinin seçilmesinin ardında, pedagojik formasyon derslerinin en azından önemli kısmını almış olmaları düşüncesi yatmaktadır. Böylelikle sınıf düzeyi olarak öğretim yeterlikleri açısından kendilerini ve öğretim elemanlarını değerlendirmelerinin daha sağlıklı olacağı düşünülmüştür. Diğer taraftan bu üniversitelerde bulunan öğrencilerden anket uygulandığı gün dersi bulunan ve anketler yoluyla görüş bildirmeye gönüllü öğrencileri

içermesi nedeniyle de tesadüfi örnekleme tekniğinin kullanıldığı söylenebilir. Bilindiği üzere tesadüfi örnekleme- nin kesin sınırları olur ve belli bir evreni oluşturan her bir birime numara verilerek liste yapılır, tesadüfi sayılar tablosu oluşturularak belirlenir (Ural ve Kılıç, 2011). Bu çerçevede anket formları ders saatleri içerisinde ilgili öğretim elemanından izin alınarak KTMÜ, BGÜ ve İAÜ için 175'er öğrenci olmak üzere toplam 525 öğrenciye dağıtılmış; doldurulmayan, birçok sorunun eksik doldurulduğu ya da hep aynı seçeneğin işaretlendiği anket formları rastgele doldurulduğu düşünülerek analiz dışı bırakılmıştır. Böylelikle toplam 465 öğrenci araştırmanın örnekleme grubunu oluşturmaktadır. Araştırmaya konu edilen ve bağımsız değişkenler olarak ele alınan özelliklere göre araştırmanın örneklem grubunun dağılımı Tablo 1 de özetlenmiştir:

Tablo 1. Örneklem grubunun demografik değişkenlere göre dağılımı

Değişkenler	Alt gruplar	f	%	Toplam	
				f	%
Cinsiyet	Kız	352	75,7	465	100
	Erkek	113	24,3		
Sınıf Düzeyi	3. Sınıf	236	50,8	465	100
	4. Sınıf	229	249,2		
Üniversite	KTMÜ	155	33,3	465	100
	BGÜ	157	33,8		
	İAÜ	153	32,9		

2.3. Veri toplama aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak Yeşil (2019) tarafından geliştirilen “Öğretim Yeterliği Özdeğerlendirme ve Öğretim Elemanı Değerlendirme ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 2 faktör altında toplanan 39 maddeyi ve karşılında “(1) Çok Yetersiz, (2) Yetersiz, (3) Kısmen Yeterli, (4) Yeterli, (5) Çok Yeterli” seçeneklerini içeren 5’li likert tipi bir ölçek özelliği taşımaktadır. Soru maddelerinin iki tarafına 5’li seçenekler yerleştirilmiştir. Sol taraftaki seçeneklerle öğrenciler kendilerini, sağ taraftaki seçeneklerle ise öğretim elemanlarını değerlendirmelerine imkan verecek şekilde tasarlanmıştır. Rusça ve Türkiye Türkçesi dillerinde hazırlanmış olan ölçek bu şekilde uygulanmıştır. Öğretim Yeterlikleri Özdeğerlendirme (ÖYÖ) Ölçeğinin geçerlik analizleri çerçevesinde yapı geçerliği ve ayırt edicilik özellikleri incelenmiştir. Yapı geçerliği açımlayıcı faktör analiziyle ayırt edicilik özelliği ise madde-toplam korelasyonlarının incelenmesi yoluyla test edilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliğini test etme üzere veriler üzerinde yapılan KMO ve Bartlett testi analizleri sonunda KMO= 0,982; Bartlett testi değeri ise $\chi^2=11934,498$; $sd=990$ ($p=0,000$) olarak belirlenmiştir. Faktörleştirme tekniği olarak temel bileşenler analizi ve Varimax dik döndürme tekniği uygulanmıştır. Bu çerçevede faktör yükleri 0,30’un altında olan ya da farklı faktörlerdeki yükleri arasında 0,100’den az fark olan 6 madde ölçekten atılarak analizler yinelenmiştir (Büyükoztürk, 2012: 124; Eroğlu, 2008: 322-323).

Ölçekte kalan toplam 39 maddenin, özdeğeri 1,00’in üzerinde olan 2 faktör altında toplandığı gözlenmiştir. 39 maddelik ölçeğin KMO değerinin 0,981; Bartlett Testi değerlerinin $\chi^2=10125,641$; $sd=741$; $p<0,000$ olduğu belirlenmiştir. Ölçekte kalan maddelerin faktör yükleri ise 0,609 ile 0,737 arasında değişmektedir. Ölçek kapsamına alınan maddeler, toplam varyansın %62,536’sını açıklamaktadır. Daha sonra, faktörlere dağılan maddelerin içeriği ile alanyazındaki öğretim yeterliklerine ilişkin kavramsallaştırmalar ve ölçek çalışmaları incelenerek faktör adları verilmiştir. Bu çerçevede faktörler; “Öğretim İlke-Yöntemleri ve Alan Yeterliği (ÖİY-AY)” ve “Öğrenci İle Etkileşim ve Ölçme-Değerlendirme (ÖE-ÖD)” olarak adlandırılmıştır. Maddelerin yükleri; ÖE-ÖD Faktörünün 0,609 ile 0,737 arasında olan 20 maddeyi içerdiği gözlenmiştir. Bu faktörün öz değeri 23,235; genel varyansa katkısı ise %59,578’dir. ÖE-ÖD Faktörü ise faktör yükleri 0,621 ile 0,708 arasında olan 19 maddeyi içermektedir. Bu faktörün öz değeri 1,154; genel varyansa katkısı ise %2,958 olarak bulunmuştur. Ölçeğin güvenilirliğini hesaplamak üzere veriler üzerinde iç tutarlılık ve kararlılık analizleri yapılmıştır. Toplam 39 madde ve 2 faktörden oluşan ölçeğin güvenilirlik analizi Cronbach alpha katsayısı formülü kullanılarak yapılmıştır. Özdeğerlendirme ve Öğretim Elemanı Değerlendirme Formlarının güvenilirlik düzeylerini belirlemek üzere faktörlere ve ölçeğin geneli ile ilgili olarak her biri için hesaplanan Cronbach alpha katsayıları 0,60’in üzerinde olduğu saptanmıştır. Ayrıca ölçeğin 39 maddelik formu, 154 öğrenciye altı hafta sonra tekrar uygulanmıştır. İki uygulamadan elde edilen puanların hem her bir madde hem de faktörler ve ölçeğin geneli açısından ilişkisi incelenmiştir. Ölçekteki maddelerin test-tekrar test korelasyon katsayılarının ÖİY-AY Faktörü için (1-20. Maddeler) 0,300 ile 0,501; ÖE-ÖD Faktörü için (21-39. Maddeler) 0,337 ile 0,482 arasında değerler aldığı ve her bir ilişkinin $p<0,001$ düzeyinde anlamlı olduğu gözlenmiştir.

2.4. Verilerin analizi

Veriler üzerinde araştırmanın amaçları doğrultusunda yapılacak analizlerin türüne ve testlere karar verebilmek için ilk olarak bağımsız değişkenler çerçevesinde oluşan alt gruplara göre veriler üzerinde normallik testleri yapılmıştır. Normallik testleri bağlamında Kolmogorov Simirnov testi tercih edilmiştir. Kolmogorov Simirnov değeri $p > ,05$ olması durumunda dağılımın normal dağılımı göstermesi nedeniyle parametrik testler; $p < ,05$ olması durumunda ise dağılımın normal dağılmaması nedeniyle nonparametrik testler kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2012; Balcı, 2015). Dağılımın normallik şartını sağladığı durumlarda aritmetik ortalama, standart sapma, bağımsız ve bağımlı örneklem t testleri uygulanmıştır. Dağılımın normallik şartını sağlamadığı durumlarda ise bu testlerin nonparametrik karşılıkları olan sıra ortalaması, sıra toplamı, Mann Whitney U ve Kruskal Wallis ile korelasyon için Sperman's Rho testleri uygulanmıştır. Fark ve ilişki testlerinde $p < ,05$ düzeyi anlamlılık için yeterli kabul edilmiştir. Tablolarda bulgular sunulurken uygulanan testler ve gerekçeleri ile ilgili açıklamalara ayrıca yer verilmiştir. Diğer taraftan aritmetik ortalama değerleri yorumlanırken aritmetik ortalama değer aralıklarının anlamı şu şekilde özetlenebilir:

Tablo 2. Verilerin çözüm ve yorumuna esas olan aritmetik ortalama aralıkları ve anlamları

Aritmetik ortalama aralığı	Anlamı	Yorumu
1,00 – 1,80	Çok Yetersiz	Çok önemli sorunlar var
1,81 – 2,60	Yetersiz	Önemli sorunlar var
2,61 – 3,40	Kısmen Yeterli	Kısmen önemli sorunlar var
3,41 – 4,20	Yeterli	Çok az sorun var
4,21 – 5,00	Çok Yeterli	Önemli bir sorun yok

3. Bulgular

Araştırma sonunda elde edilen bulgular, çalışmanın alt amaçlarına uygun olarak düzenlenmiş ve aşağıda tablolar yardımıyla özetlenerek açıklanmıştır. Çalışmanın alt amaçlarından olan 'Etkili öğretmen özellikleri açısından öğretmen adayı öğrenciler kendilerini ne düzeyde yeterli olarak değerlendirmektedir?' sorusuna ilişkin bulgular sınıflandırılan faktörlere göre tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 3. Öğretim yeterlikleri ile ilgili öğrencilerin öz değerlendirme düzeyleri

Öğretim İlke ve Yöntemleri-Alan Yeterliği (ÖİY-AY) Faktöründeki Maddeler	\bar{X}	Ss
1. Derse dikkat çekici ve etkili bir giriş yapabilme	3,62	1,08
2. Dersi ve konuyu ilgi çekici hale getirebilme	3,68	,98
3. Dersin başında öğrencileri zihinsel ve duygusal olarak derse hazırlayabilme	3,54	1,11
4. Öğrencilerin derse katılımını sağlayabilme	3,51	1,11
5. Yeni anlatılacak konu için bilinmesi gereken ön bilgileri öğrencilerin bilme düzeylerini ders başında belirleyebilme	3,56	1,15
6. Ders sürecinde sorulardan etkin yararlanabilme	3,55	1,12
7. Ders esnasında başarılı öğrencileri teşvik etmek için ödül ve takdir içeren sözlerden yararlanabilme	3,47	1,20
8. Derslerde teknolojik araç ve materyallerden yararlanabilme	3,57	1,13
9. Farklı öğretim yöntemlerini bir arada kullanabilme	3,55	1,12
10. Ders boyunca öğrencilerin dikkatlerini konu üzerinde tutabilme	3,57	1,11
11. Ders süresini etkili ve dengeli kullanabilme	3,51	1,18
12. Öğrencilerin kişiliklerine gerekli saygıyı gösterebilme	3,72	1,15
13. Yeni anlattığı konuyu farklı derslerle ya da daha önce anlatılan konularla ilişkilendirebilme	3,58	1,12
14. Alanı ile ilgili yeterli bilgi birikimine sahip olabilme	3,55	1,12
15. Öğrencilerin ders ve konu ile ilgili sorularına yeterli cevaplar verebilme	3,56	1,12
16. Alanıyla ilgili gelişmeleri takip edebilme	3,51	1,13
17. Ders konusu ile günlük yaşam arasında bağlantı kurabilme	3,71	1,00
18. Ders dışında da öğrencileri öğrenmeye teşvik edebilme	3,59	1,15
19. Öğrenmeyi kolaylaştıran araştırma ve ödevlerden yararlanabilme	3,55	1,14
20. Öğrencilerini yetenek ve özellikleri açısından yeterince tanıyabilme	3,59	1,15
Öğretim İlke ve Yöntemleri-Alan Yeterliği (ÖİY-AY)	3,57	,83

N: 465

Tablo 3’de öğrencilerin ÖY-AY faktöründe yer alan özellikler açısından kendilerine ilişkin yaptıkları değerlendirmelerin $\bar{X}=3,47$ ile 3,72 arasında değerler aldığı; her bir özellik açısından kendilerini “yeterli” düzeyde algıladıkları görülmektedir. Diğer taraftan öğrencilerin bu faktördeki yeterliklerin geneli açısından da kendilerini $\bar{X}=3,57$ düzeyinde yeterli olarak değerlendirdikleri anlaşılmaktadır. Bununla birlikte öğrenciler özellikle “Öğrencilerin kişiliklerine gerekli saygıyı gösterebilme” ve “Ders konusu ile günlük yaşam arasında bağlantı kurabilme” özellikleri açısından diğer maddelere göre kendilerini daha yeterli değerlendirirken “Ders esnasında başarılı öğrencileri teşvik etmek için ödül ve takdir içeren sözlerden yararlanabilme”, “Ders süresini etkili ve dengeli kullanabilme”, “Alanıyla ilgili gelişmeleri takip edebilme” ve “Öğrencilerin derse katılımını sağlayabilme” özellikleri açısından diğer maddelere göre kendilerini daha az yeterli olarak değerlendirmişlerdir. Buna göre öğrencilerin öğretim ilke ve yöntemleri ile alan yeterlikleri açısından kendilerini oldukça yeterli algıladıkları; bununla birlikte bazı eksiklerinin bulunduğu da farkında oldukları söylenebilir.

Tablo 4. (ÖE-ÖD) Faktöründeki öğretim yeterlikleri ile ilgili öğrencilerin öz değerlendirme düzeyleri

Öğrenci ile etkileşim-ölçme ve değerlendirme (ÖE-ÖD) faktöründeki maddeler	\bar{X}	Ss
21. Ders esnasında basit ve anlaşılır bir dil kullanabilme	3,60	1,13
22. Öğrencilerle ilişkilerinde adil ve objektif olduğunu gösterebilme	3,57	1,16
23. Öğrencilerine sınıf içinde ve dışında psikolojik destek sağlayabilme	3,51	1,18
24. Öğrencilere karşı samimi ve içten davranabilme	3,73	1,12
25. Öğrencilere değer ve önem verdiğini söz ve davranışları ile gösterebilme	3,60	1,13
26. Ders esnasında beden dilinden (jest, mimik) etkin yararlanabilme	3,54	1,14
27. Öğretmenlik mesleğini sevdiğini ve önemseydiğini hissettirebilme	3,56	1,11
28. Zor öğrenen öğrencilerle özel ilgilenip onlara öğrenmeleri konusunda yardımcı olabilme	3,52	1,19
29. Sınıf içi kurallara uymayan öğrencilere uygun cezalar verebilme	3,56	1,10
30. Ders esnasında öğrenciler üzerindeki otoritesini sağlayabilme	3,56	1,16
31. Sınav sorularını basit ve anlaşılır bir dil ile ifade edebilme	3,57	1,05
32. Sınav sorularını dönem boyunca işlenen konuları kapsayacak şekilde hazırlayabilme	3,60	1,15
33. Sınavlarda çoktan seçmeli, açık uçlu, doğru-yanlış gibi farklı türlerde sorulardan yararlanabilme	3,54	1,13
34. Sınıf içi durumlarını, ödev ve projelerdeki başarılarını da dikkate alarak öğrencilerin ders geçme notunu belirleyebilme	3,61	1,15
35. Sınavları puanlamada objektif ve adil davranabilme	3,64	1,18
36. Öğrencilere okumaları ve araştırmaları için farkı kaynak kitaplar önerebilme	3,61	1,10
37. Öğrenciler arasında işbirliği ve yardımlaşmaya dayalı bir çalışma ve öğrenme ortamı oluşturabilme	3,49	1,12
38. Ders ve alanınızla ilgili orijinal ve faydalı ödevlendirmeler yapabilme	3,56	1,20
39. Derslerde öğrenilen bilgi ve becerilerden yararlanma konusunda yönlendirme yapabilme	3,54	1,15
Öğrencilerle Etkileşim-Ölçme ve Değerlendirme (ÖE-ÖD)	3,58	,85

N: 465

Tablo 4’de öğrencilerin ÖE-ÖD faktöründe yer alan özellikler açısından kendilerine ilişkin yaptıkları değerlendirmelerin $\bar{X}=3,49$ ile 3,73 arasında değerler aldığı; her bir özellik açısından kendilerini “yeterli” düzeyde algıladıkları görülmektedir. Diğer taraftan öğrencilerin bu faktördeki yeterliklerin geneli açısından da kendilerini $\bar{X}=3,58$ düzeyinde yeterli olarak değerlendirdikleri anlaşılmaktadır. Bununla birlikte öğrenciler özellikle “Öğrencilere karşı samimi ve içten davranabilme”, “Sınavları puanlamada objektif ve adil davranabilme” özellikleri açısından kendilerini daha yeterli değerlendirirken “Öğrenciler arasında işbirliği ve yardımlaşmaya dayalı bir çalışma ve öğrenme ortamı oluşturabilme”, “Öğrencilerine sınıf içinde ve dışında psikolojik destek sağlayabilme” özellikleri açısından daha az yeterli olarak değerlendirmişlerdir. Buna göre öğrencilerle etkileşim, ölçme ve değerlendirme yeterliliği açısından yeterli oldukları ancak eksiklerinin de farkında oldukları söylenilebilir.

Tablo 5. Öğrencilerin öz değerlendirme düzeylerinin faktörlere göre t testi

Faktörler	\bar{X}	N	Ss	t	sd	p
ÖY-AY	3,57	461	,83	,114	460	,909
ÖE-ÖD	3,58	461	,85			

Tablo 5’de öğrencilerin ÖY-AY ve ÖE-ÖD faktörlerindeki yeterlikler açısından kendilerini yeterli olarak değerlendirdikleri ve yeterlik düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir ($t=,114$; $p>,05$). Buna göre öğrencilerin her iki faktördeki özellikler açısından da birbirlerine yakın düzeyde kendilerini yeterli değerlendirdikleri söylenebilir. Çalışmanın diğer alt amaçlarından olan ‘Öğretmen aday öğrencilerin kendilerine ilişkin değerlendirmeleri’ amacının cinsiyete göre farklılaşma durumuna ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir. Öğrencilerin

cinsiyetine göre öğretim yeterlikleri konusundaki özdeğerlendirme düzeylerinin farklılaşma durumunu belirlemek üzere bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Ancak Levene F Testi sonuçlarına ($p < ,05$) göre varyansların homojen bir dağılım göstermediği anlaşılmış ve bu testin nonparametrik karşılığı olan Mann Whitney U-Testi yapılmıştır. Bulgular Tablo 6’da özetlenmiştir.

Tablo 6. Cinsiyetine göre öğretim yeterlikleri durumuna ilişkin U-testi analizi

Faktörler	Cins.	n	x	Ss	Levene Testi		Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
					F	p				
ÖİY-AY	Kız	350	3,67	,79	4,214	,041	248,05	86817,50	14157,500	,000
	Erkek	113	3,28	,88			182,29	20598,50		
ÖE-ÖD	Kız	351	3,66	,81	5,857	,016	245,39	86133,50	14954,500	,000
	Erkek	112	3,31	,90			190,02	21282,50		
ÖYÖGenel	Kız	349	3,66	,78	5,888	,016	246,12	85896,00	14267,000	,000
	Erkek	112	3,30	,86			183,88	20595,00		

Tablo 6’da görüldüğü üzere öğrencilerin öğretim yeterlikleri konusundaki öz değerlendirmeleri ÖİY-AY ($U=14157,500$; $p < ,05$) ve ÖE-ÖD ($U=14954,500$; $p < ,05$) faktörleri ve ÖYÖ’nin geneli ($U=14267,000$; $p < ,05$) açısından cinsiyetlerine göre anlamlı düzeye farklılaşmaktadır. Cinsiyete göre sıra ortalamaları incelendiğinde faktörler ve ölçeğin geneli açısından kız öğrencilerin erkeklere göre öğretim yeterlikleri konusunda kendilerini daha iyi düzeyde değerlendirdikleri gözlenmiştir. Aritmetik ortalamalar açısından da kız öğrenciler kendilerini “yeterli” olarak değerlendirirken erkek öğrencilerin “kısmen yeterli” şeklinde değerlendirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre kız öğrencilerin erkek öğrencilerine göre öğretim yeterlikleri açısından kendilerini daha iyi durumda olarak değerlendirdikleri söylenebilir. Öğretmen adayı öğrencilerin kendilerine ilişkin değerlendirmeleri’ amacının üniversiteye göre farklılaşma durumuna ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri üniversitelere göre normal dağılım gösterme durumları incelenmiş ve yapılan Kolmogorov Simirnov testi sonunda dağılımın normallik şartını sağlamadığı belirlenmiştir ($p < ,05$). Bu nedenle öğrencilerin öz değerlendirmelerinin öğrenim gördükleri üniversitelere göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere nonparametrik bir test olan Kruskal Wallis H testinden yararlanılmış ve bulgular Tablo 7’ de özetlenerek açıklanmıştır.

Tablo 7. Öğrenim gördükleri üniversiteye göre öz değerlendirme düzeylerinin farklılaşma durumuna ilişkin U-testi

	Üniv.	n	x	Ss	Kolm.Smim		Sıra Ort.	Kruskal Wallis H	p	MW-U
					İstat.	p				
ÖİY-AY	1. KTMÜ	155	3,61	,65	,223	,000	223,36	47,331	,000	1>2
	2. BGU	156	3,26	,96			185,13			1<3
	3. IAÜ	152	3,86	,73			288,91			2<3
ÖE-ÖD	1. KTMÜ	155	3,60	,69	,223	,000	221,15	50,010	,000	1>2
	2. BGU	156	3,26	,94			185,42			1<3
	3. IAÜ	152	3,88	,77			291,56			2<3
ÖYÖ	1. KTMÜ	155	3,60	,64	,223	,000	219,36	55,951	,000	1>2
	2. BGU	156	3,26	,93			181,93			1<3
	3. IAÜ	152	3,88	,73			294,06			2<3

Tablo 7’de öğrencilerin öğrenim gördükleri üniversitelere göre öğretim yeterliklerine ilişkin özdeğerlendirmelerinin ÖİY-AY ($x^2=47,331$; $p < ,05$) ve ÖE-ÖD ($x^2=50,010$; $p < ,05$) faktörleri ile ÖYÖ geneli ($x^2=55,951$; $p < ,05$) açısından anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Başka bir ifade ile öğrencilerin öğrenim gördükleri üniversitelere göre öğretim yeterliklerine ilişkin öz değerlendirmeleri anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($p < ,05$). Aritmetik ortalama ve soru ortalamaları incelendiğinde üniversitelere göre öğrencilerin öz değerlendirmelerinin IAÜ>KTMÜ>BIGU olarak sıralandığı; kendini diğerlerine göre daha yeterli gören öğrencilerin IAÜ, diğerlerine göre daha az yeterli gören öğrencilerin ise BGU’de öğrenim gören öğrenciler olduğu belirlenmiştir. IAÜ ve KTMÜ öğrencileri kendilerini “yeterli”, IAÜ öğrencileri ise kendilerini “kısmen yeterli” olarak değerlendirmişlerdir. Öğrenim gördükleri üniversitelere göre öğrencilerin öz değerlendirmelerindeki farklılaşmaların kaynağını belirlemek üzere ikili karşılaştırmalar yapmak için veriler üzerinde Mann Whitney U testi yapılmış. ÖİY-AY ve ÖE-ÖD faktörleri ile ÖYÖ’nin geneli açısından farklılaşmaların IAÜ ile KTMÜ ve BGU arasında IAÜ lehine, KTMÜ ve BGU arasında ise KTMÜ lehine anlamlı farklılaşmaların ($p < ,05$) olduğu anlaşılmıştır. Buna göre IAÜ öğrencile-

rinin anlamlı bir farkla KTMÜ ve IGU öğrencilerinden, KTMÜ öğrencilerinin ise anlamlı bir farkla BGU öğrencilerinden öğretim yeterlikleri konusunda kendilerini daha yeterli olarak değerlendirdikleri söylenebilir. Öğretmen adayı öğrencilerin kendilerine ilişkin değerlendirmeleri' amacının sınıf düzeyine göre farklılaşma durumuna ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir. Farklılaşma durumunu belirlemek üzere bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Bulgular Tablo 8'de özetlenmiştir.

Tablo 8. Sınıf düzeylerine göre öz değerlendirme düzeylerinin farklılaşma durumuna ilişkin t testi analizi

Değişkenler	N	\bar{X}	Ss	Levene		t	Sd	p	
				F	p				
ÖİY-AY	3. Sınıf	235	3,58	,79	1,354	,245	,185	461	,853
	4. Sınıf	228	3,57	,88					
ÖE-ÖD	3. Sınıf	235	3,55	,83	,081	,776	,721	461	,472
	4. Sınıf	228	3,60	,86					
ÖYÖ	3. Sınıf	234	3,56	,79	,410	,522	,349	459	,727
	4. Sınıf	227	3,59	,84					

Tablo 8'de öğrencilerin sınıf düzeyine göre öğretim yeterlikleri konusundaki öz değerlendirmelerinin ÖİY-AY, ÖE-ÖD faktörleri ve ÖYÖ geneli açısından anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ($p>,05$); öğrencilerin her bir faktörde ve grupta öğrencilerin kendilerini öğretim yeterliklerini gösterebilmeleri ile ilgili öz değerlendirmelerinin "yeterli" düzeyinde olduğu görülmektedir. Buna göre öğrencilerin 3. ya da 4. Sınıfta olmaları, öğretim yeterlikleri ile ilgili öz değerlendirmelerini etkilemediği söylenebilir. Başka bir ifade ile 3. ve 4. Sınıf öğrencileri kendileri ile ilgili yaptıkları değerlendirmelerde benzer düşünmektedirler. Bu durum ilginç olarak değerlendirilebilir. 4. Sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin aldıkları farklı dersler ve özellikle Pedagojik Staj' adlı ders aracılığıyla kendilerini değerlendirmelerinin farklılaşması beklenmekteydi. Buna göre bu derslerin öğrencilerin kendilerini algılamaları ya da yeterliklerini geliştirmeleri yönüyle bir farklılaşmayı ortaya koymadığı söylenebilir. 'Öğretmen adayı öğrencilerin kendilerine ilişkin değerlendirmeleri' amacına yönelik öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilgi duyma düzeylerini yansıtan 4 seçeneikli bir soruya verdikleri cevaba göre öğretim yeterlikleri konusundaki öz değerlendirme düzeylerinin farklılaşma durumunu belirlemek üzere öncelikle alt grupların normal dağılım gösterme durumları incelemek için Kolmogorov Simirnov testi uygulanmıştır. Bu test sonunda grupların dağılımının normallik şartını sağlamadığı belirlenmiştir ($p<,05$). Bu nedenle öğrencilerin öz değerlendirmelerinin öğretmenlik mesleğine ilgi düzeylerine göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere nonparametrik bir test olan Kruskal Wallis H testinden yararlanılmış ve bulgular Tablo 9'da özetlenerek açıklanmıştır.

Tablo 9. Öğretmenlik mesleğine ilişkin Kruskal Wallis H testi ve U-testi analizi

Fak	İlgi Düzeyi	n	Kolm. Simir İst.	Simir p	Sıra Ort.	Kruskal Wallis H	sd	p	U
ÖİY-AY	1 Kesinlikle yapmayacağım	27	,269	,000	157,87	137,146	3	,000	1<3
	2 Zorunlu kalırsam yapacağım	154			144,06				1<4
	3. Yapmak istediğim	222			271,44				2<3
	4 En sevdiğim meslek	60			345,16				2<4
									3<4
ÖE-ÖD	1 Kesinlikle yapmayacağım	27	,286	,000	148,50	125,150	3	,000	1<3
	2 Zorunlu kalırsam yapacağım	154			146,48				1<4
	3. Yapmak istediğim	222			277,91				2<3
	4 En sevdiğim meslek	60			319,22				2<4
									3<4

Tablo 9'da görüldüğü üzere öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilgi düzeylerine göre öğretim yeterlikleri düzeylerinin farklılaşma durumunu belirlemek üzere ilk olarak dağılımın Kolmogrov Simirnov testi ile normallik testi yapılmış ve dağılımın normal olmadığı anlaşılmıştır ($p<,05$). Bunun üzerine veriler üzerinde nonparametrik testlerden Kruskal Wallis H testi uygulanmış; H değerlerinin ÖİY-AY faktörü için $x^2=137,146$; ÖE-ÖD faktörü için ise $x^2=125,150$ olduğu belirlenmiştir. Her iki faktör açısından da farkın anlamlı olduğu görülmektedir ($p<,05$). Buna göre öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilgi düzeylerinin öğretim öz yeterliklerine ilişkin öz algılarını anlamlı düzeyde farklılaştırdığı söylenebilir. Diğer taraftan, belirlenen farklılaşmanın kaynağını belirlemek üzere Mann Whitney U testi uygulanmış ve test sonrasında her iki faktörde gözlenen anlamlı farklılıkların nedenlerinin

1<3, 1<4, 2<3, 2<4 ve 3<4 arasındaki farklılıklardan kaynaklandığı belirlenmiştir. Buna göre öğretmenlik mesleğini “en sevdiğim meslek” olarak niteleyen öğrencilerin diğerlerine; “yapmak istediğim bir meslek” olarak niteleyenlerin “zorunda kalırsam yapacağım bir meslek” ve “kesinlikle yapamayacağım bir meslek” olarak niteleyenlere göre öğretim yeterlikleri konusunda kendilerini daha yeterli olarak değerlendirdikleri söylenebilir. Bu durum, öğretmenlik mesleğine ilgi düzeyi arttıkça öğrencilerin öğretim yeterliklerini yapabilme konusundaki öz değerlendirmelerinin arttığı şeklinde yorumlanabilir. Çalışmanın ‘Öğretmenlik mesleğine ilişkin ilgi düzeyleri hakkındaki düşüncelerine göre farklılaşmakta mıdır?’ amacının öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilgi düzeyleri ile öğretim yeterliklerine ilişkin öz değerlendirme düzeyleri arasında bir ilişkinin olma durumunu belirlemek üzere yapılan Sperman’s Rho korelasyon testi sonunda elde edilen bulgular Tablo 10’da özetlenmiştir.

Tablo 10. Öğretmenlik mesleğine ilgi düzeyleri ile öğretim yeterliği öz değerlendirme düzeyleri arasındaki ilişkiye dönük Sperman’s Rho korelasyon testi analizi

Değişken		ÖİY-AY	ÖE-ÖD	ÖYÖ
Öğretmenlik mesleğine ilişkin öz ilgi düzeyi	r	,533	,504	,539
	p	,000	,000	,000
	N	463	463	461

Tablo 10’da görüldüğü gibi öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin ilgi düzeylerine ilişkin düşünceleri, öğretim yeterliklerine ilişkin öz değerlendirme düzeylerini yansıtan ÖİY-AY ve ÖE-ÖD faktörleri ile ÖYÖ geneli arasında pozitif ve $p<,05$ düzeyinde anlamlı ilişkiler belirlenmiştir. Bu durum, öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilgi düzeylerinin artmasına paralel olarak öğretim yeterlikleri konusundaki öz değerlendirme düzeylerinde de iyileşme olduğunu ifade etmektedir. Başka bir ifade ile öğretmenlik mesleğine ilgi duyan öğrencilerin öğretim yeterliklerine sahiplikleri konusundaki öz değerlendirme düzeylerinin daha iyi durumda olduğu söylenebilir. ‘Öğretmen adayı öğrencilerin kendilerine ilişkin değerlendirmeleri’ amacına yönelik öğrencilerin öğretmenlik mesleğini yapabilme konusundaki öz yeterlilik düzeylerini yansıtan 4 seçeneğe bir soruya verdikleri cevaba göre öğretim yeterlikleri konusundaki öz değerlendirme düzeylerinin farklılaşma durumunu belirlemek üzere öncelikle alt grupların normal dağılım gösterme durumlarını incelemek için Kolmogorov Simirnov testi uygulanmıştır. Bu test sonunda grupların dağılımının normallik şartını sağlamadığı belirlenmiştir ($p<,05$). Bu nedenle öğrencilerin öz değerlendirmelerinin öğretmenlik mesleğine ilgi düzeylerine göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere nonparametrik bir test olan Kruskal Wallis H testinden yararlanılmış ve bulgular Tablo 11’de özetlenerek açıklanmıştır.

Tablo 11. Öğretmenlik mesleğine ilişkin öz inanç düzeylerine göre öğretim yeterlikleri öz değerlendirme düzeylerinin farklılaşma durumuna ilişkin Kruskal Wallis H testi ve U-testi

Faktörler	İlgi Düzeyi	n	Kolm. İst.	Simir p	Sıra Ort.	Kruskal Wallis H	sd	p	U
ÖİY-AY	1 Kesinlikle yapamayacağım	16			166,16				1-2
	2 Yapabileceğime inanmıyorum	102			110,49				1-3
	3. Yapabileceğime inanıyorum	246	,269	,000	246,16	146,920	3	,000	1-4
	4 Çok iyi yapacağıma inanıyorum	99			332,66				2-3
									2-4
									3-4
ÖE-ÖD	1 Kesinlikle yapamayacağım	16			166,13				1-2
	2 Yapabileceğime inanmıyorum	102			115,40				1-3
	3. Yapabileceğime inanıyorum	246	,286	,000	247,48	132,199	3	,000	1-4
	4 Çok iyi yapacağıma inanıyorum	99			325,10				2-3
									2-4
									3-4

Tablo 11’de görüldüğü üzere öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilgi düzeylerine göre öğretim yeterlikleri düzeylerinin farklılaşma durumunu belirlemek üzere ilk olarak dağılımın Kolmogorov Simirnov testi ile normallik testi yapılmış ve dağılımın normal olmadığı anlaşılmıştır ($p<,05$). Bunun üzerine veriler üzerinde nonparametrik testlerden Kruskal Wallis H testi uygulanmış; H değerlerinin ÖİY-AY faktörü için $x^2=146,920$; ÖE-ÖD faktörü için ise $x^2=132,199$ olduğu belirlenmiştir. Her iki faktör açısından da farkın anlamlı olduğu görülmektedir ($p<,05$). Buna göre öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilgi düzeylerinin öğretim öz yeterliklerine ilişkin öz algılarını anlamlı düzeyde farklılaştırdığı söylenebilir. Diğer taraftan, belirlenen farklılaşmanın kaynağını belirlemek üzere Mann Whitney U testi uygulanmış ve test sonrasında her iki faktörde gözlenen anlamlı farklılıkların nedenlerinin

1<2, 1<3, 1<4, 2<3 ve 3<4 arasındaki farklılıklardan kaynaklandığı belirlenmiştir. Buna göre öğretmenlik mesleğini “en sevdiğim meslek” olarak niteleyen öğrencilerin diğerlerine; “yapmak istediğim bir meslek” olarak niteleyenlerin “zorunda kalırsam yapacağım bir meslek” ve “kesinlikle yapamayacağım bir meslek” olarak niteleyenlere göre öğretim yeterlikleri konusunda kendilerini daha yeterli olarak değerlendirdikleri söylenebilir. Bu durum, öğretmenlik mesleğine ilgi düzeyi arttıkça öğrencilerin öğretim yeterliklerini yapabilme konusundaki öz değerlendirmelerinin arttığı şeklinde yorumlanabilir. Çalışmanın ‘Öğretmenlik mesleğini yapabilme öz yeterliliklerine ilişkin düşüncelerine göre farklılaşmakta mıdır?’ amacının öğrencilerin öğretmenlik mesleğini yapabilme öz yeterlilik düzeyleri ile öğretim yeterliklerine ilişkin öz değerlendirme düzeyleri arasında bir ilişkinin olma durumunu belirlemek üzere yapılan Sperman’s Rho korelasyon testi sonunda elde edilen bulgular Tablo 12’de özetlenmiştir.

Tablo 12. Öğretmenlik mesleğine ilgi düzeyleri ile öğretim yeterliği özdeğerlendirme düzeyleri arasındaki ilişkiye dönük Sperman’s Rho korelasyon testi analizi

Değişken		ÖİY-AY	ÖE-ÖD	ÖYÖ
	r	,547	,518	,552
Öğretmenlik mesleğine ilişkin özinanç düzeyi	P	,000	,000	,000
	N	463	463	461

Tablo 12’de görüldüğü gibi öğrencilerin öğretmenlik mesleğini yapabilmeye ilişkin öz yeterlilik düzeylerine ilişkin düşünceleri, öğretim yeterliklerine ilişkin öz değerlendirme düzeylerini yansıtan ÖİY-AY ve ÖE-ÖD faktörleri ile ÖYÖ geneli arasında pozitif ve $p<,05$ düzeyinde anlamlı ilişkiler belirlenmiştir. Bu durum, öğrencilerin öğretmenlik mesleğini yapabilmeye ilişkin öz yeterlilik düzeylerinin artmasına paralel olarak öğretim yeterlikleri konusundaki öz değerlendirme düzeylerinde de iyileşme olduğunu ifade etmektedir. Başka bir ifade ile öğretmenlik mesleğini yapabilme inancının sahip olan öğrencilerin öğretim yeterliklerine sahiplikleri konusundaki öz değerlendirme düzeylerinin daha iyi durumda olduğu söylenebilir. Çalışmanın diğer bir alt amacından olan ‘Etkili öğretmen özellikleri açısından öğretmen adayları öğretim elemanlarını ne düzeyde yeterli olarak değerlendirmektedir?’ sorusuna, öğretmen adayı öğrencilerin faktörlere ve faktörlerdeki maddelere göre alt başlıklarla etkili öğretim yeterlikleri konusunda öğretim elemanları hakkında yaptıkları değerlendirmelere ilişkin bulgular aşağıdaki tablolarda özetlenmiştir.

Tablo 13. Öğretim ilke ve yöntemleri-alan yeterliliği faktöründeki yeterlilikleri sergileyebilme konusunda öğrencilerin öğretim elemanlarına ilişkin değerlendirmeleri

Öğretim ilke ve yöntemleri-alan yeterliliği (ÖİY-AY) faktöründeki maddeler	x	Ss
1. Derse dikkat çekici ve etkili bir giriş yapabilme	3,85	,96
2. Dersi ve konuyu ilgi çekici hale getirebilme	3,93	,88
3. Dersin başında öğrencileri zihinsel ve duygusal olarak derse hazırlayabilme	3,81	,95
4. Öğrencilerin derse katılımını sağlayabilme	3,78	,90
5. Yeni anlatılacak konu için bilinmesi gereken ön bilgileri öğrencilerin bilme düzeylerini ders başında belirleyebilme	3,83	,93
6. Ders sürecinde sorulardan etkin yararlanabilme	3,85	,91
7. Ders esnasında başarılı öğrencileri teşvik etmek için ödül ve takdir içeren sözlerden yararlanabilme	3,74	,99
8. Derslerde teknolojik araç ve materyallerden yararlanabilme	3,74	,97
9. Farklı öğretim yöntemlerini bir arada kullanabilme	3,77	,98
10. Ders boyunca öğrencilerin dikkatlerini konu üzerinde tutabilme	3,83	,89
11. Ders süresini etkili ve dengeli kullanabilme	3,90	,97
12. Öğrencilerin kişiliklerine gerekli saygıyı gösterebilme	3,85	,92
13. Yeni anlattığı konuyu farklı derslerle ya da daha önce anlatılan konularla ilişkilendirebilme	3,82	,93
14. Alanı ile ilgili yeterli bilgi birikimine sahip olabilme	3,92	,93
15. Öğrencilerin ders ve konu ile ilgili sorularına yeterli cevaplar verebilme	3,94	,92
16. Alanıyla ilgili gelişmeleri takip edebilme	3,87	,93
17. Ders konusu ile günlük yaşam arasında bağlantı kurabilme	3,90	,91
18. Ders dışında da öğrencileri öğrenmeye teşvik edebilme	3,78	,98
19. Öğrenmeyi kolaylaştıran araştırma ve ödevlerden yararlanabilme	3,80	,97
20. Öğrencilerini yetenek ve özellikleri açısından yeterince tanıyabilme	3,82	,95
Öğretim İlke ve Yöntemleri-Alan Yeterliliği (ÖİY-AY)	3,84	,61

Tablo 13’ de öğrencilerin ÖİY-AY faktöründe yer alan özellikler açısından öğretim elemanlarına ilişkin yaptıkları değerlendirmelerin $\bar{X}=3,49$ ile 3,94 arasında değerler aldığı; her bir özellik açısından yeterliklerin geneli

açısından da kendilerini $\bar{X}=3,84$ düzeyinde yeterli olarak değerlendirdikleri anlaşılmaktadır. Bununla birlikte öğrenciler öğretim elemanlarını özellikle “Öğrencilerin ders ve konu ile ilgili sorularına yeterli cevaplar verebilme”, “Ders ve konuyu ilgi çekici hale getirebilme” özellikleri açısından kendilerini daha yeterli değerlendirmişlerdir. “Ders esnasında başarılı öğrencileri teşvik etmek için ödül ve takdir içeren sözlerden yararlanabilme”, Derslerde teknolojik araç ve materyallerden yararlanabilme” özellikleri açısından ise daha az yeterli olarak değerlendirmişlerdir. Buna göre öğrencilerle etkileşim, ölçme ve değerlendirme yeterliliği açısından öğretim elemanlarının yeterli oldukları söylenilebilir.

Tablo 14. Öğrenci ile etkileşim-ölçme ve değerlendirme (ÖE-ÖD) faktöründeki yeterlikleri sergileyebilmeleri konusunda öğrencilerin öğretim elemanlarına ilişkin değerlendirmeleri

Öğrenci ile etkileşim-ölçme ve değerlendirme (ÖE-ÖD) faktöründeki maddeler	\bar{X}	Ss
21. Ders esnasında basit ve anlaşılır bir dil kullanabilme	3,89	,96
22. cilerle ilişkilerinde adil ve objektif olduğunu gösterebilme	3,87	,92
23. Öğrencilerine sınıf içinde ve dışında psikolojik destek sağlayabilme	3,71	1,01
24. Öğrencilere karşı samimi ve içten davranabilme	3,92	,98
25. Öğrencilere değer ve önem verdiğini söz ve davranışları ile gösterebilme	3,86	,93
26. Ders esnasında beden dilinden (jest, mimik) etkin yararlanabilme	3,82	,95
27. Öğretmenlik mesleğini sevdiğini ve önemsendiğini hissettirebilme	3,82	,95
28. Zor öğrenen öğrencilerle özel ilgilenip onlara öğrenmeleri konusunda yardımcı olabilme	3,72	1,02
29. Sınıf içi kurallara uymayan öğrencilere uygun cezalar verebilme	3,77	1,00
30. Ders esnasında öğrenciler üzerindeki otoritesini sağlayabilme	3,85	,95
31. Sınav sorularını basit ve anlaşılır bir dil ile ifade edebilme	3,77	,99
32. Sınav sorularını dönem boyunca işlenen konuları kapsayacak şekilde hazırlayabilme	3,89	,95
33. Sınavlarda çoktan seçmeli, açık uçlu, doğru-yanlış gibi farklı türlerde sorulardan yararlanabilme	3,84	,97
34. Sınıf içi durumlarını, ödev ve projelerdeki başarılarını da dikkate alarak öğrencilerin ders geçme notunu belirleyebilme	3,82	,99
35. Sınavları puanlamada objektif ve adil davranabilme	3,89	1,01
36. Öğrencilere okumaları ve araştırmaları için farklı kaynak kitaplar önerebilme	3,91	,93
37. Öğrenciler arasında işbirliği ve yardımlaşmaya dayalı bir çalışma ve öğrenme ortamı oluşturabilme	3,80	,95
38. Ders ve alanınızla ilgili orijinal ve faydalı ödevlendirmeler yapabilme	3,83	,95
39. Derslerde öğrenilen bilgi ve becerilerden yararlanma konusunda yönlendirme yapabilme	3,88	,98
Öğrencilerle Etkileşim-Ölçme ve Değerlendirme (ÖE-ÖD)	3,84	,63

N: 465

Tablo 15. Öğretim yeterlikleri ile ilgili öğrencilerin öz değerlendirme düzeylerinin t testi analizi

Faktörler	\bar{X}	n	Ss	t	sd	p
ÖİYAY	3,84	465	,61			
ÖEÖD	3,84	465	,63	,264	463	,792

Tablo 14’de öğrencilerin ÖE-ÖD faktöründe yer alan özellikler açısından öğretim elemanlarına ilişkin yaptıkları değerlendirmelerin $\bar{X}=3,71$ ile 3,92 arasında değerler aldığı; her bir özellik açısından kendilerini “yeterli” düzeyde algıladıkları görülmektedir. Diğer taraftan öğrencilerin bu faktördeki yeterliklerin geneli açısından da kendilerini $\bar{X}=3,84$ düzeyinde yeterli olarak değerlendirdikleri anlaşılmaktadır. Bununla birlikte öğrenciler öğretim elemanlarını özellikle “Öğrencilere karşı samimi ve içten davranabilme”, “Öğrencilere okumaları ve araştırmaları için farklı kaynak kitaplar önerebilme” özellikleri açısından kendilerini daha yeterli değerlendirmişlerdir. Ancak “Öğrencilerine sınıf içinde ve dışında psikolojik destek sağlayabilme”, “Zor öğrenen öğrencilerle özel ilgilenip onlara öğrenmeleri konusunda yardımcı olabilme” özellikleri açısından daha az yeterli olarak değerlendirmişlerdir. Buna göre öğrencilerle etkileşim-ölçme ve değerlendirme yeterliliği açısından öğretim elemanlarının yeterli oldukları söylenilebilir.

Tablo 15’de öğrenciler ÖİY-AY ve ÖE-ÖD faktörlerindeki yeterlikler açısından öğretim elemanlarını yeterli olarak değerlendirdikleri ve yeterlik düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir ($t=,264$; $p>,05$). Buna göre öğrencilerin her iki faktördeki özellikler açısından da birbirlerine yakın düzeyde öğretim elemanlarını yeterli değerlendirdikleri söylenebilir. Öğretim elemanlarının öğretim yeterliklerini sergileyebilme düzeyleri konusunda öğretmen adaylarının bazı değişkenlere göre değerlendirmelerinin farklılaşma durumuna ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur. Öğrencilerin cinsiyetine göre öğretim elemanlarının öğretim yeterliklerini sergileyebilmeleri konusundaki değerlendirmelerinin farklılaşma durumunu belirlemek üzere bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Bulgular Tablo 16’da özetlenmiştir.

Tablo 16’da öğretim elemanlarının öğretim yeterliklerini sergileyebilme düzeylerine ilişkin değerlendirmelerin ÖİY-AY ve ÖE-ÖD faktörleri ile ÖYÖ genelinde öğrencilerin cinsiyetlerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($p<,05$). Her birinde de kız öğrenciler, öğretim elemanlarını anlamlı bir farkla daha yeterli olarak değerlendirmişlerdir. Buna göre erkek öğrencilerin kızlara göre öğretim elemanlarını daha yetersiz olarak değerlendirdikleri söylenebilir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri üniversitelere göre normal dağılım gösterme durumları incelenmiş ve yapılan Kolmogorov Simirnov testi sonunda dağılımın normallik şartını sağlamadığı belirlenmiştir ($p<,05$). Bu nedenle öğrencilerin öğretim elemanlarının öğretim yeterliklerine ilişkin değerlendirmelerinin öğrenim gördükleri üniversitelere göre farklılaşma durumunu belirlemek üzere nonparametrik bir test olan Kruskal Wallis H testinden yararlanılmış ve bulgular Tablo 17’de özetlenerek açıklanmıştır.

Tablo 16. Cinsiyetine göre öğretim elemanlarının öğretim yeterlikleri konusundaki değerlendirmelerine ilişkin bağımsız örneklem t testi

Değişkenler	N	\bar{X}	Ss	Levene		t	Sd	p	
				F	p				
ÖİY-AY	Kız	352	3,88	,60	,438	,508	2,485	463	,013
	Erkek	113	3,71	,64					
ÖE-ÖD	Kız	351	3,87	,62	,157	,692	1,980	462	,048
	Erkek	113	3,73	,63					
ÖYÖ Genel	Kız	351	3,88	,58	,521	,471	2,365	462	,018
	Erkek	113	3,72	,61					

Tablo 17. Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri üniversitelere göre öğretim elemanlarının öğretim yeterlikleri konusundaki değerlendirmelerine ilişkin Kruskal Wallis H testi

	Üniv.	n	\bar{X}	Ss	Kolm.Smim		Sıra Ort.	Kruskal Wallis H	p	MW-U
					Sts	p				
ÖİY-AY	KTMÜ	155	3,92	,56	,223	,000	251,95	15,164	,001	1>2
	BIGU	157	3,69	,67			199,09			3>2
	IAÜ	153	3,91	,57			248,60			
ÖE-ÖD	KTMÜ	155	3,85	,65	,223	,000	238,22	22,331	,000	1>2
	BIGU	157	3,70	,64			194,53			3>2
	IAÜ	153	3,97	,56			265,88			
ÖYÖ	KTMÜ	155	155	3,88	,223	,000	243,99	20,149	,000	1>2
	BIGU	157	157	3,69			194,51			3>2
	IAÜ	153	152	3,94			260,03			

Tablo 18. Sınıf düzeylerine göre öğretim elemanlarının öğretim yeterlikleri konusundaki değerlendirmelerinin farklılaşma durumuna ilişkin bağımsız örneklem t testi

Alt Boyutlar	N	\bar{X}	Ss	Levene		t	Sd	p	
				F	p				
ÖİY-AY	3. Sınıf	236	3,85	,61	,083	,773	,578	463	,564
	4. Sınıf	229	3,82	,61					
ÖE-ÖD	3. Sınıf	235	3,83	,64	,198	,657	-,233	462	,816
	4. Sınıf	229	3,84	,61					
ÖYÖ Genel	3. Sınıf	235	3,85	,59	,077	,782	,234	462	,815
	4. Sınıf	229	3,83	,60					

Tablo 17’de öğrencilerin öğrenim gördükleri üniversitelere göre öğretim yeterliklerine ilişkin öğretim elemanlarını değerlendirmesinde ÖİY-AY ($x^2=15,164$; $p<,05$) ve ÖE-ÖD ($x^2=22,331$; $p<,05$) faktörleri ile ÖYÖ geneli ($x^2=20,149$; $p<,05$) açısından anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Başka bir ifade ile öğrencilerin öğrenim gördükleri üniversitelere göre öğretim yeterliklerine ilişkin öğretim elemanlarını değerlendirmeleri anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($p<,05$). Aritmetik ortalama ve sıra ortalamaları incelendiğinde üniversitelere göre öğrencilerin öğretim elemanlarını değerlendirmeleri IAÜ>KTMÜ>BIGU olarak sıralandığı; öğretim elemanlarını diğerlerine göre daha yeterli gören öğrencilerin IAÜ, diğerlerine göre daha az yeterli gören öğrencilerin ise BGU üniversitelerinde öğrenim gören öğrenciler olduğu belirlenmiştir. IAÜ ve KTMÜ öğrencileri öğretim elemanlarını “yeterli”, IAÜ öğrencileri ise öğretim elemanlarını “kısmen yeterli” olarak değerlendirmişlerdir. Öğrenim gördük-

leri üniversitelere göre öğrenciler öğretim elemanları değerlendirmelerindeki farklılaşmaların kaynağını belirlemek üzere ikili karşılaştırmalar yapmak için veriler üzerinde Mann Whitney U testi yapılmıştır. Bu bağlamda ÖY-AY ve ÖE-ÖD faktörleri ile ÖYÖ'nin geneli açısından farklılaşmaların IAÜ ile KTMÜ ve BGU arasında IAÜ lehine, KTMÜ ve BGU arasında ise KTMÜ lehine anlamlı farklılaşmaların ($p < ,05$) olduğu anlaşılmıştır. Buna göre IAÜ öğrencilerinin anlamlı bir farkla KTMÜ ve IGU öğrencilerinden, KTMÜ öğrencilerinin ise anlamlı bir farkla BGU öğrencilerinden öğretim yeterlikleri konusunda öğretim elemanlarını daha yeterli olarak değerlendirdikleri söylenebilir. Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre öğretim elemanlarının öğretim yeterliklerini sergileyebilmeleri konusundaki değerlendirmelerinin farklılaşma durumunu belirlemek üzere bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Bulgular Tablo 18'de özetlenmiştir.

Tablo 18'de öğrencilerin sınıf düzeyine göre öğretim yeterlikleri konusundaki öğretim elemanlarını değerlendirirken ÖY-AY ve ÖE-ÖD faktörleri ve ÖYÖ geneli açısından anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ($p > ,05$); öğrencilerin her bir faktörde ve grupta öğretim elemanlarını öğretim yeterliklerini gösterebilmeleri ile ilgili öğretim elemanını "yeterli" düzeyinde olduğu görülmektedir. Buna göre öğrencilerin 3. ya da 4. Sınıfta olmaları, öğretim yeterlikleri ile ilgili öğretim elemanlarını değerlendirmelerini etkilemediği söylenebilir. Başka bir ifade ile 3. ve 4. Sınıf öğrenciler öğretim elemanlarıyla ilgili yaptıkları değerlendirmelerde benzer düşünmektedirler. Buna göre bu derslerin öğrencilerin kendilerini algılamaları ya da yeterliklerini geliştirmeleri yönüyle bir farklılaşmayı ortaya koymadığı söylenebilir. Öğrencilerin etkili öğretmen özelliklerine sahiplik düzeyleri hakkındaki öğretim elemanları ve kendilerine ilişkin değerlendirmeleri arasında farklılaşma durumunu tespit etmek üzere yapılan Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 19'da özetlenmiştir.

Tablo 19. Öğretim yeterlikleri ile ilgili öğrencilerin özdeğerlendirme ve öğretim elemanlarını değerlendirmeleri arasındaki farklılaşma durumuna ilişkin Mann Whitney U testi analizi

Faktörler	Değişkenler	n	Kolm. İst.	Simir p	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	U	p
ÖY-AY	Özdeğerlendirme	463	,156	,000	425,29	196910,00	89494,000	,000
	Öğrt.Elem. Değerl.	464	,168	,000	502,63	233218,00		
ÖE-ÖD	Özdeğerlendirme	463	,135	,000	424,91	196731,50	89315,500	,000
	Öğrt.Elem. Değerl.	464	,177	,000	503,92	234324,50		
ÖYÖ Genel	Özdeğerlendirme	461	,144	,000	422,29	194677,00	88186,000	,000
	Öğrt.Elem. Değerl.	464	,151	,000	503,44	233598,00		

Tablo 19'da görüldüğü üzere öğrencilerin öğretim yeterlikleri konusundaki öz değerlendirmeleri ÖY-AY ($U=14157,500$; $p < ,05$) ve ÖE-ÖD ($U=14954,500$; $p < ,05$) faktörleri ve ÖYÖ'nin geneli ($U=88186,000$; $p < ,05$) açısından faktörlere göre anlamlı düzeye farklılaşmaktadır. Faktörlere göre sıra ortalamaları incelendiğinde faktörler ve ölçeğin geneli açısından öğretmen adayları, öğretim elemanlarını kendilerine göre öğretim yeterlikleri konusunda daha iyi düzeyde değerlendirdikleri gözlenmiştir. Sıra ortalamalar açısından da öğretim elemanlarını "yeterli" olarak değerlendirirlerken kendilerini "kısmen yeterli" şeklinde değerlendirdiği anlaşılmaktadır. Buna göre öğretim elemanlarını kendilerine göre öğretim yeterlikleri açısından daha iyi durumda olarak değerlendirdikleri söylenebilir. Öğrencilerin etkili öğretmen özelliklerine sahiplik düzeyleri hakkındaki öğretim elemanları ve kendilerine ilişkin değerlendirmeleri arasındaki ilişki durumunu tespit etmek üzere yapılan Sperman's Rho korelasyon testi sonuçları Tablo 20'de özetlenmiştir.

Tablo 20. Öğrencilerin kendileri ve öğretim elemanları hakkındaki değerlendirmeleri arasındaki ilişki durumuna ilişkin Sperman's Rho analizi

	Faktörler	Öğretim elemanı değerlendirmeleri		
		ÖY-AY	ÖE-ÖD	ÖYÖ Genel
Özdeğerler	Öğretim İlke ve Yöntemleri-Alan Yeterliği (ÖY-AY)	,572*	,564*	,592*
	Öğrenci İle Etkileşim-Ölçme ve Değerlendirme (ÖE-ÖD)	,585*	,642*	,628*
	Öğretim Yeterlikleri (ÖYÖ) Genel	,592*	,646*	,645*

Tablo 20'de görüldüğü gibi öğrencilerin öğretim yeterlikler mesleğini yapabilmeye ilişkin ilişki düzeylerine ilişkin düşünceleri, öğretim yeterliklerine ilişkin öz değerlendirme düzeylerini yansıtan ÖY-AY ve ÖE-ÖD faktörleri ile ÖYÖ geneli arasında pozitif ve $p < ,05$ düzeyinde anlamlı ilişkiler belirlenmiştir. Bu durum, öğrencilerin öğretmenlik mesleğini yapabilmeye ilişkin ilişki düzeylerinin artmasına paralel olarak öğretim yeterlikleri konusundaki öz değerlendirme düzeylerinde de iyileşme olduğunu ifade etmektedir. Başka bir ifade ile öğrencilerin

öğretmenlik mesleğini yapabilme yeterlikleri ile öğretim elemanlarının yeterlik düzeylerinde olumlu yönde bir ilişki olduğu söylenebilir.

4. Tartışma ve sonuç

Etkili öğretmen özellikleri açısından öğrencilerin kendilerine ve öğretim elemanlarına ilişkin algılarının incelenmesinin değerlendirildiği bu çalışmada öğretim ilke ve yöntemleri, alan yeterliliği faktörüne göre araştırmaya katılan öğrenciler, öğretim yeterlik düzeyleri konusunda kendilerini bütün özellikler açısından yeterli düzeyde gördükleri saptanmıştır. Özellikle öğretmen adayları kendilerini, öğrencilerin kişiliklerine saygı gösterebilme, ders konusu ile günlük yaşam arasında bağlantı kurabilme özellikleri açısından daha yeterli görmektedir. Ders esnasında başarılı öğrencileri teşvik etmek için ödül ve takdir içeren sözlerden yararlanabilme, ders süresini etkili ve dengeli kullanabilme, alanıyla ilgili gelişmeleri takip edebilme ve öğrencilerin derse katılımını sağlayabilme özellikleri açısından diğerlerine göre kendilerini daha az yeterli olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu özellikler açısından bakıldığında öğrencilerin öğretim ilke ve yöntemleri ile alan yeterlikleri açısından kendilerini oldukça yeterli algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenci ile etkileşim, ölçme ve değerlendirme faktörüne göre araştırmaya katılan öğrenciler kendilerini, öğrencilere karşı samimi ve içten görmekte ayrıca sınav puanlarında adil davrandıkları düşüncesinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Yukardaki iki faktöre göre iki alanda da kendilerini yeterli buldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre öz değerlendirme farklılaşma durumunda ise anlamlı düzeyde farklılığa rastlanmıştır. Buna göre kız öğrenciler kendilerini erkek öğrenciye göre öğretim yeterlik açısından daha yeterli gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu literatürde Tanrıoğen (1997), Bozdoğan ve diğerleri (2007), Sağlam (2008), Güneşli ve Aslan (2009), Üstüner ve diğerleri (2009), Tezci ve Terzi (2010), Aksoy, (2010), Pektaş ve Kamer (2011), Fadlilmula (2013) ile Eret-Orhan ve Ok'un (2014) bulgularıyla tutarlıyken, Çapa ve Çil (2000), Kaplan ve İpek (2002), Başbay vd. (2009), Özder vd. (2010), Hacıömeroğlu ve Şahin-Taşkın (2010), Tok (2012), Kesen ve Polat (2014) ile Taşdemir'in (2014) bulgularıyla tutarlılık göstermemektedir. Benzer biçimde, kadın adayların etkili öğretmen niteliklerine ilişkin algılarının da erkeklere göre daha olumlu olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bulgu, Ogden ve diğerleri (1994) ile Witcher ve Onwuegbuzie'nin (1999) bulgularıyla benzerlik gösterirken, Minor ve diğerlerinin (2002) bulgularıyla kısmen benzerlik göstermektedir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri üniversitelere göre öz değerlendirmelerinin farklılaşma durumu ilişkin sonuçlar bakıldığında; Üniversite değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaya rastlanmıştır. Buna göre kendilerini yeterli gören üniversiteler İAÜ, KTMÜ, BGÜ olarak sıralandığında, görüldüğü üzere İAÜ öğrencileri kendilerini diğer üniversitelere göre daha yeterli bulmuşken, BGÜ öğrencileri KTMÜ'ye göre da yetersiz sonucuna ulaşılmıştır.

Sınıf değişkenine göre her iki faktörde de 3. ve 4.sınıf öğretmen adayları kendilerini öğretim yeterlik konusunda yeterli bulmuşlardır. 3. Sınıf öğrencilerine nazaran 4.sınıf öğrencileri aldığı formasyon derslerine göre farklılık göstermesi beklenirken öğrenciler kendilerini algılamaları ve yeterlik açısından farklılaşmayı ortaya koyamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlik mesleğine ilgi düzeylerinin öğretim yeterliklerine ilişkin öz algıları anlamlı derecede farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre öğretmenliği en sevdiği meslek olarak nitelendiren öğretmen adayları kendilerini olumsuz seçenekleri seçen öğrencilere nazaran daha yeterli bulmuşlardır. Öğrencilerin öz değerlendirme düzeyleri ile öğretmenlik mesleğine ilişkin öz yeterlilik düzeyleri arasındaki ilişkiye dair sonuçlar da ise öğretmen adayları kendilerini, öğretmenlik mesleğine öz ilgi düzeyleri öğretim yeterlilikleri açısından, ÖİY-AY ve ÖE-ÖD faktörlerine göre yeterli düzeyde görmektedirler. Öğrencilerin öğretmenlik mesleğini yapabilme öz yeterlilik düzeylerine göre öz değerlendirmelerinin farklılaşma durumuna ilişkin sonuçlarda ise öğrencilerin çoğunluğu mesleği yapabilme inançlarına göre kendilerini iki faktöre göre de yeterli bulmuşlar ve öğretim yeterliliğini sergileme düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Farklılaşmanın kaynağı araştırıldığında, öğrencilerin mesleği yapabilme inancı artıkça, kendilerini de daha olumlu değerlendirme sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin kendilerini mesleği yapabilme inancına göre iki faktör ve geneline bakılınca paralel iyileşme sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir ifade ile öğretmenlik mesleğine ilgi duyan öğrenciler öğretmenlik mesleğini sergileyebilme yeterliliğine ilişkin durumlarının iyi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu sonuçları destekleyen çalışmalara bakıldığında ise Ay ve Yurdabakan (2015) öğretmen adayları üzerinde yaptığı çalışmada iki yönlü ölçekle veri toplamış ve bu araştırmanın ilk yönü olan öğretimde bulunması gereken özellikler iken, diğer yönü ise mesleki öz yeterlik olarak yürütülmüş ve sonucuna göre öğretmen adayı kendilerini öğretimde bulunması gereken özellikler boyutun yeterli ve kısmen yeterli bulurken, öz-yeterlik boyutunda daha düşük demişlerdir. Özabacı ve Acat (2005) kendi çalışmasında öğretmenlik mesleğine ilişkin kendi özelliklerini nasıl algıladıklarına dayalı öğretmen adaylarının algılarını cinsiyet açısından değerlendirmiş ve kadınların iletişim

açısından daha yüksek düzeyde iken erkekler dürüstlük, onurluluk özelliklerini seçmişlerdir. Öğrenciler öğretmenlerini ilk faktöre göre değerlendirirken her özellik açısından ‘yeterli’ düzeyde sonucuna ulaşılmıştır. Bu faktördeki yeterliklerin geneli açısından da yeterli düzeyde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte öğrenciler öğretmenlerini yeterlik açısından “öğrencilerin ders ve konu ile ilgili sorularına yeterli cevaplar verebilme” özellikleri açısından daha yeterli görürken ‘ders esnasında başarılı öğrencileri teşvik etmek için ödül ve takdir içeren sözlerden yararlanılabilmek’ özelliğinde daha az yeterli bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenciler öğretmenlere yönelik değerlendirmesinde ikinci faktöre göre yeterli düzeyde bulmuşlardır. İkinci faktörün geneline bakılınca yeterli düzeyde anlamlı çıkmıştır. Özellikle öğrenciler öğretmenlerde olması gereken yeterlilik açısından “öğrenciye karşı samimi ve içten davranabilme” özelliğini diğer “öğrencilerine sınıf içi ve sınıf dışında psikolojik destek sağlayabilme” özelliğe göre daha çok yeterli bulmuşlardır. Bu sonucu destekleyen çalışmada Kaya, Sungurtekin ve Deniz (2017) öğretim elemanlarından kaynaklanan iletişim sorunlarını belirlemeyi amaçlayan çalışmalarında özellikle; “öğretim elemanlarının eleştiriye açık olma durumları”, “öğretim elemanlarının sınıf içi ve dışı davranış tutarsızlığı”, “öğretim elemanlarının öğrencileri dinleme düzeyi”, “araştırma görevlilerinin öğrencilere karşı tavrı”, “öğretim elemanlarının egosantrik davranışlarının olması” ve “öğretim elemanlarının sunum becerilerinin düzeyi” olduğunu belirlemiştir.

Diğer taraftan da araştırmacılar, öğrencilerin öğretim elemanlarıyla iletişim kurmada özellikle “öğretim elemanlarının siyasî ve dinî görüşünü belli etmesi”, “aralarındaki statü farkı” ve “not kaygısı” çekincelerinin olduğunu gözlemişlerdir. Buna göre öğrenci-öğretim elemanı iletişimine bağlı olarak yaşanan bu sorunların, öğretim elemanlarının öğretim yeterliklerini sergilemesi konusunda yaşadıkları zorlukların önemli bir boyutunu oluşturduğu söylenebilir. Öğretmenlerin öğrencileri ile olan dostça ve iş birliğine dayalı yaklaşımları öğrenciler tarafından önemli görülmektedir. Samimiyet, coşkululuk ve hevesliliğin öğrencilerin tutum ve başarıları ile yakından ilişkili olduğuna dair çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmaların sonucunda öğrenciler ile dostça anlaşılan öğretmenlerin coşkulu ve hevesli davrandığı, etkili bir ses tonu kullandığı, dikkat çekici jestler ve anlaşılır kelimeler seçtiği görülmüştür. Bu davranışlara sahip öğretmenler öğrencilerin fikir ve sorunlarına karşı olumlu yaklaşmakta, onlar ile daha rahat diyalog kurabilmektedirler (Woolfook, 1990). Gerek yapılan bu çalışmada gerekse literatürde çalışmayı destekleyen araştırmalara bakıldığında üniversitelerde verilen eğitim, alan ve yeterlilik boyutunda ki derslerde başarıya ulaşıldığı sonucunda yorumlanabilir. Ancak çalışmanın sadece öz değerlendirme, yeterlilik, ilgi gibi boyutlarda kalmayıp uygulama aşamasında da etkili öğretmen özellikleri bakımından öğretmen adaylarının ve öğretim elemanlarının değerlendirilmesi gerekir. Özellikle cinsiyet boyutunda bakıldığında kadın öğretmen adaylarının mesleki öz değerlendirmelerine ve öz inançlarına baktığımızda erkeklere oranla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu da toplumda geçmişten süregelen öğretmenlik mesleğinin kadınlara daha uygun görülmesinden kaynaklanmaktadır. Bu gibi ön yargıların önüne geçilmesi ve etkili öğretmen özelliklerinin cinsiyete bağlı olmadığı topluma açıklanmalıdır. Bulgularda özellikle öğretmen adaylarının mesleğe yönelik öz yeterlilik düzeyinde kendilerini değerlendirmelerinde sınıf düzeyinde farklılaşmaların olması beklenmiştir. Ancak sınıf düzeyinde anlamlı farklılaşma ortaya çıkmamıştır. İleride yapılacak araştırmalara öneri olarak da özellikle alan eğitimi derslerin daha az alan bilgisi derslerin daha yoğun olduğu 1. ve 2. Sınıf düzeylerinin de örnekleme katılmasıyla bu farklılaşmanın olabileceği alandaki çalışmalar doğrultusunda da yorumlanabilir. Özellikle etkili öğretmen özelliklerinin bu kadar sınıflandırıldığı ve farklı yorumların olduğu bu konuda araştırmaların fazlaştırılması gerekmektedir. Ayrıca bu gibi araştırmaların sadece teorik anlamda değil uygulamada da etkisine bakılması gerekir. Sadece öğretmen adayları değil öğretmenlik mesleğini yapan özel okullarda, devlet kurumlarında görevlerini yerine yetiren öğretmenlerin de etkili öğretmen özelliklerine göre kendilerini ne aşamada gördükleri araştırılıp öğretmen adaylarıyla karşılaştırılabilir. Buna göre mesleğin teorik ve uygulama arasındaki farklılıkları, kolaylıkları ve zorlukları, süreç içerisinde öğretmen adaylarının ne boyutta gelişim ve değişim geliştirdikleri ortaya çıkarılabilir.

Kaynakça

- Açıkgöz, K.Ü. (2000). *Etkili öğrenme ve öğretme (3. baskı)*. İzmir.
- Akbulut, Ö. E., & Karakus, F. (2011). The investigation of secondary school science and mathematics pre-service teachers' attitudes towards teaching profession. *Educational Research and Reviews*, 6(6), 489.
- Aksoy, M. E. (2010). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları (Gaziosmanpaşa Üniversitesi Örneği). *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 197-212.
- Ay, Ş., & Yurdabakan, İ. (2015). Öğretmen adaylarına göre etkili öğretmen özellikleri ve bu özellikler açısından öz yeterlilik algıları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(33), 148-166.
- Balcı, A. (2015). *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik Ve İlkeler*. Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.

- Başbay, M., Ünver, G., & Bümen, N. T. (2009). Ortaöğretim alan öğretmenliği tezsiz yüksek lisans öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları: Boylamsal bir çalışma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 59(59), 345- 366.
- Bozdoğan, A. E., Aydın, D., & Yıldırım, K. (2007). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 83-97.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Çapa, Y., & Çil, N. (2000). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(18), 69-73.
- Durmuşçelebi, M., Çolak, M. & Meliköylü, N.Y. (2016). Öğretmen Elemanlarının Öğretmenlik Davranışlarını Gösterme Sıklığı, *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*,6(11), s.365-386.
- Eret-Orhan, E., & Ok, A. (2014). Öğretmenlik programlarını kimler tercih ediyor? Adayların giriş özellikleri ve öğretmenliğe yönelik tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (HU Journal of Education)*, 29(4), 75- 92.
- Fadlelmula, F. K. (2013). Attitudes of pre-service teachers towards teaching profession. *Turkish Journal of Education*, 2(4), 55-63.
- Güneyli, A., & Aslan, C. (2009). Evaluation of Turkish prospective teachers' attitudes towards teaching profession (Near East University case). *ProcediaSocial and Behavioral Sciences*, 1(1), 313-319.
- Hacıömeroğlu, G., & Şahin-Taşkın, Ç. (2010). Fen Bilgisi Öğretmenliği ve Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanları (OFMA) Eğitimi Bölümü Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları. *Journal of Kırşehir Education Faculty*, 11(1), 77-90.
- Kaplan, A., & İpek, A. S. (2002). Matematik öğretmenliği adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 27(125), 69- 73.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. 23. Baskı. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kaya, M. F., Sungurtekin, D. & Deniz, S. (2017). Üniversitelerde öğretim elemanı kaynaklı iletişim sorunları. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 176-195.
- Kesen, İ., & Polat, M. (2014). Eğitim fakültesi 4. sınıf öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları: Muş Alparslan Üniversitesi Örneği. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 10(2), 556-578.
- Kırgız Yasal Bilgi. (2022). <http://cbd.minjust.gov.kg> sayfasından erişilmiştir.
- Murphy, P. K., Delli, L. M., Edwards, M. N. 2004. The good teacher and good teaching: comparing beliefs of second grade students, pre-service teachers and in-service teachers. *Journal of Experimental Education*, 72(2), 69-92.
- Özabacı, N., & Acat B. (2005). Sosyoekonomik çevreye göre ilköğretim öğrencilerinin başarısızlık nedenleri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 145-169.
- Özder, H., Konedralı, G. & Zeki, C. P. (2010). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 16(2), 253-275.
- Pektaş, M., & Kamer, S. T. (2011). Fen bilgisi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(4), 829-850.
- Polk, J. A. 2006. Traits of effective teachers. *Arts Education Policy Review*, 107(4), 23-29.
- Sağlam, A. Ç. (2008). Müzik öğretmenliği bölümü öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 59-69.
- Seferoğlu, S.S. (2004). Öğretmen adaylarının öğretmen yeterlikleri açısından kendilerini değerlendirmeleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.26, 131-140
- Stronge, J. H., Ward, T. J., Tucker, P. D., Hindman, . L. 2008. What is the relationship between teacher quality and student achievement? *An exploratory study. Journal of Personnel Evaluation in Education*, 20, 165-184.
- Şen, H.Ş. ve Erişen, Y. (2002). Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Öğretim Elemanlarının Etkili Öğretmenlik Özellikleri. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 22, 1, Ankara.
- Tanrıoğan, A. (1997). Buca eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(3), 55-67.
- Taşdemir, C. (2014). İlköğretim matematik öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının incelenmesi. *Journal of Computer and Education Research* (ISSN: 2148-2896), 2(3), 91-113.
- Tezci, E., & Terzi, A. R. (2010). An examination on the attitudes towards teaching profession of the students of secondary school branch teacher training programs. *Education Sciences*, 5(2), 367-388.
- Tok, T. N. (2012). Teacher candidates' attitudes towards the teaching profession in Turkey. *Alberta Journal of Educational Research*, 58(3), 381-403.
- Ural, A., Kılıç, İ., (2011). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Uyanık, G. (2017). Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi: Boylamsal bir araştırma. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 196-206.

- Üstüner, M., Demirtaş, H., & Cömert, M. (2009). Öğretmen adaylarının Öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları (İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Örneği). *Eğitim ve Bilim*, 34(151), 140-155.
- Witcher, A., & Onwuegbuzie, A. J. (1999). Characteristics of Effective Teachers: Perceptions of Preservice Teachers.
- Woolfolk, A. E. (1990), *Educational Psychology*. Allyn and Bacon.
- Yeşil, R. (2019). Öğretmen Adaylarının Türk Eğitim Sisteminin En Önemli Sorun, Neden ve Çözüm Yollarına İlişkin Algıları. *Ahi Evran Dergisi*, 16(3).

Extended abstract

Today, it has made it necessary for teachers to raise individuals who research, question, think analytically, learn to learn, solve problems, teach knowledge, be creative, flexible, use technology effectively, have no difficulty in expressing their thoughts, and can work as a team. Teachers have an important place in developing these features. Effective teacher characteristics should also be considered in pre-service teacher training in line with existing purposes. Many different classifications can be encountered in research on the characteristics of effective teachers. While some of the classifications collect effective teacher characteristics as in-class and out-of-class teacher characteristics, in some studies, classifications are classified according to the professional knowledge and skills of the teacher, providing classroom organization, teaching style, emotional atmosphere created in the classroom, relations with students, teacher's personality characteristics and attitude. (Açıkgöz, 2000).

Teacher effectiveness is a problem that education researchers have been pondering for a long time. The fact that the studies on the subject have been going on for more than a hundred years shows the importance of the problem and how deep-rooted it is. Who is an effective teacher? What features does it have? Is it possible to detect these features? Is effectiveness an innate trait, or can it be acquired? Questions like these keep educators busy. In addition, it is seen that such questions are important for Kyrgyz society. One of the most important reasons for conducting this study is that when we examine the Kyrgyz literature, few studies are using quantitative or qualitative methods regarding effective teacher characteristics. Since the scarcity of studies constitutes the basis of this research, determining the qualifications of current teachers and teacher candidates will be beneficial for the field in determining the effective teacher characteristics that the Kyrgyz society needs.

This research was designed and conducted according to the relational screening model. It is a descriptive and quantitative study since it is based on description with quantitative data (Balci, 2015: 15; Karasar, 2012: 76-79). A descriptive survey of the perceptions of prospective teachers studying at Kyrgyzstan-Turkey Manas University (KTMU), İşenali Arabayev University (IAU), and Bishkek State University (BGU) in terms of effective teacher characteristics in the spring semester of 2021-2022 academic year. Demonstrated through. The study population of the research consists of students studying at Kyrgyzstan-Turkey Manas University (KTMU), Isali Arabayev University (IAU) and Bishkek State Universities (BGU) in the spring semester of 2021-2022, that is, students who are in the position of teacher candidates due to the pedagogical formation courses they take. Easy and random sampling techniques were used together to determine the research sample. Easy sampling refers to being able to work on a group that will not force the researcher in terms of time and effort during the data collection process of the research (Ural and Kılıç 2011). In this context, BGU and IAU, where the researcher is a student (KTMU) and the faculty members who have relations with the educational sciences department of this university, were included in the sample.

On the other hand, the fact that KTMU is international and BGU and IAU are national state universities has also been effective in their inclusion in the sample group. The students in the sample group of the research consist of students who are studying in the 3rd and 4th grades of these universities and who have the status of candidate teacher because they can become teachers according to the Kyrgyz state standards (<http://cbd.minjust.gov.kg>) when they graduate due to the pedagogical formation courses they take. The idea behind selecting the 3rd and 4th-grade students is that they have taken at least a significant part of the pedagogical formation courses. Thus, it was thought that it would be healthier for them to evaluate themselves and their instructors regarding teaching competencies as a grade level. The "Teaching Proficiency Self-Assessment and Instructor Evaluation Scale" developed by Yeşil (2019) was used as a data collection tool in the research. Normality tests were performed on the data according to the subgroups formed within the framework of independent variables to decide on the analyses and tests to be performed on the data for the study. In the context of normality tests, the Kolmogorov-Smirnov test was preferred.

Considering both this study and the studies supporting the study in the literature, it can be interpreted that success has been achieved in the education, field, and qualification courses at universities. However, the study should not only be in dimensions such as self-evaluation, competence, and interest but also in the application phase, teacher candidates and instructors should be evaluated in terms of effective teacher characteristics. When we look at the professional self-evaluation and self-beliefs of female teacher candidates, especially in terms of gender, it has been concluded that it is higher than that of men. This is because the teaching profession, which has been going on from the past, is considered more suitable for women in society. Such prejudices should be prevented and explained to society that effective teacher characteristics do not depend on gender. In the findings, it was expected that there would be differences at the grade level, especially in the self-evaluation of the teacher candidates at the level of self-efficacy for the profession. However, there was no significant difference at the grade

level. As a suggestion for future research, it can also be interpreted in line with the studies in the field where this differentiation may occur, especially with the inclusion of the 1st and 2nd-grade levels in the sample, where the field education courses are fewer, and the content knowledge courses are more intense. In particular, it is necessary to increase the number of studies on this subject, where the characteristics of effective teachers are classified so much, and there are different interpretations.

In addition, the effects of such studies should be examined not only in theory but also in practice. The teacher candidates and teachers who fulfill their duties in private schools and state institutions can be compared with the teacher candidates by investigating the stage at which they see themselves according to their effective teacher characteristics. Accordingly, the differences, conveniences, and difficulties of the profession between theory and practice, and to what extent teacher candidates develop and change in the process, can be revealed.

Yazarların katkı oranı beyanı

İki yazarlı olan bu makalenin veri toplama, veri analizi, raporlaştırma ve diğer aşamalarından, yazar sorumlu olduğunu beyan eder.

Çıkar çatışması

Bu çalışmada yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması belirtilmemiştir.

Etik kurul onayı

Bu çalışmanın Etik Kurul Onayı, 28/03/2022 tarih ve K.30.2022/BAYEK-4888 sayılı karar ile Kırgızistan- Türkiye Manas Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etik Kurulu'ndan alınmıştır. Tüm sorumluluk yazarlara aittir